

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

دکتر پیر حسین کولیوند

دکتر پیمان نامدار

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

عنوان: مهارت های داوطلبی اجتماع محور

تهیه شده در: اداره کل آموزش های پایه و همگانی معاونت آموزش، پژوهش و فناوری جمعیت هلال احمر

زیر نظر: دکتر پیر حسین کولیوند

تاریخ: اردیبهشت ۱۴۰۳

شماره: ۵۰۰۰ نسخه

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای جمعیت هلال احمر محفوظ است.

هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق چاپ و تکثیر این اثر را به هر شکل و صورت اعم از کپی، چاپ کتاب و ... را به منظور درآمدزایی و امور بازرگانی ندارد.

انتشار این کتاب به صورت الکترونیکی با حفظ حقوق معنوی هلال احمر بلامانع است.

عنوان	مهارت های داوطلبی اجتماع محور
تهیه شده زیر نظر	دکتر پیر حسین کولیوند، دکتر پیمان نامدار
مدیریت اجرایی	دکتر نواب شمس پور
گرد آورنده	دکتر مریم نخ ساز
همکاران تهیه محتوا (ستاد)	دکتر عزت اله وقری، دکتر جبار اصلانی، دکتر غزاله نظیف کار، محسن روزبهان، صادق رحم دار، مریم گرمابدری، فائزه قجاوند، شراره عندلیبی، بهاره الیاسی، حسن اکبری، الهام کاشانیان
همکاران تهیه محتوا (استان)	دکتر پروش پیوندی، جواد تمسکی، هاشم زهی، طیب طاهرزاده، دکتر علیرضا باغبان
صفحه آرایی	بهاره الیاسی
ویراستار	هانیه وطن نژاد و نه آبادی

یکی از اصول بنیادین نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر "اصل داوطلبی" است که شاکله و اساس تمامی فعالیت های نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر در حوزه های امداد و نجات، بشردوستانه و آموزش بوده و با حضور و کوشش داوطلبان تحقق پیدا میکند، البته تمامی این نوع آموزه ها و اجرای فعالیت های نوع دوستانه و بشردوستانه در دین مقدس اسلام و همچنین در تاریخ و ادبیات کهن ایران و در همه ادیان توصیه و سفارش شده است. واضح و مبرهن است انجام خدمات داوطلبانه مستلزم دانش و مهارت هایی است که هر داوطلب جمعیت هلال احمر باید دوره های آموزشی کاربردی را گذرانده و مهارت های تکمیلی را جهت آمادگی کافی برای حضور مفید و اثربخش در مراحل پیش از بحران، حین و بعد از بروز سوانح و حوادث کسب نماید.

به منظور دستیابی به این اهداف والا ، معاونت آموزش، پژوهش و فناوری جمعیت هلال احمر دوره آموزشی "مهارت های پایه داوطلبی اجتماع محور" را طراحی و تدوین نموده تا داوطلبان علاقمند به فعالیت خدمات داوطلبانه، با گذراندن این دوره ها بتوانند با مهارت و دانش اولیه در فعالیت های داوطلب محور حضور یافته و خدمات امدادی و بشردوستانه را به بهترین کیفیت ارائه کنند.

امید است با برنامه ریزی علمی منسجم و فراهم نمودن فرصتهای عملی برای مشارکت هرچه بیشتر داوطلبان در فعالیتهای بشر دوستانه با کمک و همکاری سازمان های همکار و همسو در کاهش و تسکین آلام بشری، برقراری بیشتر صلح و دوستی و ارتقای سلامت انسان ها توفیقات روزافزون کسب نماییم.

دکتر پیر حسین کولیوند

از دیر باز آموزش و پژوهش، از بخش های مهم و تاثیرگذار بر تغییر دانش، آگاهی و رفتار جامعه بوده است.

ارتقای سطح آمادگی اعضا و داوطلبان جمعیت هلال احمر به منظور تلاش برای شکل گیری جامعه ای تاب آور و آماده جهت مواجهه با بحران ها و حوادث احتمالی، یکی از وظایف ذاتی این حوزه است.

کتاب مهارت های داوطلبی اجتماع محور در راستای تقویت مهارت های اصلی اعضا و داوطلبان به منظور بدو ورود و فعالیت در جمعیت هلال احمر تدوین گردیده است که شامل دانش، اطلاعات و مهارت های به روز شده در زمینه خدمات داوطلبی است .

مجموعه پیش رو بعد از ماه ها تلاش و پیگیری توسط تیم بازنگری محتوای اداره کل آموزش همگانی با همکاری مدیران و کارشناسان سازمان های داوطلبان، جوانان، امداد و نجات، معاونت امور بین الملل و حقوق بشردوستانه و پس از چند دوره اصلاح در سطوح مختلف، کامل گردید که به جاست که از تعامل و تلاش ارزشمند مدیران، کارشناسان و همکاران گرامی در تمامی حوزه های مختلف جمعیت که در تدوین و اصلاح این پروژه، همراهی و همکاری داشتند، تشکر نماییم.

شایان ذکر است مرکز آموزش های الکترونیکی جمعیت هلال احمر به آدرس learn.rcs.ir و سامانه مدیریت یادگیری جمعیت هلال احمر با آدرس lms.rcs.ir و با رایانامه firstaid@rcs.ir آماده دریافت نظرات و پیشنهادات سازنده مریبان، مدرسان و اساتید دانشگاهی این حوزه می باشد.

دکتر پیمان نامدار

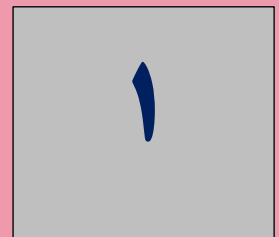
فهرست مطالب

- 7..... آشنایی با نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر
- ..... آشنایی با جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران
- ..... آشنایی با سازمان‌های تابعه جمعیت هلال احمر
- ..... مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز اعضا و داوطلبان
- ..... حمایت‌ها و مداخلات روانی اجتماعی
- ..... مشارکت اجتماعی در جذب کمک‌های مردمی

ضمائم (جهت مطالعه)

- فعالیت داوطلبانه
- حقوق بین‌الملل بشردوستانه
- آیین نامه عضویت (ویراست جدید شورای عالی جمعیت)

آشنایی با نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر

آشنایی اجمالی با نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر

نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر به عنوان بزرگترین شبکه بشردوستانه جهان از بخش‌های زیر تشکیل شده است:

- کمیته بین‌المللی صلیب سرخ (ICRC)
- فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر (IFRC)
- جمعیت ملی صلیب سرخ و هلال احمر

۱. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ (ICRC):

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در سال ۱۸۶۳ به دنبال برگزاری کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ تشکیل گردید. این کمیته سازمانی است بی‌طرف، بی‌غرض و مستقل که وظیفه بشردوستانه آن حفاظت از زندگی و کرامت قربانیان جنگ و خشونت‌های داخلی و یاری رساندن به آنها است. اعضای اصلی کمیته بین‌المللی صلیب سرخ براساس اساسنامه از میان شهروندان سوئیسی انتخاب می‌گردند. طبق اساسنامه، نقش کمیته بین‌المللی صلیب سرخ به شرح ذیل می‌باشد:

الف) حفظ و اشاعه اصول بنیادین نهضت یعنی انسانیت، بی‌غرضی، بی‌طرفی، استقلال، خدمات داوطلبانه، یگانگی و جهان شمولی است.

ب) شناسایی جمعیت‌های ملی تازه تأسیس و یا تازه به رسمیت شناخته شده و تضمین اجرای شرایط شناسایی مقرر در ماده ۴ اساسنامه نهضت؛ تا بتوان این مجموعه ها را بعنوان یک جمعیت ملی رسمی مورد شناسایی قرار داد.

ج) اتخاذ وظایف محوله براساس کنوانسیون‌های ژنو در خصوص اعمال حقوق بین‌الملل بشردوستانه در منازعات مسلحانه.

د) تضمین حفاظت و کمک‌رسانی به قربانیان غیرنظامی و نظامی در منازعات مسلحانه بین‌المللی و سایر درگیری‌های داخلی.

ه) تضمین عملیات آژانس مرکزی جستجو تصریح شده در کنوانسیون‌های ژنو.

و) کمک به آموزش پرسنل پزشکی و آماده‌سازی تجهیزات پزشکی با همکاری جمعیت‌های ملی در ارائه خدمات پزشکی نظامی و غیرنظامی به هنگام منازعات مسلحانه.

ز) فعالیت برای درک و اشاعه دانش حقوق بین الملل بشردوستانه قابل اعمال در منازعات مسلحانه و توسعه در این حوزه.

ح) اجرای وظایف محوله به کمیته براساس تصمیمات کنفرانس بین المللی.

در چارچوب اساسنامه فعلی کمیته بین المللی صلیب سرخ و با در نظر گرفتن ماده ۳، ۶ و ۷، کمیته بین المللی صلیب سرخ ارتباط تنگاتنگی با فدراسیون دارد و درخصوص موضوعات مشترک با فدراسیون همکاری می نماید. در ضمن کمیته بین المللی صلیب سرخ روابط خود را با مقامات دولتی و هرگونه مؤسسه ملی یا بین المللی که در فعالیت های کمیته بین المللی صلیب سرخ همکار و همیار می باشد، حفظ می نماید.

2. فدراسیون بین المللی جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر (IFRC).

فدراسیون بین المللی جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر متشکل از جمعیت های ملی صلیب سرخ و هلال احمر می باشد. تمامی تعهدات و حقوق فدراسیون بعنوان یک شخصیت حقوقی در اساسنامه فدراسیون درج گردیده است. فدراسیون بین المللی یک نهاد بشردوستانه مستقل به دور از هرگونه جهت گیری دولتی، سیاسی و یا قومی می باشد. فدراسیون در سال ۱۹۱۹ تأسیس گردید و وظیفه آن هدایت و هماهنگی به منظور ارسال کمک های جهانی به قربانیان سوانح طبیعی و انسان ساخت می باشد. زبان های کاری فدراسیون بین المللی عبارتند از: انگلیسی، فرانسوی، اسپانیایی و عربی.

طبق اساسنامه فدراسیون وظایف این سازمان عبارتند از:

الف) اقدام به مثابه یک رکن دائمی جهت هدایت و تقویت تعاملات میان جمعیت های ملی و ارائه کمک به هر یک از جمعیت های ملی بنا به درخواست آن ها.

ب) ترغیب و ترویج کشورها به تأسیس و ایجاد یک جمعیت ملی مستقل و به رسمیت شناخته شده.

ج) امدادسانی به وسیله تمامی ابزارهای موجود به قربانیان سوانح.

د) کمک به جمعیت های ملی در حوزه آمادگی در برابر حوادث و سازماندهی اقدامات و تیم های عملیاتی امدادی به منظور امدادسانی سریع و مطلوب

ه) سازماندهی، هماهنگ سازی و هدایت اقدامات امدادسانی بین المللی مطابق با اصول و قوانین مصوب کنفرانس بین المللی.

و) ترغیب و ایجاد بستر مشارکت جمعیت های ملی در فعالیت های مربوط به بهداشت و سلامت عمومی و ترویج رفاه اجتماعی با همکاری مقامات دولتی مربوطه.

ز) ترغیب و تعامل جمعیت‌های ملی در تبادل دیدگاه‌ها برای آموزش کودکان و جوانان در امور بشردوستانه و توسعه روابط دوستانه میان جوانان تمامی کشورها.

ح) کمک به جمعیت‌های ملی جهت بکارگیری مردم منطبق بر اصول بنیادین نهضت.
ط) کمک به قربانیان منازعات مسلحانه براساس توافق با کمیته بین‌المللی صلیب سرخ.

ارکان فدراسیون بین‌المللی

ارکان اساسنامه‌ای فدراسیون بین‌المللی که وظایف حاکمیتی برعهده دارند، عبارتند از:

- مجمع عمومی
- هیئت حاکمه
- ریاست فدراسیون

-مجمع عمومی

مجمع عمومی عالی ترین رکن تصمیم‌گیری فدراسیون است که هر دو سال یک بار تشکیل جلسه می‌دهد و متشکل از نمایندگان همه جمعیت‌های ملی است.

قابل ذکر است، هر جمعیت ملی تنها یک حق رأی در مجمع عمومی دارد. حضور اکثریت مطلق جمعیت‌های ملی در مجمع عمومی برای انتخاب ریاست فدراسیون الزامی است.

- هیئت حاکمه

در فواصل زمانی میان برگزاری مجمع عمومی، فعالیت می‌نماید و بطور عادی ۲ بار در سال تشکیل جلسه می‌دهد و از اختیار اتخاذ برخی تصمیمات برخوردار است. هیئت متشکل است از:

- ریاست فدراسیون
- ۴ نایب رئیس
- نایب رئیس بنا به مقام
- ۲۰ جمعیت ملی
- رئیس کمیسیون مالی
- رئیس کمیسیون جوانان
- رئیس کمیسیون خطر و حسابرسی

- ریاست فدراسیون

رئیس فدراسیون عالی ترین شخصیت فدراسیون بین المللی است که در قبال مجمع عمومی پاسخگو خواهد بود. ریاست فدراسیون باید تضمین نماید که فدراسیون بین المللی اهداف کلی خود را همانگونه که در اساسنامه مطرح گردیده، دنبال می نماید. ریاست فدراسیون تحت نظر مجمع عمومی و هیئت حاکمه فعالیت می نماید تا تمامی امور فدراسیون بین المللی، از جمله فعالیت های دبیرکل را هدایت نماید.

ریاست جمعیت باید در تمامی نشست های هیئت حاکمه و مجمع عمومی حضور داشته باشد و وضعیت فدراسیون بین المللی را جهت بازبینی به مجمع عمومی ارائه نماید. همچنین ارائه گزارش در خصوص بازرسان مستقل بین المللی به رسمیت شناخته شده به هیئت حاکمه و مجمع عمومی، از دیگر وظایف ریاست فدراسیون محسوب می گردد. ریاست فدراسیون می تواند بخشی از وظایف خود را به هر یک از نواب خود تفویض نماید.

3. جمعیت های ملی صلیب سرخ و هلال احمر

جمعیت های ملی واحدهای اساسی و اجرایی نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر می باشند. فعالیت های بشردوستانه خود را مطابق با اساسنامه و قوانین ملی خود و براساس اصول بنیادین نهضت به انجام می رسانند. جمعیت های ملی بعنوان معین مقامات دولتی کشورهای خود در زمینه فعالیت های بشردوستانه عمل کرده و مجموعه ای از خدمات از جمله برنامه های امدادی، بهداشتی و اجتماعی را ارائه می دهند. جمعیت های ملی در کشورهای متبوع خود سازمان های ملی مستقلی هستند که فعالیت هایشان بر محور داوطلبی قرار دارد. کاهش آلام انسانی، ترویج بهداشت و سلامت، پیشگیری از سوانح و برنامه های مربوط به آموزش، بهداشت و رفاه اجتماعی از مهمترین عرصه های فعالیت های آنان محسوب می گردد.

ارکان اساسنامه ای نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر

نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر دارای سه رکن اساسنامه ای است که عبارتند از:

- کنفرانس بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر

- شورای نمایندگان نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر

- کمیسیون دائمی صلیب سرخ و هلال احمر

۱- کنفرانس بین المللی

کنفرانس بین المللی عالی ترین رکن تصمیم گیری نهضت است و مجمعی است برای بحث درباره امور مورد علاقه مشترک دولت ها و نهضت.

کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، هیئت‌های نمایندگی ذیل را از درون نهضت و نیز از دولت های امضا کننده قراردادهای ژنو گردهم می‌آورد تا در محیطی غیرسیاسی درباره اقدامات عرصه بشردوستانه بحث و تصمیم‌گیری نمایند:

- جمعیت‌های ملی (در حال حاضر ۱۹۱ جمعیت ملی)
  - کمیته بین‌المللی صلیب سرخ
  - فدراسیون بین‌المللی
  - دولت‌های امضاء کننده قراردادهای ژنو (در حال حاضر ۱۹۴ کشور)
- کنفرانس بین‌المللی اصولاً هر ۴ سال یک بار برگزار می‌شود اما برخی اوقات بنا به دلایلی برگزاری آن به تعویق افتاده و یا زودتر انجام می‌پذیرد. سازمان‌های دولتی و غیردولتی زیادی در کنفرانس بین‌المللی بعنوان ناظر شرکت می‌نمایند. هر یک از هیئت‌های نمایندگی حاضر در کنفرانس بین‌المللی تنها دارای یک رأی هستند. زمان و مکان برگزاری کنفرانس بین‌المللی توسط کمیسیون دائمی مشخص می‌گردد مگر آنکه در نشست قبلی کنفرانس در خصوص زمان و مکان نشست آتی کنفرانس تصمیم‌گیری شده باشد. تمامی شرکت‌کنندگان در کنفرانس بین‌المللی باید به اصول بنیادین احترام بگذارند و زبان کاری آنان فرانسوی، انگلیسی و اسپانیایی است. (قابل ذکر است، کنفرانس بین‌المللی ۶ زبان رسمی اما سه زبان کاری دارد).

۲- شورای نمایندگان

شورای نمایندگان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر رکنی است که در آن نمایندگان تمامی بخش‌های نهضت گردهم می‌آیند تا در خصوص موضوعات مورد علاقه نهضت با یکدیگر بحث و گفتگو نمایند.

جمعیت‌های ملی، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ و فدراسیون بین‌المللی در شورای نمایندگان حضور دارند. از آنجا که شورای نمایندگان اجلاس، ارکان خود نهضت است، از این رو دولت‌ها در آن حضور ندارند. شورای نمایندگان در هنگام برگزاری هر کنفرانس بین‌المللی و مجمع عمومی تشکیل جلسه می‌دهد.

شورای نمایندگان پیش از افتتاح هر کنفرانس بین‌المللی وظایف ذیل را برعهده دارد:

- پیشنهاد افراد به کنفرانس بین‌المللی جهت احراز پست‌هایی که در اساسنامه ذکر شده است. (رئیس و نواب رئیس کنفرانس و کمیسیون‌ها و گزارشگران کمیسیون‌ها)

- تصویب دستور کار موقت کنفرانس بین‌المللی

علاوه بر جمعیت‌های ملی شرکت‌کننده در شورای نمایندگان مطابق با پارگراف ۴ ماده ۱۸، آن دسته از جمعیت‌های ملی که در پروسه شناسایی هستند نیز می‌توانند در نشست‌های شورای نمایندگان حضور داشته باشند، مگر آنکه شورای نمایندگان تصمیم دیگری بگیرد. شورای نمایندگان باید قطعنامه‌های خود را با اجماع

به تصویب برساند. در صورت عدم دستیابی به اجماع امکان تصویب قطعنامه‌ها بنابر رویه‌های اجرایی وجود خواهد داشت.

۳- کمیسیون دائمی

کمیسیون دائمی، «امین» کنفرانس بین‌المللی است و مسئولیت آماده‌سازی آن را به عهده دارد. کمیسیون دائمی مرکب از ۹ عضو به شرح زیر است:

- پنج عضو به انتخاب کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر
  - دو عضو از کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، که یکی از آن‌ها رئیس کمیته خواهد بود.
  - دو عضو از فدراسیون بین‌المللی، که یکی از آن‌ها رئیس فدراسیون خواهد بود.
- عمده وظایف آن عبارتند از:

- انتخاب زمان و مکان برگزاری کنفرانس بین‌المللی
- تهیه برنامه کنفرانس بین‌المللی
- آماده ساختن دستورکار موقت کنفرانس بین‌المللی جهت ارائه به شورای نمایندگان
- تهیه لیست ناظران در کنفرانس بین‌المللی از طریق اجماع

کمیسیون دائمی اعطای جایزه هانری دونان را مدیریت می‌کند و هرگونه پرسش درخصوص نهضت را به شورای نمایندگان ارجاع می‌دهد. کمیسیون دائمی می‌تواند در صورت وجود اجماع میان اعضا، ارکان موردی را در هنگام ضرورت ایجاد نماید. قابل ذکر است کمیسیون در سال ۳ بار تشکیل جلسه می‌دهد.

علامت‌های نهضت:

در سال ۱۸۶۴ اولین کنوانسیون ژنو در زمینه بهبود وضعیت نظامیان زخمی در جنگ توسط نمایندگان ۱۶ دولت به تصویب رسید. با تأسیس کمیته بین‌المللی صلیب سرخ به احترام هانری دونان، نقش و رنگ پرچم سوئیس زادگاه وی به صورت وارونه، یعنی علامت صلیب سرخ در زمینه سفید بعنوان علامت رسمی این سازمان برگزیده شد و به تدریج دیگر کشورهای اروپایی و آمریکا این علامت را بعنوان علامت جمعیت ملی امدادی خود برگزیدند. در سال ۱۸۷۶ امپراطوری عثمانی برای جمعیت امدادی خود به جای صلیب سرخ، از علامت هلال احمر در زمینه سفید که وارونه رنگ پرچم امپراطوری بود؛ استفاده نمود. در سال ۱۸۷۴ دولت ایران اولین کنوانسیون ژنو را تصویب و در سال ۱۹۰۶ نماینده دولت وقت ایران با شرکت در سومین کنفرانس بین‌المللی در ژنو، علامت شیر خورشید سرخ را بعنوان علامت رسمی جمعیت ملی ایران پیشنهاد کرد. در سال ۱۳۰۱

جمعیت شیر خورشید سرخ ایران تأسیس گردید و در کنفرانس بین‌المللی ۱۳۰۸ ژنو علائم سه گانه صلیب سرخ، هلال احمر و شیر خورشید سرخ به عنوان تنها علائم رسمی تحت حمایت کنوانسیون‌های ژنو به رسمیت شناخته شد. در سال ۱۳۵۹ پس از پیروزی انقلاب اسلامی دولت ایران طی پیام رسمی به دولت سوئیس اطلاع داد که در فعالیتهای امدادی خود به جای نقش شیر خورشید سرخ از علامت هلال احمر استفاده می‌نماید.

استراتژی ده ساله فدراسیون تا سال ۲۰۳۰ (استراتژی ۲۰۳۰)

استراتژی ۲۰۳۰ فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر نه تنها چابکی فعالیت فدراسیون را با تغییر روبرو می‌سازد بلکه چگونگی فعالیت فدراسیون را نیز دستخوش تحول قرار می‌دهد. این استراتژی که در مجمع عمومی سال ۲۰۱۹ به تصویب رسید، پیشنهاد میکند تا رهبری و تصمیم‌گیری به سطح محلی‌ترین اجتماعات تغییر یابد. اندیشیدن فراتر از مرزهای صلیب سرخ و هلال احمر از طریق ایجاد بستر تعامل نقش آفرینان و شرکای کاری بیشتر، از اولویت‌های این استراتژی است.

در این استراتژی ۳ هدف راهبردی و پنج چالش مشخص گردیده است:

اهداف سه گانه راهبردی فدراسیون

۱. پیش‌بینی بحران‌ها و پاسخگویی به آن توسط مردم و بازتوانی سریع آنها پس از بحران‌ها
۲. زندگی ایمن، سالم و با کرامت برای مردم و ایجاد فرصت برای شکوفایی آنان
۳. بسیج مردم برای اجتماعات صلح‌آمیز و جامعه شمول (در برگیرنده تمامی افراد و گروه‌ها)

پنج چالش مشخص شده در استراتژی

۱. بحران‌های آب و هوایی و زیست‌محیطی
۲. بحران و سوانح در حال تغییر
۳. شکاف‌های در حال افزایش در سلامت و رفاه
۴. مهاجرت و هویت
۵. ارزش، قدرت و شمولیت

موافقتنامه سوئیل

یکی از مباحث مهم در سطح نهضت نحوه همکاری میان بخش های نهضت است که در این راستا موافقتنامه ای با نام موافقتنامه سوئیل در سال ۱۹۹۷ به امضا رسید. با پیچیده تر شده عملیات بین المللی و ضرورت همکاریهای سریعتر میان بخشهای نهضت، موافقتنامه سوئیل ۲، جایگزین موافقتنامه ۱۹۹۷ در مورد سازماندهی فعالیت های بین المللی ارکان نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر (موافقتنامه سوئیل) و اقدامات تکمیلی برای ارتقای اجرای موافقتنامه سوئیل، مصوب قطعنامه شماره ۸ شورای نمایندگان ۲۰۰۵ گردید. این توافقنامه که دارای ۴ بخش و ۱۶ ماده است در خصوص آن دسته از فعالیت های بین المللی اعمال می شود که در آن، بخش های نهضت به صورت دو جانبه یا به صورت چند جانبه با یکدیگر همکاری می کنند. منظور از فعالیت های بین المللی، بخش های نهضت ناظر بر فعالیت های جمعیت های ملی، کمیته بین المللی صلیب سرخ و فدراسیون بین المللی جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر است.

در این توافقنامه، جمعیت های ملی متولی فعالیت ها و کمیته بین المللی صلیب سرخ و فدراسیون بین المللی جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر همیار در عملیات در نظر گرفته می شوند.

آشنایی با جمعیت هلال احمر ایران

۲

جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۹۲۲ میلادی (۱۳۰۱ ه.ش) تحت عنوان جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران تأسیس شد و توسط کمیته بین المللی صلیب سرخ به رسمیت شناخته شد و پس از آن به عضویت فدراسیون بین المللی جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر درآمد.

از آغاز تأسیس، جمعیت ملی ایران به صورت مستقل فعالیت های خود را مطابق با اساسنامه و با نظارت هیأت مدیران شروع و در شهرهای مختلفی شعبات خود را ایجاد کرده است. غالباً مردم از طریق اوقاف و وجوه اهدایی، عمده ترین نیازهای مالی جمعیت را تأمین می کردند. از ابتدای کار، جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران در بسیاری از فعالیت های عمومی همچون ارائه خدمات داوطلبانه، احداث بیمارستان های مامایی، تأسیس مراکز درمانی رایگان، تأمین آب، یاری رسانی به مراکز درمانی ارتش مشارکت داشته است.

در سال ۱۹۸۰ جمعیت شیر و خورشید سرخ نام و نشان خود را به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران تغییر و شعبات استانی و محلی و امکانات و فعالیت های خود را گسترش داد. در حال حاضر جمعیت هلال احمر ایران اصلی ترین سازمان بشردوستانه ایران و یکی از اعضای فعال نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر است.

در حال حاضر بیشترین فعالیت های جمعیت ملی ایران بر ارائه خدمات امدادی به افراد آسیب دیده در سوانح طبیعی و انسان ساخت، انجام فعالیت های عام المنفعه و داوطلبانه و آموزش همگانی متمرکز شده است.

ساختار جمعیت هلال احمر

مهمترین سازمان ها ، معاونت ها و مراکز و شرکت های زیر مجموعه جمعیت عبارتند از

- سازمان امداد و نجات
- سازمان داوطلبان
- سازمان جوانان
- سازمان تدارکات پزشکی
- معاونت بهداشت، درمان و توانبخشی
- معاونت آموزش، پژوهش و فناوری
- معاونت امور بین الملل و حقوق بشردوستانه
- معاونت حقوقی و امور مجلس
- معاونت توسعه منابع انسانی و پشتیبانی

- مرکز پزشکی حج و زیارت
- موسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال ایران
- مجتمع دارویی و درمانی هلال ایران
- شرکت صنایع نساجی هلال ایران
- شرکت سرنگ سازی سها
- شرکت سرمایه گذاری هلال
- معاونت اقتصادی
- روابط عمومی

اهم برنامه ها و فعالیت های جمعیت های هلال احمر ایران

امداد و نجات و مدیریت سوانح

- انجام عملیات امداد و نجات به منظور کمک رسانی به قربانیان حوادث مختلف در سطوح ملی و بین المللی
- تقویت و توسعه شبکه امداد و نجات در تمامی مراکز و شعبات استانی
- توسعه تیم های سگ های جست و جو، نجات و جست و جو در آوار، تیم های کوهستان، دریا و امداد هوایی، امداد در حوادث جاده ای، ارتباطات (اچ اف، وی اچ اف و تجهیزات ماهواره ای)، کمک های اولیه و تیم های واکنش اضطراری و اعزام فوری در حوادث
- توسعه و برگزاری آموزش های تخصصی برای تیم های امداد و نجات در حوزه های اصلی فعالیت از قبیل جست و جو و نجات قربانیان، خدمات کمک های اولیه، انتقال مجروحان به مراکز درمانی، تدارک خدمات پناهگاه های موقت برای بازماندگان و توزیع اقلام غذایی و زیستی میان ساکنین پناهگاه ها
- افزایش منابع، تجهیزات و ظرفیت ها در حوزه پایگاه های امداد جاده ای، انبارداری، پایگاه های امداد و نجات ثابت و سیار، ساحلی، دریایی و کوهستان، بالگردهای امدادی و خودروهای سبک و سنگین، به منظور پاسخ گویی مناسب در برابر افزایش و گستردگی سوانح در کشور

خدمات داوطلبانه و بشردوستانه

- شناسایی، بکارگیری و سازماندهی منابع داوطلبی و مشارکت های عمومی
- اجرای برنامه های ترویجی و فرهنگی به منظور ترویج فعالیت های بشردوستانه
- توسعه خدمات بشردوستانه و عام المنفعه

- تدارک خدمات حمایتی برای بیماران، آسیب دیدگان و افراد آسیب پذیر در موقعیت های اضطراری و غیر اضطراری
  - اجرای برنامه های آموزشی اجتماع محور برای داوطلبان
  - فعالیت های جمع آوری مشارکت های مردمی (وجوه نقدی و غیر نقدی) در حوادث بزرگ و غیر مترقبه
  - برگزاری پویش های حمایتی ، توزیع بسته های غذایی میان خانوارهای نیازمند، بی سرپرست و بد سرپرست
  - اجرای طرح های حمایتی و توزیع بسته های غذایی و پوشاک و لوازم تحریر میان زنان سرپرست خانواده و خانوارهای نیازمند
  - برگزاری دوره های آموزشی برای داوطلبان به منظور خدمت رسانی هدفمند
  - اجرای پروژه های بشردوستانه به منظور کمک به اقشار آسیب پذیر در مناطق محروم
  - ارائه خدمات پزشکی رایگان توسط پزشکان داوطلب در سراسر کشور
- فعالیت های جوانان

- توسعه مشارکت جوانان در تصمیم گیری و فعالیت ها
  - آموزش آمادگی و دوره های بازآموزی برای اعضای جوان با هدف انجام خدمات بشردوستانه
  - سازماندهی اردوهای جوانان و مشارکت اعضای آنان در مسابقات و جشنواره ها
  - تأسیس کتاب خانه، باشگاه های ورزشی، سینما، سالن اجتماعات و همایش ها و اردوگاه برای اعضای جوانان
  - برگزاری دوره آموزش های آمادگی در برابر زلزله برای مهدهای کودک و اعضای کانون های دانش آموزی
  - اجرای پروژه های خدمت رسانی و بشردوستانه توسط جوانان آموزش دیده
  - اجرای مسابقات، جشنواره ها و المپیادهای امدادی ویژه دانش آموزان و دانشگاهیان
- خدمات پزشکی و بهداشتی

- درمان های اضطراری و خدمات بهداشتی
- فراهم سازی آموزشی و تجهیز گروه های توانبخشی به منظور ارائه خدمات توان بخشی در سوانح
- تأمین دارو و احتیاجات پزشکی برای مراکز درمانی خارج از کشور، واحد ها و تیم های عملیاتی درمانی در مناطق آسیب دیده
- تأمین دارو توسط مراکز دارویی برای بیماران نیازمند
- همکاری در زمینه واکسیناسیون عمومی در ۳۱ استان
- ایجاد مراکز درمانی سیار
- تشکیل تیم های درمان اضطراری (BHCU) در سوانح

- تشکیل شبکه های آموزشی در زمینه دوره های آموزشی ویژه سیستم های سیار
- برگزاری دوره های آموزشی مدیریت توان بخشی و واحد مراقبت بهداشتی اولیه
- امداد جاده ای و خدمات درمانی اضطراری در زمان سوانح
- برگزاری همایش های تخصصی علمی در خصوص مننژیت در زمان حج و شیوه های انتقال و پیش گیری
- افزایش ظرفیت پاسخ گویی به نیازها و مراقبت های بهداشتی اولیه در زمان سوانح
- سازمان دهی و تجهیز بیمارستان های میدانی سریع الاحداث
- سازمان دهی تیم های اضطراری واحد مراقبت بهداشتی اولیه، RDH, RH

همکاری ها و ارتباطات بین المللی

- توسعه روابط دوستانه و همکاری های ثمربخش با فدراسیون بین المللی جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر، کمیته بین المللی صلیب سرخ، جمعیت های ملی صلیب سرخ و هلال احمر، سازمان های بین المللی و آژانس های سازمان ملل فعال در زمینه بشردوستانه از طریق امضای موافقت نامه
- معرفی تلاش های بشردوستانه با برگزاری میزگردها، سمینارها، نشست ها و کارگاه های آموزشی بین المللی
- همکاری با سازمان های بین المللی به منظور اجرای پروژه های بین المللی با هدف یاری رسانی به آسیب دیدگان بعد از وقوع حادثه
- هماهنگی با جمعیت های ملی صلیب سرخ و هلال احمر سایر کشورها به منظور فراهم سازی مشارکت داوطلبان و کارکنان جمعیت های مذکور در کارگاه ها و دوره های آموزشی جمعیت هلال احمر در ایران از قبیل اروتز و پروتز
- استفاده از تسهیلات بین المللی در اجرای توسعه پروژه ها و ظرفیت سازی بانوان، جوانان، داوطلبان، توسعه های سازمانی، برنامه های بهداشتی و روان شناسی اجتماعی در کشور
- مشارکت مدیران جمعیت هلال احمر ایران، داوطلبان و کارکنان در نشست ها، میزگردها، سمینارها، اجلاس ها و کارگاه های آموزشی بین المللی

آموزش و پژوهش

- برنامه ریزی به منظور ارائه آموزش های همگانی به اعضا، داوطلبان، امدادگران، کارکنان جمعیت و سایر دستگاه های اجرایی و عموم مردم
- برگزاری دوره های آنلاین آموزش همگانی
- سازماندهی دوره های آموزشی مدیریت بحران
- تدوین محتوای علمی و به روز رسانی آموزش های بالینی و تخصصی با آخرین دستورات عملی های جهانی

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

- برگزاری آموزش های تخصصی ویژه امداد و نجات
- آموزش های عمومی در زمینه نیازهای اولیه سلامت و آمادگی مرتبط با شرایط اقلیمی و قومی
- ارائه آموزش های مهم و نکات امنیتی در خصوص سوانح طبیعی و غیر طبیعی
- برگزاری دوره های آموزشی ویژه در خصوص امداد جاده ای، نجات در آوار، اقدامات پشتیبانی در زمان عملیات امدادی، حمایت های روانشناسی
- برگزاری سمینارها، کنگره ها، همایش ها و سمپوزیوم های علمی در راستای بهبود تقویت عملکرد جمعیت در پاسخ به سوانح و حوادث
- ترویج و تبادل اطلاعات مفید در زمینه اهداف و اصول جمعیت هلال احمر ایران
- بهبود آمادگی در برابر سوانح، پاسخ گویی و بازتوانی میان کارکنان و مدیران عامل جمعیت هلال احمر ایران
- آموزش منابع انسانی ماهر(متناسب با نیاز جمعیت)
- آموزش های مستمر کارکنان به منظور بهبود مهارت کاری و بهره وری هدفمند
- ایجاد هماهنگی میان مهارت و دانش کاری مرتبط با فعالیت های جمعیت هلال احمر
- احداث مراکز آموزش تخصصی پیشرفته در برخی از استان های کشور، از جمله بزرگترین مرکز بین المللی آموزش امداد و نجات در استان اصفهان

آشنایی با سازمان های مهم جمعیت هلال احمر

سازمان جوانان

در ایران در اولین اساسنامه جمعیت شیر و خورشید سرخ در سال ۱۳۱۳ (ه.ش) به مسئله جوانان اشاره و برای تشکیلات آن نظامنامه ویژه ای در نظر گرفته شد. (فصل ۳، ماده ۶۳ و ۶۴) سازمان جوانان جمعیت شیر و خورشید سرخ عملاً در آبان ماه سال ۱۳۲۶ (ه.ش) بنا به درخواست جمعیت وقت و تصویب اساسنامه آن با همکاری وزارت فرهنگ و هنر (آموزش و پرورش) تأسیس شد.

با توجه به گسترش فعالیت های مربوط به جوانان در سطح دانشگاه ها و تشکیل گروه های امدادی از جوانان داوطلب در سراسر کشور و عدم پیش بینی لازم در اساسنامه (مصوب سال ۱۳۲۶ ه.ش) در خصوص نحوه جذب و به کارگیری این بخش فعال از جوانان، این مهم موجب اصلاح و تغییر اساسنامه در سال های ۱۳۴۵ و ۱۳۴۶ شد. به دنبال تجدیدنظر در اساسنامه و به منظور گسترش فعالیت های جوانان عضو جمعیت، مرکزی با عنوان خانه جوانان در سال ۱۳۴۸ (ه.ش) به عنوان مکمل فعالیت جمعیت در ارتباط با جوانان و زیر نظر سازمان جوانان شیر و خورشید سابق تأسیس شد. اولین خانه جوانان در خرمشهر شروع به فعالیت نمود و تعداد این خانه ها در سال ۱۳۵۱ به ۱۰ واحد، در سال ۱۳۵۳ به ۱۳ واحد و در سال ۱۳۵۷ به ۲۰ واحد افزایش یافت که شامل شهرهای خرمشهر، آبادان، کرمانشاه، قم، همدان، مهاباد، شمیران، میانه، مراغه، رشت، تبریز، ارومیه، مرند، شبستر، بابل، ساری، بجنورد، سمنان، شاهرود و بوشهر بود.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، خانه های جوانان هلال احمر با وظایف مشخص و تهیه دستور العمل اجرایی که در تاریخ ۲ مرداد ماه ۱۳۶۰ به امضا سرپرست وقت جمعیت هلال احمر و قائم مقام وزیر آموزش و پرورش در جمعیت رسیده بود، به کار خود ادامه دادند. در فروردین سال ۱۳۶۱ بنا به تصویب هیأت اجرایی جمعیت، خانه های جوانان به مراکز پرورش اسلامی تغییر نام یافت و از خرداد ماه سال ۱۳۶۱ بنا بر مصوبه دیگری از هیأت اجرایی جمعیت، مراکز پرورش اسلامی به صورت مستقل تحت عنوان سرپرستی مراکز پرورش اسلامی جوانان هلال احمر به عنوان زیرمجموعه ای از معاونت خدمات اجتماعی به کار خود ادامه دادند.

در سال ۱۳۷۳ با تصویب هیأت اجرایی سرپرستی اداره کل مراکز پرورش اسلامی جوانان از معاونت خدمات اجتماعی جدا شد و مستقلاً به سطح معاونت با عنوان معاونت فرهنگی ارتقا یافت.

در سال ۱۳۷۸ با تغییر تشکیلات جمعیت، معاونت فرهنگی و سازمان جوانان درهم ادغام شد و تحت عنوان سازمان جوانان جمعیت هلال احمر به فعالیت پرداخت. لازم به تذکر است که هر چند عنوان سازمان جوانان جمعیت هلال احمر حفظ شده است ولی در تشکیلات جدید، اعضا صرفاً منحصر به دانش آموزان نیستند و نوع تشکیلات و فعالیت ها نیز به صورت ذیل تغییر کرده است.

سازمان جوانان جمعیت هلال احمر، در راستای اجرای بند ۷ از ماده ۳ اساسنامه جمعیت هلال احمر، مصوب ۱۳۶۷/۲/۸ مجلس شورای اسلامی برای اداره امور جوانان جمعیت تشکیل شده است.

این سازمان از طریق فعالیت های بشردوستانه، آموزشی، امدادی و فرهنگی به عنوان درگاه ورودی افراد به جمعیت هلال احمر، توانمندی های امدادی و شاخص های سلامت جسمی، معنوی و اجتماعی اعضای خود را برای تربیت جوانانی توانمند با روحیه بشردوستی و نوع دوستی به کار می گیرد.

سازمان جوانان جمعیت هلال احمر سازمانی است که فعالیت های خود را براساس اصول هفتگانه نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر شامل: انسانیت، بی طرفی، بی غرضی، استقلال، خدمات داوطلبانه، یگانگی و جهان شمولی برنامه ریزی کرده است و بر همین اساس برای رسیدن به اهداف غایی نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر شامل: تلاش برای تسکین آلام بشری، تامین احترام انسان ها، برقراری دوستی، تفاهم متقابل و صلح پایدار میان ملت ها و حمایت از زندگی و سلامت انسان ها تلاش خود را به کار می گیرد.

اهم فعالیت های سازمان جوانان

اعضای سازمان نیز برحسب سن و تحصیلات در تشکیلات «کانونی» سازماندهی می شوند.

این کانون ها عبارتند از:

دانش آموزی، غنچه های هلال، دانشجویی، طلاب، جوانان

از جمله مهمترین طرح ها و برنامه های این سازمان میتوان به «طرح پیشگامان پیشرفت»، «طرح یاس»، «طرح ملی ایمنی و سلامت مسافرین نوروزی»، «مسابقات امدادی»، «رفاقت مهر»، «المپیاد فرهنگی - ورزشی»، «اردوهای تابستانی نشاط و امید»، «سامانه حرکت های امدادی و بشردوستانه (سحاب)»، «حیات دوباره»، «حمایت های اجتماعی و روانی پس از بلایا/ طرح تیم سحر»، «کاروان های نیکوکاری» و «کنگره های علمی - امدادی»، «دانش آموز آماده در روزهای سخت (دادرس)»، «المپیاد فرهنگی، آموزشی، امدادی آماده»، «اردوهای تابستانی دوستی» و انتشار ماهنامه «ماه مهربان» برای رده سنی کودکان اشاره کرد.

سازمان امداد و نجات

پس از تأسیس جمعیت هلال احمر در سال ۱۳۰۱ و با وقوع زلزله ای در خرداد ۱۳۰۲ در شرق خراسان و سه ماه بعد در سیرجان و کرمان و جاری شدن سیلاب های گسترده در همان سال در استان های گیلان، مازندران، آذربایجان شرقی و اصفهان زندگی بسیاری از هموطنان به مخاطره افتاد و باعث تلفات و خسارات بسیاری گردید.

در این سوانح اولین استمداد ملی برای کمک به آسیب‌دیدگان در سطح کشور صورت پذیرفت. این استمداد جرقه‌ای برای سازماندهی تشکیلاتی سازمان امداد و نجات جمعیت هلال احمر شد. اولین آئین نامه خدمات امدادی در سال ۱۳۴۷ هجری شمسی، مسئولیت ارائه خدمات امدادی درمانی به آسیب‌دیدگان سوانح و بلایای طبیعی در زمان صلح به تصویب هیئت مرکزی جمعیت رسید. اولین تشکیلات رسمی امداد به صورت منظم با استخدام نیروهای تمام وقت در ادارات سازمان مرکزی امداد و نجات در سال ۱۳۵۰ آغاز به کار نمود.

با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ و استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران همراه با دگرگون شدن ساختار کلی جمعیت و جدا شدن بخش درمان از فعالیت های آن، عمده وظایف جمعیت به خدمات امدادی در سوانح، جوانان و خدمات حمایتی معطوف شد و با وقوع جنگ تحمیلی توسط کشور عراق، در سال ۱۳۶۰ فعالیت‌های سازمان امداد و نجات به تربیت و تأمین نیروهای انسانی در زمینه‌های درمانی، فنی، خدماتی، پشتیبانی و ارائه خدمات امدادی به مجروحین و مصدومین جنگ تحمیلی معطوف گردید.

خدمات ارزنده سازمان امداد و نجات در عملیات گسترده ملی و بین‌المللی از جمله: زلزله سال‌های ۶۹ رودبار، ۸۲ بم، بحران آوارگان عراقی در سال ۱۳۷۰، امداد و نجات در حوادث جاده‌ای و کوهستان، امدادرسانی در سیل پاکستان، زلزله و سونامی ژاپن، قحطی و خشکسالی در سومالی و... موجب گردید.

خدمات فراگیر امداد و نجات، توسعه امدادگر محوری، گستردگی منابع و توان تخصصی، دارا بودن پشتوانه ملی و فراملی، حضور در عرصه‌های ملی و بین‌المللی از اقدامات اثربخش و شایسته این سازمان بوده است. همچنین حضور به موقع برای خدمت‌رسانی موثر به آسیب‌دیدگان به ویژه آسیب‌پذیرترین آنها برای کاهش آثار زیانبار حوادث و سوانح، از ماموریت های اصلی این سازمان بشمار می رود.

امدادگران سازمان امداد و نجات برحسب سن (۱۶ سال) و تحصیلات در تیم های امداد تخصصی در ۱۷ رشته تخصصی سازماندهی می شوند. ارائه آموزشهای تخصصی امداد و نجات، افزایش توان عملیاتی، ایجاد آمادگی کامل برای واکنش مؤثر در برابر حوادث و سوانح و بلایای طبیعی و تمامی موضوعات مربوط به امدادگران و نجاتگران در سطح کشور از فعالیتهای این سازمان می باشد.

همچنین برگزاری دوره های مهارتی، توان افزایی، بازآموزی و دوره های آموزشی امداد و نجات، کاربری لیفتراک، کار با دستگاه های زنده یاب، پمپ لجن کش، اره چند منظوره، کار با ست های هیدرولیک و پنوماتیک، تثبیت پزشکی مصدوم، آشنایی با تجهیزات خودروی آمبولانس امداد و نجات، بازآموزی طرح امداد و نجات نوروزی، تا بستنی و ساحلی از جمله سایر اقدامات این سازمان است.

سازمان داوطلبان

یکی از اصول بنیادین نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر اصل داوطلبی است. در راستای تحقق این اصل اساسی، هم اکنون در 191 کشور دنیا، سازمان ها و یا مؤسسات داوطلبان وابسته به جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر فعالیت می نمایند. سازمان های مذکور، وظیفه دارند در راستای اصول و اهداف بین المللی نهضت صلیب سرخ و هلال احمر، با بسیج ظرفیت های انسانی نسبت به بهبود زندگی مردم آسیب پذیر اقدام نمایند. در ایران نیز سازمان داوطلبان با هدف حمایت از نیازمندان آسیب پذیر از طریق سازماندهی و بهره مندی از توان اقشار و افرادی که داوطلبانه به عضویت افتخاری جمعیت در آمده اند، تأسیس گردیده است.

داوطلبان بالای ۳۵ سال در جمعیت هلال احمر در این سازمان مشغول به فعالیت خواهند شد.

نمونه هایی از فعالیت های این سازمان بین سال های ۱۳۵۹ تا ۱۳۷۸ بدین شرح می باشد:

۱. مشارکت وسیع و گسترده در فعالیت های ستاد جذب کمک های مردمی برای جبهه های جنگ (ترکیب ستاد مذکور شامل جهاد سازندگی، جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی و ارتش جمهوری اسلامی بوده است)
۲. برپایی ۱۶ ستاد دائمی، ده ها پایگاه سیار و صدها پایگاه جمع آوری کمک های مردمی در تهران و شهرستان های کل کشور به منظور جمع آوری، بسته بندی و ارسال کمکهای نقدی و غیرنقدی مردم به جبهه های جنگ.
۳. جمع آوری کمک های مردمی و ارسال آن برای مناطق زلزله زده.
۴. کمک به بیماران محروم و بی بضاعت و انجام هماهنگی با مراکز درمانی جهت درمان آنان.
۵. ارائه کمک های معیشتی به جنگ زدگان مناطق جنگی کشور

در سال های پس از ۱۳۷۰، فعالیت این حوزه معطوف به کمک رسانی به مددجویان و آسیب دیدگان بوده و خدماتی چون ارائه مواد غذایی و پوشاک (چهار بار درسال) لوازم التحریر (یکبار درسال) دعوت و حمایت از نیازمندان و مددجویان در مناسبت های خاص، اعزام بیماران محروم به مراکز درمانی و پیگیری درمان آنان، ارائه خدمات مددکاری و مشاوره به مددجویان، جمع آوری کمک های مردمی و اهدای آن به آوارگان را انجام داده است.

سازمان داوطلبان بزرگترین شبکه داوطلبی برای ارائه خدمات انسان دوستانه است که وظیفه دارد بر محور شعار « حلقه اتصال توان توانمندان و نیاز نیازمندان » از ظرفیت توان توانمندان و داوطلبان بالای ۳۵ سال خود در کشور برای رفع نیاز نیازمندان استفاده نماید و آن ها را نسبت به مسائل اجتماعی و نیازهای هموعان حساس نماید. شاید بتوان گفت، مأموریت سازمان داوطلبان مدیریت و سازماندهی خدمات داوطلبانه، برای ایجاد حلقه اتصال میان نیاز نیازمندان و توان توانمندان است.

این سازمان در طول سال های فعالیت خود با تکیه بر اصول اشاعه و ترویج فرهنگ داوطلبی و شفافیت و پاسخگویی که آن را از اصلی ترین تعهداتش در برابر اعضا، داوطلبان و خیرین می داند، توانسته همواره تصویر روشنی از فعالیت های خود ارائه دهد.

از آنجا که حمایت این سازمان از اقشار آسیب پذیر بر تکیه بر جلب مشارکت های مردمی صورت میپذیرد، لزوم آگاهی عموم مردم از نحوه و جزئیات فعالیت و طرح های سازمان مورد تأکید است.

این سازمان بیشتر فعالیت های خود را با همراهی خیرین و نیکوکاران انجام می دهد. اقشار مورد حمایت سازمان داوطلبان به شرح ذیل می باشند :

۱. آسیب دیدگان حوادث و سوانح غیر مترقبه
۲. پناهندگانی که به علت حوادث انسانی و طبیعی مجبور به ترک کشور متبوع خود شده اند
۳. آوارگانی که در اثر بلایای طبیعی و یا انسانی، کسب و کار، مسکن و سرمایه خود را از دست داده اند
۴. بیماران محروم به حسب تشخیص مددکاران امکان پرداخت هزینه درمانی خود را نداشته باشند
۵. خانواده های فاقد سرپرست به علت فوت، متارکه، مفقودی، از کار افتاده یا مهجور شدن سرپرست توان تامین حداقل هزینه های معیشت زندگی را نداشته و تحت پوشش کمیته امداد یا سازمان بهزیستی نباشند
۶. زوج های جوانی که توان تامین هزینه های ازدواج خود را ندارند
۷. دانشجویانی که توان تامین هزینه های تحصیل خود را ندارند
۸. زندانیانی که در اثر تصادف منجر به فوت به قتل غیر عمد محکوم شده باشند
۹. در راه ماندگان

داوطلبان این سازمان برحسب سن و تحصیلات در تیمهای ۴ گانه این سازمان با عناوین حمایت، مهارت، مشارکت و هدایت سازماندهی می شوند. از مهمترین طرح های این سازمان می توان به طرح ملی نذرآب، کاروان سلامت، فرشتگان رحمت، هلال رحمت، طرح نیابت و سایر پروژه های داوطلبی اشاره نمود.

معاونت آموزش، پژوهش و فناوری

فعالیت های رسمی آموزشی و پژوهشی جمعیت هلال احمر از سال ۱۳۲۶ و با راه اندازی مدارس بهیاری و آموزشگاه های عالی پرستاری و مامایی شروع گردیده، و این فعالیت ها با تأسیس مرکز آموزش بین المللی توانبخشی، و نهایتاً دانشکده پزشکی در قالب مجتمع آموزش پزشکی جمعیت تداوم داشته است.

در سال ۱۳۷۴ مرکز آموزش و تحقیقات جمعیت هلال احمر با مصوبه شورای عالی جمعیت (هیات اجرایی) و با زیر مجموعه های آموزش، پژوهش و اداری مالی برای احیای مجدد فعالیت های رسمی آموزشی و پژوهشی و این نهاد مردمی آغاز به کار نمود و این مرکز، از بدو تأسیس به طراحی و تدوین دوره ها و اجرای آن ها در زمینه های آموزش عالی، ضمن خدمت، عمومی و همگانی و پژوهش های کاربردی مورد نیاز جمعیت اهتمام نمود. هدف اصلی مرکز، افزایش توانمندی کارکنان، جوانان، داوطلبان و تربیت امدادگران و نجاتگران ماهر و بهسازی منابع انسانی موجود و ارتقای مهارت های آنان و نیز انجام و هدایت پژوهش های مرتبط با مأموریت های جمعیت بوده است. این مرکز که از ابتدا در بخش آموزش، تحت نظارت سازمان امور اداری و استخدامی کشور فعالیت می نمود، در حوزه آموزش عالی از سال ۱۳۷۸ از طریق آزمون سراسری دانشگاه جامع علمی کاربردی و نیز آزمون سراسری دانشگاه ها در چندین رشته در مقاطع کاردانی و کارشناسی اقدام به پذیرش دانشجو کرد.

در سال ۱۳۸۱ مرکز آموزش و تحقیقات رسماً با اساسنامه مصوب وزارت علوم تحقیقات و فناوری با نام مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال احمر به رسمیت شناخته شد. تا سال ۱۳۸۷، واحدهای آموزش در معاونت ها و سازمان های تابعه جمعیت هلال احمر به ویژه در سازمان امداد و نجات، جوانان، داوطلبان و معاونت بهداشت درمان و توانبخشی به صورت مستقل فعالیت می کردند که پس از آن با شکل گیری معاونت آموزش، پژوهش و فناوری جمعیت هلال احمر در شکل تجمیع یافته با مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال احمر، برنامه ریزی، طراحی و نظارت بر حسن اجرای تمامی امور آموزشی و پژوهشی جمعیت در این معاونت متمرکز شد.

پس از حدود ۴ سال فعالیت، معاونت آموزش و پژوهش در شکل تجمیع یافته با مؤسسه، به حالت تعلیق درآمد، اما در سال ۱۳۹۵ با نام معاونت آموزش پژوهش و فناوری مجدداً شکل گرفت و در حال حاضر این معاونت از سه بخش یا اداره کل با عناوین:

"آموزش عمومی، پایه و همگانی"، "آموزش تخصصی، توانمندسازی و مهارت افزایی" و "پژوهش و فناوری" فعالیت می نماید و در کنار آن مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی هلال احمر نیز در دو حوزه تخصصی آموزش عالی و پژوهش به کار خود ادامه می دهد.

مهمترین اقدامات معاونت آموزش و پژوهش و فناوری عبارتند از:

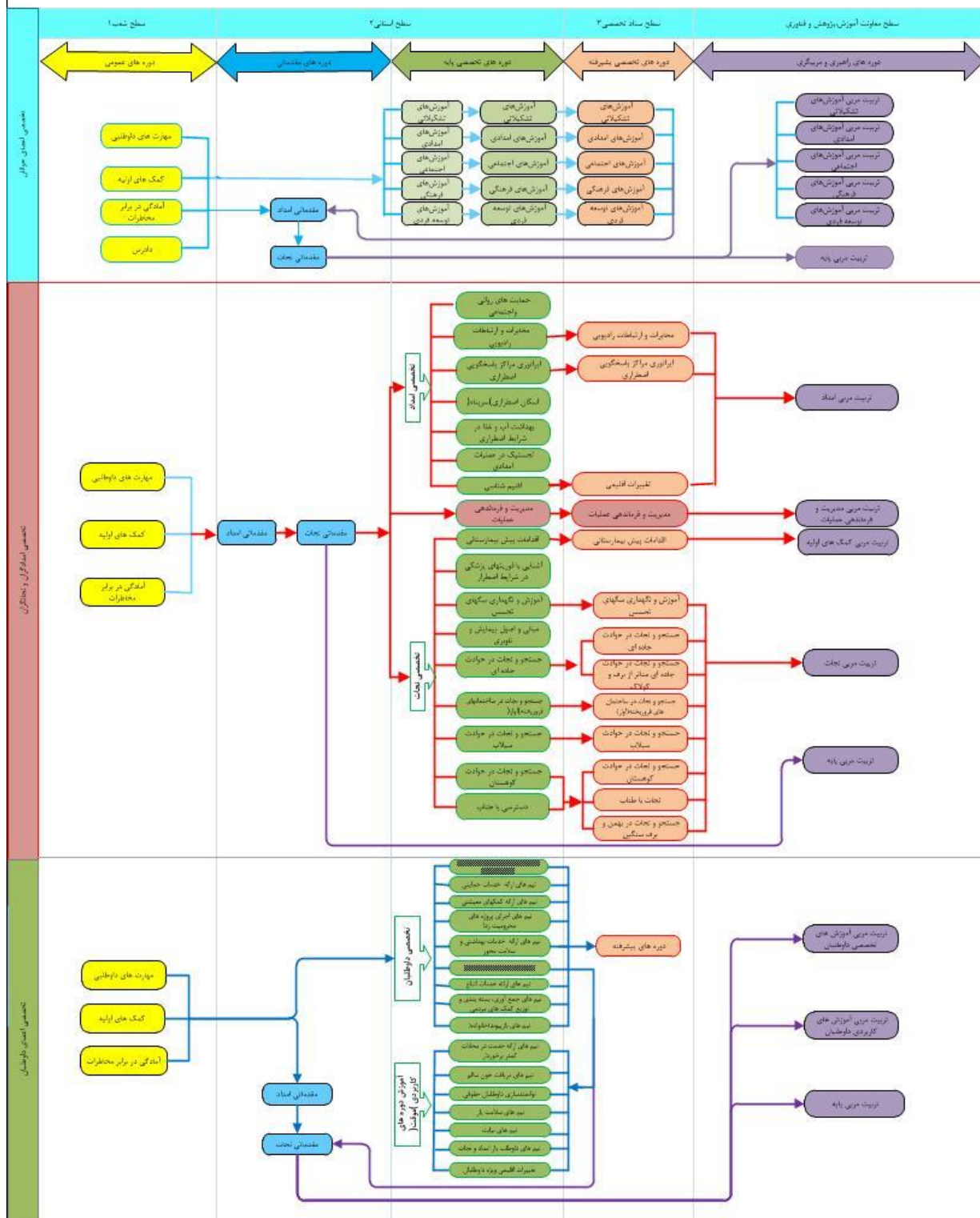
- ✓ آموزش کمک های اولیه
- ✓ آموزش آمادگی در مخاطرات
- ✓ آموزش پایه داوطلبان و جوانان
- ✓ آموزش مدیریت بحران در اربعین
- ✓ آموزش ایمنی برای مسئولین ایمنی در تکایا و هیأت های مذهبی
- ✓ تربیت مربی و باز آموزی مربیان
- ✓ به روز رسانی محتوای علمی دوره های آموزش تخصصی
- ✓ آموزش کارکنان و ضمن خدمت
- ✓ برگزاری نشست های علمی و وبینارهای آموزشی
- ✓ آموزش گروه های خاص مانند دانشگاه فرهنگیان و کارکنان آموزش و پرورش
- ✓ آموزش اعضا تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره)
- ✓ آموزش اعضای تیم باور، آموزش خبرنگاران و اصحاب رسانه
- ✓ تولید محتوای آموزشی ویژه گروه های آسیب پذیر مانند: معلولین، سالمندان، ناشنوایان و کودکان اوتیسمی
- ✓ طراحی، تدوین سرفصل های آموزشی ویژه تمامی مشاغل (خدماتی، تولیدی، صنعتی و ...) با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت
- ✓ پویش های ملی آموزشی مانند پویش حوادث جاده ای
- ✓ آموزش های ایستگاهی

درختواره آموزش های عمومی و تخصصی در جمعیت هلال

بر اساس وظایف تعیین شده در «برنامه ملی آمادگی و پاسخ اضطراری جمعیت» و «سند نقشه راه جمعیت هلال احمر» معاونت آموزش و پژوهش و فناوری موظف به برنامه ریزی برای آموزش برای تمامی سنین و سطوح در جمعیت می باشد. درختواره آموزشی زیر برای آموزش اعضا و داوطلبان جمعیت در سازمان های جوانان، امداد و نجات و داوطلبان مسیر را مشخص می کند. در این رختواره تمامی نیازهای آموزشی اعضا و داوطلبان جمعیت از جمله آموزش های امدادی، ارتباطی، رسانه ای و سازمانی در نظر گرفته شده است.

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

درختواره جامع آموزش های تخصصی جمعیت هلال احمر

شرایط عضویت اعضا و داوطلبان

هرکس از زن و مرد بدون هیچ شکلی از تبعیض برحسب جنسیت، قومیت، ملیت، دین، سن، زبان، معلولیت و دیدگاه های سیاسی می تواند با قبول شرایط زیر عضو یا داوطلب جمعیت شود.

- پذیرش اساسنامه، اصول، ارزش ها و اهداف جمعیت هلال احمر و مفاد این آیین نامه
- علاقه مندی و توانایی لازم متناسب با فعالیت های واگذار شده از سوی جمعیت
- پایبندی به اصول بنیادین نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر و اشاعه آن
- پایبندی به اصل درستی مندرج در اساسنامه فدراسیون بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر
- پایبندی و احترام به قوانین جاری کشور
- پایبندی به منشور اخلاقی جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران

چگونگی ورود و عضویت در سازمان های سه گانه جمعیت هلال احمر

ورود به جمعیت هلال احمر به دو شکل امکان پذیر می باشد. شکل اول از طریق برگزاری دوره های آموزشی و شکل دوم از طریق عضویت در سازمان جوانان یا داوطلبان. در بسیاری از مواقع فراگیرانی که برای اولین بار در دوره های آموزشی جمعیت هلال احمر شرکت می نمایند بعد از آشنایی با جمعیت و فعالیت های آن و همچنین شناخت محیط نوع دوستانه و کمک رسان حاکم بر جمعیت خواهان ادامه فعالیت بوده و برای عضویت در یکی از سازمان های جوانان و یا داوطلبان معرفی می گردند .

گاهی نیز برخی با شناخت از همان شرایط حاکم و نوع فعالیت ها، از همان ابتدا برای عضویت در جمعیت درخواست عضویت می دهند. این درخواست از طریق ثبت اطلاعات در سامانه عضویت سازمان های جوانان و داوطلبان صورت می پذیرد. اعضا پس از به عضویت درآمدن در سازمان جوانان و یا داوطلبان، میتوانند با کسب شرایط لازم عضو سازمان امداد و نجات گردند.

عضویت در سازمان جوانان

ترویج فرهنگ بشردوستی و مسئولیت اجتماعی در کنار ارائه تعاریف یکسان و وحدت رویه در فرآیند جذب، سازماندهی، توانمندسازی و به کارگیری اعضا از اهداف این سازمان است و در راستای اهدافش تلاش می‌کند، جوانان عضو را در تصمیم‌گیری‌ها سهیم و انگیزه آنها را در فعالیت های اجتماعی و بشردوستانه بیشتر کند. که این مهم را با بهره‌مندی حداکثری از توان اعضای داوطلب و ارتقای سطح مشارکت جوانان برای ارائه خدمات داوطلبانه و بشردوستانه به انجام می‌رساند.

چگونه می‌توان جذب سازمان جوانان شد؟

سازمان جوانان به صورت دائم و مستمر در طول سال نسبت به فراخوان جذب با روش‌هایی اقدام می‌کند. استفاده از ظرفیت رسانه ملی، جراید و ابزارها و شیوه‌های نوین. پویش‌ها، سخنرانی‌ها، برگزاری گردهمایی، همایش‌ها، بروشور، بیلبورد، پوستر، تبلیغات در حاشیه رویدادهای ورزشی، اجتماعی و آیین‌های ملی و مذهبی روش‌هایی است که سازمان جوانان برای فراخوان جذب جوانان به کار می‌گیرد.

مهمترین شرط عضویت در سازمان جوانان علاقه مندی به امور بشردوستانه و نیز داشتن حداقل ۵ سال سن و حداکثر ۳۵ سال تمام است این اعضا در کانون های غنچه های هلال، دانش آموزی و دانشجویی و جوانان آموزش دیده و سازماندهی می گردند.

عضویت در سازمان جوانان از طریق ثبت اطلاعات در سامانه جامع عضویت اعضا و داوطلبان جمعیت به آدرس Helalman.rcs.ir صورت می‌گیرد همچنین این ثبت نام می‌تواند از طریق مراجعه حضوری به شعب و کانون های سازمان صورت پذیرد .

عضویت در سازمان داوطلبان

سازمان داوطلبان نیز به صورت دائم و مستمر در طول سال نسبت به فراخوان جذب با روش‌هایی اقدام می‌کند. این سازمان به منظور جذب حداکثری با ایجاد شبکه داوطلبی از طرق مختلف از جمله فراخوان عمومی، همایش، سمینار و دوره های توجیهی به جذب اعضا می پردازد

مهمترین شرط عضویت در سازمان داوطلبان علاقه مندی به امور بشردوستانه و نیز داشتن ۳۵ سال به بالا می باشد این داوطلبان بر اساس توانمندی و مهارت در چهار گروه حمایت، مهارت، مشارکت و هدایت سازماندهی میگردند.

یکی دیگر از راه های ورودی اعضا این سازمان از طریق سازمان جوانان جمعیت است سازمان جوانان، اعضای داوطلبی را که سی و پنج سالگی خود را تمام می کنند، به صورت سالیانه شناسایی و با همکاری سازمان داوطلبان، مراسم تحلیف را در روز مشخصی برگزار و تمهیدات لازم را برای معرفی و انتقال آنان به سازمان مذکور برای استمرار عضویت و ارائه خدمات فراهم می کند.

عضویت در سازمان داوطلبان نیز از طریق ثبت اطلاعات در سامانه جامع اعضا و داوطلبان جمعیت به آدرس **Helalman.rcs.ir** صورت می گیرد، همچنین این ثبت نام می تواند از طریق مراجعه حضوری به شعب جمعیت و مراکز استان ها صورت پذیرد .

عضویت در سازمان امداد و نجات

تنها راه ورودی اعضا به سازمان امداد و نجات، از طریق عضویت و فعالیت در دو سازمان جوانان و داوطلبان جمعیت است. اعضای داوطلب این دو سازمان در صورت علاقه مندی و داشتن گواهینامه های آموزشی مرتبط و شرایط امدادگری میتوانند نسبت به عضویت در سازمان امداد و نجات درخواست داده و پس از تأیید، تمهیدات لازم برای انتقال آنان به سازمان امداد برای استمرار عضویت و ارائه خدمات فراهم شود.

مهمترین شرط عضویت در سازمان امداد و نجات علاقه مندی به امور و خدمات امدادی، داشتن سن ۱۶ سال به بالا و دارا بودن گواهینامه آموزشی دوره های کمک های اولیه و آمادگی در مخاطرات و پایه داوطلبی می باشد . این اعضا پس از عضویت و گذراندن دوره های آموزش تخصصی در تیم های امدادی سازماندهی می گردند.

مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز اعضاء و داوطلبان

۴

مهارت‌های داوطلبی اصطلاحی است برای انواع توانایی‌هایی که به ما کمک می‌کنند تا مسائل مرتبط با کار در گروه و تیم را به طور مؤثر مدیریت کنیم. این مهارت‌ها یا مهارت‌های مرتبط با مدیریت زمان است، یا تسلط بر فن ارتباطات، به طور کل می‌تواند طرز تفکر شما را گسترش دهد و به شما حتی در انجام کارهای شخصی و شغلی کمک کند.

مهارت‌های داوطلبی برای توصیف مجموعه‌ای از مهارت‌های اساسی به کار می‌رود که از طریق یادگیری و یا تجربه مستقیم زندگی به دست می‌آید که افراد و گروه‌ها را قادر می‌سازند تا به طور مؤثر، مسائل و مشکلات معمول در کار داوطلبانه و گروهی را مدیریت کنند.

برای موفق بودن در امر داوطلبی داشتن آگاهی‌های لازم در خصوص مهارت‌های کار گروهی و رهبری از جمله مهارت‌های ضروری است.

یک داوطلب موفق از طریق مهارت‌های داوطلبی خود سعی می‌کند در گروه به پتانسیل کامل خود دست یابد، اثربخشی بهتری داشته و مدت زمان بیشتری ادامه همکاری داشته باشد.

آشنایی با این مهارت‌ها به داوطلب کمک می‌کند سبک خود را با هر موقعیت در کار گروهی تطبیق دهد و در صورت انتخاب به عنوان رهبر گروه با ملزومات رهبری گروه و راهبری آن آشنایی داشته باشد.

تعاریف مرتبط با این فصل

تیم

«تیم گروهی کوچکی از افراد با مهارت‌های مکمل که نسبت به هدف، اهداف عملکردی و روش مشترک؛ متعهد بوده و نسبت به آنها به گونه‌ای متقابل احساس مسئولیت میکنند و با یکدیگر روابط متقابل و تعامل داشته باشند.»^۱

گروه

گروه را گرد هم آمدن تعدادی از افراد با سلايق و علايق مشترك تعريف کرده اند.

« گروه تعدادی از افراد انسانی که بر اساس مجموعه روابط متقابل و احساس همبستگی با یکدیگر همکاری دارند.»^۲

1 آقایی، محسن و شیبانی، علی اکبر، بررسی الگوی مدیریت تیم سازی، نهمین کنفرانس شبکه‌های توزیع نیروی برق، دانشگاه زنجان، 1383

2 گلشن فرمینی، محمد رسول، پویایی گروه و سنجش آن، انتشارات شیفته، چاپ دوم 1379

کارگروهی

«کارگروهی» عبارت است از مجموعه تلاش های آگاهانه، منسجم و هماهنگ افراد برای دستیابی به هدف یا اهداف مشترک که هم افزایی را نیز در پی دارد.^۳

رهبری گروه

رهبری به عنوان یک فرایند، عبارت است از استفاده از نفوذ بدون اجبار، به منظور هدایت و هماهنگی فعالیت های اعضای گروه در جهت تحقق اهداف. رهبری به عنوان یک صفت، عبارت است از: مجموعه ای از ویژگی ها در افرادی که تصور می شود قادر به استفاده موفقیت آمیز از این نفوذ می باشند.^۴

مدیریت زمان

مدیریت زمان به صورت پیشرفته به معنی کمک کردن به چگونگی تصمیم گیری برای انجام دادن کارها و تقسیم زمان است. این روش از مدیریت، فرایندی است که کمک می کند تا افراد با کنترل بهتر زمان و افزایش کارایی و بهره وری، زندگی کارآمد و مؤثری داشته باشند.^۵

ویژگیهای گروه

ویژگی های زیر برخی از ویژگی های گروه است :
اجتماعی از دو نفر یا بیشتر که نام یا نوع آن مشخص باشد.
عضویت قابل تعریف دارد و افراد خود را عضوی از گروه حس کرده و دارای تفاهم و احساسات مشترک می باشند.

افراد گروه دارای احساس آرمان و قصد و هدف مشترک می باشند.

افراد گروه برای رسیدن به هدف به یاری یکدیگر نیازمندند.

³ جعفر پور، محمود، آسیبشناسی کارگروهی در سازمانهای کشور، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)، سال بیستوهفتم، شماره 87، بهار 97

⁴ گریفین، مورهد، رفتار سازمانی، ص 375، مهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده، تهران، مروارید، 1386، چاپ دوازدهم.

⁵ تمنایفیر، محمدرضا و قاسمی، المیرا، تبیین اهمالکاری تحصیلی براساس صفات شخصیت و مهارت مدیریت زمان، دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، سال پنجم، شماره هشتم، بهار و تابستان 1396

فعل و انفعال یا کنش و واکنش متقابل از دیگر ویژگی گروه است، افراد گروه با هم در ارتباط هستند و یکدیگر را تحت تأثیر قرار میدهند.

توانایی در وحدت عمل دارند، گروه میتواند همانند یک عضو یا بدن واحد عمل کند.

فرایند تشکیل و راه اندازی گروه

مرحله گردهمایی: در این مرحله که نتیجه تشکیل گروه نام دارد اعضا گروه با رعایت ادب به آشنایی با هم و با گروه می پردازند.

مرحله طوفانی: افراد به ابراز نظر و حمایت از مواضع خود پرداخته، اختلاف نظرها نمودار می شود.

مرحله هنجار گذاری: در این مرحله گروه و هنجارها و استانداردهای ارتباط بین افراد گروه شکل می گیرد و اعضا می آموزند، چگونه با مسائل برخورد کنند.

مرحله انجام کار: در این مرحله گروه کاملاً رشد کرده، درک درستی از نقش های افراد به دست آمده و دیدگاه های ارزشمند مورد حمایت قرار می گیرند.

نقش های افراد گروه

افراد گروه از نظر ایفای نقش به سه دسته تقسیم میشوند: مثبت، مشکل آفرین، بله قربان گو

نقشهای مثبت در گروه:

نقش مبتکر: راه حل های جدید برای مشکلات ارائه می کند.

نقش جستجوکننده اطلاعات: درصدد بدست آوردن اطلاعات تازه برای استفاده گروه است.

نقش ارائه دهنده اطلاعات: واقعیت ها و تجارب را مطرح می کند.

نقش روشننگر: ایده ها و پیشنهادات را توضیح می دهد.

نقش جمع بندی کننده: پیشنهادهای دیگران را ارزیابی کرده و پیشنهاد رأی گیری میدهد.

نقش تشویق کننده: عقاید دیگران را ستایش می کند.

نقش حفظ کننده انسجام: در تضاد بین افراد گروه نقش میانجی را بازی می کند.

نقش نگهبان: مانع از تسلط یک فرد بر دیگران می شود.

نقش اجراکننده استاندارد: معیارها و الگوهای رفتاری را مشخص می کند.

ویژگی افراد با نقش مثبت و نحوه برخورد با آنان

این افراد قابل اعتمادند، کار خود را خوب می شناسند و بدون این که بخواهند کسی به آنان توجه کند، کارشان را انجام می دهند. اغلب افراد تمایل دارند که سخت تر کار کنند؛ اما نمی خواهند تلاش های آنها نادیده گرفته شود در غیر این صورت دلسرد می شوند و احساس می کنند استثمار شده اند و دیگران قدر زحماتشان را نمی دانند. به همین منظور، از تلاش کردن سرباز می زنند و در فعالیت های ضد تولیدی شرکت می کنند. مدیران باید رفتار افراد مثبت را مورد تقدیر و تشویق قرار دهند.

نقشهای مشکل آفرین در گروه:

نقش مهاجم: قصد دارد نظرات خود را به زور به دیگران تحمیل کند.

نقش مانع: منفی نگر است و بدون دلیل با خواست گروه محافظت می کند.

نقش جستجوکننده تحسین: به دنبال جلب توجه دیگران است. خودستایی می کند و همه چیز را به بازی می گیرد.

نقش دوری کننده: از دیگران فاصله می گیرد و از هر مسئولیتی سرباز میزند و به دنبال منفعت خاصی است.

نقش خوشگذران: هدفش از شرکت در گروه، تفریح و خوشگذرانی است و به اهداف گروه توجه کمی دارد.

نقش مددجو: جلسات گروهی را به جلسات طرح مشکلات خود و استمداد از دیگران تبدیل می کند.

ویژگی های افراد با نقش مشکل آفرین و نحوه برخورد با آنان

این افراد بیشتر دارای نقش منفی و مطالبه گر در گروه هستند. در برخورد با این افراد پیش از هرگونه اقدامی باید مطمئن شد که اعمالی منفی، واقعاً در حال انجام شدن هستند و شخص نیز واقعاً فردی مشکل آفرین است. گاهی ما به اشتباه شخصی را که نظرات متفاوتی نسبت به افکار ما دارد، شخص مشکل آفرین تلقی می کنیم. به طور کلی، برای تعامل با افراد مشکل ساز باید به این نکات توجه داشت:

به دنبال راضی کردن فرد مشکل آفرین نباشید

خود را کنترل کنید تا برای انجام عملی متقابل واکنش نشان ندهید.

زمینه را برای اقدامات شخص مشکل آفرین فراهم نکنید.

تلاش کنید تا عمل اختلال آمیز و مزاحمت او را به مشارکتی سازنده تبدیل کنید

با شخص مشکل آفرین مستقیماً برخورد کنید. شخص مشکل آفرین را از خود دور کنید

نقش بله قربان گو

به هر قیمتی که شده مخالفت خود را با تصمیمات دیگران پنهان می کند و چهره های سازگار از خود به نمایش می گذارد.

ویژگی افراد با نقش بله قربان گو و نحوه برخورد با آنان

این افراد برای دوری از هر گونه حرف، بحث و جدل با تمامی تصمیمات موافقت می کنند و گروه را از پویایی باز می دارند. برای از بین بردن نقش بله قربان گویی برخی از افراد حاضر در گروه، می توان نکات زیر را مورد توجه قرار داد:

هرکسی، حقوق معینی دارد از آن جمله میل دارد که محترمانه با وی رفتار شود

هر فردی حق دارد، با صراحت ادعای خود را بیان کند

هرکس حق دارد که سخنان او به دقت شنیده شود

تکنیک های تصمیم گیری گروهی

الف) فن بارش مغزی: روشی برای افزایش خلاقیت در گروه ها است و بر چهار اصل مبتنی است:

اظهارنظر: هر ایده ای (عجیب، تخیلی، افراطی و...) که به ذهنتان می رسد را بیان کنید.

ارزیابی نکردن: در مرحله تولید ایده، ایده هایتان را ارزیابی نکنید. همه ایده های شما ارزشمند هستند.

کمیت: تعداد ایده ها مهم است. هرچه بیشتر بهتر

پرورش دادن: اعضای گروه باید در مواقع مقتضی ایده های یکدیگر را اصلاح کرده و بسط دهند.

ب) فن گروه اسمی^۶: این تکنیک موانع تفکر، وابستگی افراد و تنبلی آنها را به حداقل می رساند و دارای ۴ مرحله است:

مرحله اول: رهبر گروه موضوع مسئله را نوشته و توضیح می دهد. سپس افراد در سکوت نظر خود را در حدود ۱۰ دقیقه مینویسند.

مرحله دوم: افراد نظرات خود را به نوبت مطرح می کنند.

مرحله سوم: ایده ها به بحث گذاشته میشود.

مرحله چهارم: هر کدام از اعضا ۵ راه حل برتر را انتخاب میکنند. راه حلی که بیشترین رأی را بیاورد انتخاب می شود.

ویژگی های گروه کارآمد و اثربخش

یک گروه کارآمد دارای چه ویژگی هایی است، یک گروه کارآمد دارای هفت ویژگی به شرح ذیل است:

هدف: اعضای این گروه ها احساس می کنند ماهیت و اهمیت کارگروهی برای آنان روشن است استراتژی مشخص دارند و هر یک از اعضا نقش خود را در تحقق هدف گروه پیدا می کند.

اختیار: حس احترام متقابل اعضا را قادر می سازد تا در مسئولیت ها سهیم گشته، برای رسیدن به اهداف، ابتکار به خرج دهند. خط مشی ها و قوانین، اعضا را قادر می سازد تا کار خود را به سهولت انجام دهند و فرصت هایی را به منظور رشد و فراگیری مهارت های جدید فراهم می کند، بدین ترتیب درگروه احساس قدرت فردی و قدرت جمعی به وجود می آید.

روابط و ارتباطات: اعضای گروه بدون ترس افکار و احساسات خود را بیان می کنند و به سخنان یکدیگر گوش می دهند و از این طریق به عقاید هم احترام گذاشته، شیوه های حل و فصل اختلاف تفهیم می شود از طریق بازخورد صادقانه، اعضا از نقاط قوت و ضعف خویش به عنوان عضوی از گروه آگاه می شوند.

انعطاف پذیری: اعضای گروه برحسب ضرورت، وظایف گوناگونی را به عهده می گیرد و مسئولیت پیشبرد و راهبری گروه، مشترک است، نقاط قوت هر عضو شناخته و به کارگرفته می شود و به هنگام ضرورت، فعالیت های هر یک از اعضای هماهنگ شده و گروه در معرض عقیده و نظر و احساسات افراد قرار می گیرد.

⁶ Nominal Group Technique

نقاط قوت و ضعف تصمیم گروهی

نقاط قوت:

اطلاعات جامع تر و کامل تر: جمع شدن اطلاعات افراد، باعث غنی تر شدن اطلاعات گروه می شود.

دیدگاه های بیشتر: جمع شدن نظرات افراد، باعث وسیع تر شدن دیدگاه گروه می شود.

پذیرش سریعتر راه حل: به علت مشارکت همگان در تصمیم گیری، راه حل انتخابی بهتر مورد پذیرش جمع قرار می گیرد.

مشروعیت بیشتر: به علت مشارکت همگان در تصمیم گیری، راه حل انتخابی نسبت به تصمیم فردی مشروعیت بیشتری دارد.

نقاط ضعف:

وقت گیر بودن: ارائه نظرات و مباحثات وقت گیر است.

اعمال فشار در جهت سازش: معمولاً اعمال فشار گروه بر اعضای خود برای سازش با سایر اعضا مشاهده می شود.

فرمانروایی اقلیت: همیشه یک یا چند نفر محور بحث های گروه را در دست دارند.

مبهم بودن مسئولیت ها: هر کدام از اعضای گروه، مسئولیتی دارند ولی مسئول نتیجه کارها مشخص نیست.

تیم سازی

به تلاش آگاهانه به منظور ایجاد مجموعه کاری اثربخش، تیم سازی گویند.

فرایند تیم سازی

ارزیابی امکان پذیری: آیا کار نیاز به سیستم دارد؟ برای چه مدتی؟ آیا افراد به تیم-ها تعهد دارند؟

شناسایی اولویت ها: نیازهای حیاتی تیم کدامند؟ تیم ها در کجا مؤثرند؟

تعریف مأموریت و اهداف تیم: اهداف تیم چیست؟ تیم ها چه کمکی به دستیابی به اهداف می کنند؟

کشف موانع تیم سازی و رفع آنها: نبودن چه چیزهایی (مهارت ها، ویژگی ها، فرایند ها) و تیم ها را محدود میکند؟

شروع کار با تیم ها : اولین بار در کجا از تیم استفاده کنیم؟ و در مورد کدام اولویت ها؟

برنامه ریزی برای نیازهای آموزشی: برای مؤثر بودن تیم ها چه برنامه های آموزشی مورد نیاز است؟

برنامه ریزی برای تفویض اختیار: آیا مدیران به دیگران اختیار لازم را می دهند؟ آیا به دیگران اجازه اشتباه می دهند؟

برنامه ریزی برای بازخورد و زمان بهبودی: چه نوع و چه مقدار بازخورد مورد نیاز است؟ آیا مدیر صبور و شکیبا بوده است؟

مزایای تیم های کاری

خاصیت هم افزایی: کار در تیم باعث میشود افراد از خلاقیت و انرژی بیشتری برخوردار شوند.

افزایش مهارتها و دانش افراد: به دلیل تعامل افراد با همدیگر، مهارت ها و دانش افراد ارتقا می یابد.

انعطاف پذیری: در نگرش ها و ظرفیت افراد انطباق و انعطاف پذیری بیشتری ایجاد می شود.

افزایش تعهد: در تیم، سطح رضایت و تعهد افراد بالاتر می رود.

نقش افراد تیم

خلاق و نوآور: عقاید و نظرات جدید ارائه می کنند.

سازنده و مؤسس: پس از این که نظرات جدید توسط دیگران ارائه شد، میتواند آن نظرات را عملی کند.

تحلیلگر: راه های ارائه شده را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد.

سازنده و سازمان دهنده: ساختار سازمانی برای کار و طرح مورد نظر ارائه می کند.

تصمیم ساز: رهنمودهای لازم را ارائه می کند.

بازرس کنترل کننده: امور را به صورتی دقیق کنترل و بررسی می کند.

نگهدارنده: در مبارزه تیم با گروههای خارجی، با اعتقادی راسخ از تیم دفاع می کند.

گزارشگر: در پی کسب اطلاعات کامل بر می آید.

هماهنگ کننده: کارها را هماهنگ، منسجم و یکپارچه می کند.

آشنایی با تکنیک های تصمیم گیری

به منظور حل مسئله موجود در گروه و تصمیم گیری، از روشهای مختلفی استفاده می شود که «فن بارش مغزی» و «فن گروه اسمی» از آن جمله اند.

تعریف بارش مغزی

تکنیک برگزاری یک نشست، تجمع یا کنفرانس که در آن سعی گروه بر این است تا راه حل مشخصی را بیابد. در این روش همه نظرات در جمع بندی مورد استفاده قرار می گیرند. روش بارش مغزی امروزه یکی از متداول ترین روش های تصمیم گیری گروهی بوده و موجب گسترش و تحول بسیاری از روش های مرتبط و مشابه شده است.

بارش مغزی بر دو اصل و چهار قاعده اساسی استوار است:

اصل اول " مبتنی بر تنوع نظرات است". تنوع نظرات، آن بخش از مغز را که به خلاقیت مربوط است فعال تر می کند تا بر تفکر قضاوتی خود فائق آید. تفکر قضاوتی در واقع به معنای ارزیابی ها و نظرات تکمیلی نسبت به مطلب مطرح شده است. به این منظور بعد از آن که تمامی پیشنهادات جمع آوری گردید، بررسی و ارزیابی پیشنهادات صورت می گیرد.

اصل دوم " کمیت، فزاینده کیفیت است". یعنی هر چه تعداد پیشنهادات بیشتر شود، احتمال رسیدن به یک راه حل بهتر افزایش می یابد. ۷

محققان معتقدند؛ پیشنهاد ایجاد شده در ذهن یک فرد عادی در گروه، ۲ برابر پیشنهاد ایجاد شده در حالت انفرادی است. در صورتی که قواعد و مقررات مشخصی برای جلسات بارش مغزی در نظر گرفته و رعایت گردد، این روش بسیار کارآمدتر خواهد شد.

روش گروه های اسمی^۸

⁷ الگوی تدریس بارش مغزی. حمید رضا ترکمندی، فصلنامه روش های فعال تدریس، سال پنجم، شماره دوم، ۱۳۹۹

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

وقتی جلسه ای تشکیل می شود، اغلب پیش می آید که سخن افرادی که بلندتر حرف می زنند و یا رتبه بالاتری در سازمان دارند، بیشتر شنیده می شود. اما در هنگام توافق در مورد تصمیمات مهم و یا اولویت های اساسی، چگونه می توانید مطمئن شوید که تصمیم عادلانه ای برای گروه گرفته آید؟

یک روش برای اطمینان از این امر روش گروه های اسمی (NGT) می باشد.

این تکنیک روشی ساختاری برای اجرا کردن بهتر جلسات طوفان مغزی است. این تکنیک تعریف شده است تا بتواند مشارکت همه اعضای گروه را تضمین کند. در واقع با استفاده از این تکنیک، می توان مطمئن شد که همه اعضای گروه نظرشان را گفته اند و کسی بدون نظر جلسه را ترک نکرده است.

در تکنیک گروه اسمی، افراد تیم بعد از اینکه در جلسه طوفان مغزی ایده هایشان را نوشتند، شروع به انتخاب ایده موردعلاقه خود، از میان ایده های ارائه شده می کنند. در پایان جلسه پیشنهادات کل گروه با استفاده از سیستم امتیازدهی مورد بحث قرار می گیرد.

هر ایده ای که امتیاز بیشتری به دست بیاورد، می تواند به عنوان خروجی نهایی جلسه مورد استفاده قرار گیرد. در واقع این تکنیک، مبتنی بر امتیاز و اولویت گروه است. در نظر بگیرید که:

هدف اصلی از اجرای روش گروه های اسمی روشن شدن بحث است، نه حل اختلاف نظر.

بحث باید بین همه ایده ها به صورت متوازن و متعادل توزیع شود.

اگر تخته از ایده ها پر شد، باید ایده ها را دورتادور اتاق جلسه بنویسید تا همه ایده ها قابل نمایش باشند.

چه زمانی بهتر است از روش گروه های اسمی استفاده کنیم؟

یکی از بهترین مواقعی که می توان از تکنیک گروه اسمی استفاده کرد، زمانی است که در گروه شما، اعضای وجود دارند که بیش از سایرین حرف می زنند و در واقع فرصت ابراز عقیده را از باقی اعضا می گیرند. با این تکنیک می توان سهم مشارکت در گروه را بهتر تقسیم کرد.

زمانی که بعضی از اعضای گروه در سکوت بهتر عمل می کنند و برای فکر کردن نیاز به تمرکز بیشتری دارند.

زمانی که نگران هستید بعضی از اعضای گروه، به هر دلیلی نتوانند در نظر دهی و فرآیند ایده پردازی مشارکت کنند و قصد داشته باشید سهم گروه را در مشارکت افزایش دهید.

زمانی که گروهتان به سادگی نمی تواند ایده های کارآمد مناسبی تولید کند.

زمانی که بعضی از اعضای گروه جدید هستند و ممکن است نظراتشان چندان جدی گرفته نشود. موضوع مورد بحث گروه بسیار داغ و چالشی باشد.

تمرین (مربوط به بخش عملی دوره)

تمرین در زمینه تجربه تیمی

کلاس را به گروه های چهار یا پنج نفره تقسیم کنید.

هر عضو گروه یک تجربه مثبت (در مورد رویدادی که پیش از پیوستن به تیم داشته است) بیان کند.

هر عضو گروه یک تجربه منفی (در مورد رویدادی که پیش از پیوستن به تیم داشته است) بیان کند.

اینک اعضا گروه گفته های افراد را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می دهند.

فن بارش مغزی

چند گروه پنج نفره تشکیل دهید و مراحل بارش مغزی را اجرا کنید.

هر گروه باید یک ثبت کننده ایده ها داشته باشد.

پانزده دقیقه بر روی یک مسئله فکر کنید (مثال: چه کنیم تا در حوادث از آسیب های وارده بکاهیم)

ایده ها را بنویسید و مرور کنید و پیشنهادهای بی ربط و زائد را حذف کنید.

فن گروه اسمی

افراد موجود را به گروه های کوچک ۵ تا ۶ نفری تقسیم کنید.

یک سوال بی پاسخ را مطرح کنید

به افراد اجازه دهید تا چند دقیقه را سکوت کرده و ایده های ممکن را بررسی در یک کارت یادداشت کنند.

سپس دبیر جلسه همه کارت را جمع کرده و آنها را بر می زند. سپس هر یک از آنها را می خواند.

نظرات بر روی یک تخته یادداشت می شود و در مورد آن رای گیری می شود.

این رای گیری بصورت خصوصی انجام می شود و هر فرد رای خود را بر روی یک کاغذ برای ایده های لیست شده یادداشت می کند.

دبیر جلسه رای ها را جمع کرده و هر رای را در مقابل ایده متناظر با آن یادداشت می کند. سپس با جمع کردن ارزش هر ایده، ارزش هر یک مشخص و می توان آنها را اولویت بندی کرد.

نتایج را بررسی کرده و در مورد آن بحث کنید. در صورتی که برنده مشخصی وجود نداشته باشد می توان مجدداً رای گیری کرد. روش همانند رای گیری قبلی است با این تفاوت، که رای گیری بر روی فقط ایده های با اولویت بالا انجام می شود (مثلاً ۱۰ ایده برتر).

این روش فقط یک فرآیند گروهی برای رسیدن به توافق می باشد. یک راه دیگر برای به توافق رسیدن روش دلفی است که در بین گروه هایی با افراد متخصص برای تصمیم گیری های پیچیده مورد استفاده قرار می گیرد که اغلب نیز بصورت رو در رو انجام نمی شود.

تفاوت میان تیم و گروه

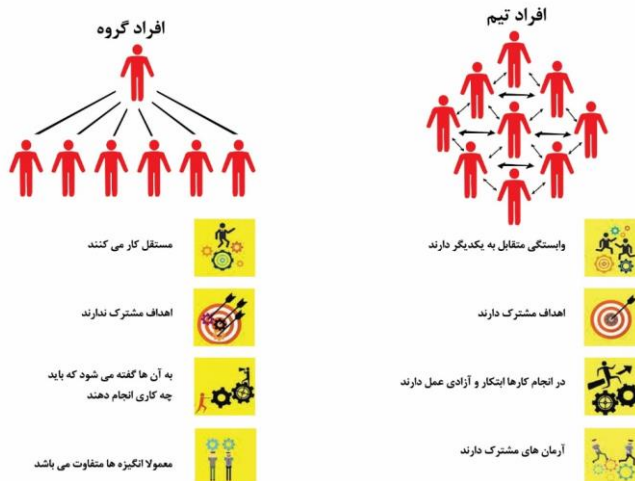
یک گروه کاری به چندین نفر اطلاق می شود که برای هماهنگ کردن فعالیت های خود گرد هم می آیند، در حالی که یک تیم گروهی از افراد را گرد هم می آورد که هدف مشترکی دارند.

در گروه الزاماً تخصص های تکمیلی وجود ندارد. اما در تیم، هریک از اعضا تجربه یا مهارتی را که مکمل تجارب و مهارت های دیگر اعضا است، دارا می باشد.

تیم براساس طرح یا مشکلی خاص فعالیت می کند و پس از بررسی یا اجرای طرح یا حل مشکل، ماموریت تیم پایان می یابد.

در گروه، به اعضا گفته می شود چه باید کنند اما در تیم، اعضا با یکدیگر تبادل نظر کرده، بهترین راه حل را انتخاب می کنند.

تفاوت های تیم و گروه

مزایای گروه

در مورد اینکه گروه ها یا تیم ها کارآمد تر هستند بحث هایی وجود دارد. واقعیت این است که هر دو مزایا و معایبی دارند و این شما هستید که تصمیم می گیرید، کدام یک برای نیازهای شما بهترین است. در اینجا برخی از مزایای گروه ها وجود دارد:

✓ گروه ها روابط موقت ایجاد می کنند: از آنجایی که گروه ها بر اعضای فردی که به موازات یکدیگر کار می کنند تمرکز می کنند، روابط کاری موقت مانند پروژه های کوتاه مدت خارجی یا مشاوره داخلی موقت را به وجود می آورند.

✓ گروه ها کارآمد هستند: در حالی که تیم ها برای ایجاد کارایی برای منافع بیشتر تلاش می کنند، گروه ها بر کارایی فردی تمرکز می کنند. این می تواند اثربخشی را هنگام بررسی کارهای فردی و اهداف گروهی بزرگتر، بهبود بخشد.

✓ تمرکز گروه ها بر رشد فردی: از آنجایی که گروه ها از کار فردی حمایت می کنند، بر رشد فردی نیز تمرکز دارند. این را می توان در قالب افراد متخصص و نه تیمی از کارشناسان، مشاهده کرد. در حالی که کار در یک محیط گروهی دارای مزایایی است، معایبی نیز دارد.⁹

نقاط ضعف گروه

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

در حالی که گروه‌ها از کار فردی و رشد شغلی حمایت می‌کنند، اما همه مزایای کار در یک محیط تیمی را به اشتراک نمی‌گذارند. این معایب شامل عدم ارتباط کار با اهداف و عدم پیوند تیمی است.

برخی از معایب کار گروهی به شرح زیر است:

✓ گروه‌ها می‌توانند افراد را از خود دور کنند: از آنجایی که اعضای گروه‌ها به صورت انفرادی کار می‌کنند، زمان زیادی برای تیم‌سازی صرف نمی‌شود. این عدم کار گروهی می‌تواند افراد را از خود دور کند و باعث ایجاد مشکلات ارتباطی شود.

✓ گروه‌ها از اهداف سازمانی حمایت نمی‌کنند: به همین ترتیب، این عدم کار تیمی می‌تواند باعث شکاف در وضوح سازمانی شود. این امر اتصال کار به اهداف و مقاصد سازمانی را دشوار می‌کند. به دلیل همین معایب است که برخی از سازمان‌ها کار تیمی را ترجیح می‌دهند، پس مهم است که نقاط ضعف و نقاط قوت تیم‌ها را نیز درک کنید.

نقاط قوت تیم

کار در یک محیط تیمی مزایای زیادی دارد که همه آنها به کار در جهت اهداف یکسان و حمایت از اعضا، در یک تجربه مشترک بازمی‌گردد. بسیاری از سازمان‌ها در یک محیط تیمی در مقابل یک محیط گروهی کار می‌کنند. زیرا آنها مزایای همکاری را ترجیح می‌دهند. اینها شامل بهبود بهره‌وری و حل سریعتر مشکلات است. برخی از مزایای کار در تیم عبارتند از:

✓ تیم‌ها بر محور همکاری و هم‌افزایی هستند: کار گروهی می‌تواند همکاری و هم‌افزایی را افزایش دهد. اینها به حمایت از هدف کلی کمک می‌کند و می‌تواند ارتباطات و شفافیت سازمانی را به وجود آورد.

✓ تیم‌ها بهره‌وری گروه را تشویق می‌کنند: در حالی که گروه‌ها به کارایی کمک می‌کنند، تیم‌ها در مورد بهره‌وری از مزیت برخوردار هستند. در نتیجه، اعضای تیم از کار یکدیگر حمایت می‌کنند و به حل مشکل کلی کمک شایانی می‌کنند و کار واقعی را سازنده‌تر می‌سازند.

✓ تیم‌ها برای حل مسئله، بهتر هستند: این درست است که هر چه افراد بیشتری با هم **طوفان فکری** کنند، بهتر است. به همین دلیل، کار تیمی می‌تواند به حل سریعتر و مؤثرتر مشکلات در اولین سطح کمک کند. مزایای کار در تیم می‌تواند به سازمان‌ها کمک کند تا به لطف کار گروهی و ارتباطات، پیشرفت کنند. با این حال، برخی از معایب وجود دارد که باید در نظر بگیرید.

اشکالات تیم

در حالی که تیم ها دارای مزایای مختلفی هستند، معایبی نیز دارند. این معایب شامل تلاش برای حمایت از رشد فردی و مسائل مربوط به کارایی است.

برخی از اشکالات کار در تیم ۱۰ :

✓ تیم ها همیشه روی رشد فردی تمرکز نمی کنند: اگر چه همیشه اینطور نیست، ولی گاهی برخی از تیم ها با تقویت رشد فردی مبارزه می کنند. به این دلیل است که نتایج معمولاً بر روی منفعت بیشتر از هر چیز برای هر فرد متمرکز است.

✓ تیم ها ممکن است با کارایی مشکل داشته باشند: تیم ها از مزیت بهره وری برخوردارند، اگر فرآیندهای سازمانی درست اجرا نشود، می توانند با کارایی دست و پنجه نرم کنند، که می تواند باعث شود کار بیش از حد انتظار طول بکشد و ضرب الاجل از دست برود.

در حالی که تیم ها ممکن است با این معایب دست و پنجه نرم کنند، راه هایی برای به حداقل رساندن اثرات با فرآیندها و رهبری صحیح وجود دارد. نکته کلیدی تسهیل شفافیت سازمانی است که از تیم ها و افراد حمایت می کند.

سازمان های متمرکز بر گروه:

وقتی صحبت از رفتار سازمانی گروهی می شود، بر اساس عملکرد و پویایی گروه باید موارد زیادی را در نظر گرفت. پویایی گروه، تعاملات، نگرش ها و رفتارهای بین مجموعه ای از افراد را توصیف می کند. اینها بسته به نحوه تنظیم آنها می توانند بر کار تیمی تأثیر منفی و مثبت بگذارند.

پویایی گروه سالم شامل: همکاری سیال و شفافیت است. عدم پویایی گروه ممکن است شامل فقدان کار تیمی باشد که منجر به انزوای فردی می شود. برای جلوگیری از عدم پویایی گروه، یک استراتژی متمرکز بر تیم باید اجرا شود که بر شکستن موانع ارتباطی تمرکز دارد.

نکته رهبری گروه: برای جلوگیری از مشکلات ارتباطی، بازی های تیم سازی را برای تشویق همکاری گروهی و پویایی سالم سازماندهی کنید.

سازمان های متمرکز بر تیم:

سازمان هایی که بر روی پویایی تیم متمرکز هستند، شفافیت بیشتر و مشکلات ارتباطی کمتری دارند. این به این دلیل است که تیم ها برای رسیدن به یک هدف مشترک با هم کار می کنند و روی حل مشکل با همفکری تمرکز دارند.

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

این مهم منجر به رفتار سازمانی سالم و روابط متقابل مثبت می شود. برای برداشتن این امر یک قدم جلوتر، اهداف جمعی را در نظر داشته باشید و به تیم خود قدرت دهید تا برای رسیدن به آن اهداف به یکدیگر تکیه کنند.

نکته رهبری تیم: اهداف پروژه و اهداف تجاری را برای ایجاد شفافیت و همسو کردن کار با اهداف مربوطه در میان بگذارید.

ایجاد فرصت تعاملات با تغییر شکل گروهی به تیمی

تغییری که برای تیم شما مناسب است ممکن است برای تیم دیگر مناسب نباشد. به این معنا که، تغییر شکل تیم می تواند به تقویت تعاملات در محل کار و روابط متقابل کمک کند.

فرقی نمی کند رهبر یک تیم باشید یا گروه، همیشه به یاد داشته باشید که رشد فردی را در نظر داشته باشید و با تشویق ارتباطات، بهره وری را بهبود بخشید.

رهبری گروه

رهبری گروه به معنای یک فرایند استفاده از نفوذ بدون اجبار، به منظور هدایت و هماهنگ ساختن فعالیت های اعضای گروه در جهت تحقق هدفها است.

سبک رهبری در کار گروهی چیست؟

سبک رهبری به رفتارها و روش هایی اشاره دارد که برای هدایت، ایجاد انگیزه و تأثیرگذاری بر کار گروهی و افراد تیم استفاده می کنید. درک سبک رهبری می تواند به شما بینشی از عملکرد و نحوه درک افراد گروه بدهد. این جنبه از شما می تواند بر افراد تیم تأثیر بگذارد.

به عنوان یک رهبر، این مسئولیت شماست که به بهترین عملکرد در کار گروهی دست یابید. رسیدن به این هدف مستلزم دانستن سبک رهبری مناسب شما و توانایی انطباق در مواقع ضروری است.

مهارتهای لازم برای رهبری گروه

- داشتن فکر باز: به نظرات مختلف احترام بگذارید، آماده شنیدن هرگونه پیشنهاد یا ابتکاری باشید
- مهارت گوش دادن: به عنوان یک رهبر، تمام وقت صحبت را به خود اختصاص ندهید. اعضای گروه هم نیاز به صحبت کردن دارند، مطمئن شوید که همه نظر خود را گفته اند. به این ترتیب اعضا در تقسیم کارها و مسئولیت ها سهیم می شوند
- دوراندیشی: مراحل کار را با در نظر گرفتن موانع احتمالی طرح ریزی کنید. سوالات و مشکلاتی را که ممکن است به وجود آیند، پیش بینی کنید. فکر کنید که چگونه باید با آنها مواجه شوید

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

- مهارت بحث کردن و انتقاد پذیری: موقعیت خود را توجیه کنید و درباره آن حتی با افرادی که دیدگاه آن ها با شما متفاوت است بحث کنید.
- سوال از خود: قبل از این که از گروه بخواهید کاری را انجام دهد، از خود سوال کنید که آیا تقاضای شما معقول است؟! به عنوان مثال، آیا میتوانم از دیگری بخواهم که وسایل خود را مرتب کند، در حالی که وسایل خودم نامرتب است؟
- شور و نشاط: گروه بازتابی است از رفتار شما. اگر شما شور و حالی نداشته باشید، گروه نیز کسل خواهد شد. اما اگر پرتوان و پویا باشید، گروه نیز سرشار از شور و نشاط می شود.
- سازماندهی: ایده های مرتبط، برنامه ریزی و مدیریت زمان جزء ملزومات کار هستند. شما ضامن پیشرفت تدریجی کار هستید.
- مهارت های آموزشی: از روش های ساده و جالب استفاده کنید. موضوع را با مثال های خاص روشن کنید. از وسایل کمک آموزشی مانند: تصویر، فیلم ویدئویی، پوستر، همچنین روش ایفای نقش و سایر ابزارها استفاده کنید. همه اینها، روش هایی برای تشویق کردن گروه به کار گروهی و عملکرد بهتر می باشد.

توانمندی های یک رهبر جوان

مهارت های فنی:

- داشتن اطلاعات کافی از اصول نهضت، تاریخچه و چگونگی عملکرد آن و ...
- داشتن اطلاعات فنی از کاری که در حال انجام آن هستید. (اطلاعاتی از قبیل اطلاعات پزشکی، علوم کامپیوتر، حسابداری، پشتیبانی و...)

مهارت های ارتباطی:

بدانید که چگونه ارتباط برقرار کنید. این بدان معناست که شما باید:

- دانستن چگونگی برقراری ارتباط و حس همدلی. (خود را در موقعیت دیگران قرار دهید).
- انجام اقداماتی که افراد احساس راحتی کنند. همواره با نشاط، مهربان، صمیمی و طرفدار عدالت باشید.

۱- مهارت های آموزشی:

- دانستن چگونگی انجام کارها.
- انتقال اطلاعات.
- آموزش روش های جدید.
- واگذاری فعالیت هایی به داوطلبان که موجب رشد و استقلال آنها می شود.

۲- مهارت های انتقال اطلاعات

- دانستن چگونگی انتقال اطلاعات
- توانایی برقراری ارتباط در سطح وسیع
- توانایی صحبت در جمع
- داشتن تسلط کافی به فنون مصاحبه
- علاقه مندی به انتقال و تبادل اطلاعات

توجه داشته باشید که اگر حتی یک مورد از مهارت های یاد شده وجود نداشته باشد، قابلیت رهبری کاهش پیدا می کند و ارتباط رهبر با گروه کم می شود و در نتیجه نقش رهبر در گروه آسیب می بیند.

ایجاد انگیزه در اعضا و داوطلبان

انگیزه گروه تا حدودی متناسب با انگیزه رهبر گروه است. در ابتدا تمام گروه ها یکسان هستند. تجربه و علوم اجتماعی به ما آموخته است که پویایی گروه به قابلیت های رهبر گروه، بستگی دارد. این موضوع در تمام ساختارهای اجتماعی مانند: خانواده، مدرسه، تیم های ورزشی، انجمن ها، شرکت ها و ... مشاهده می شود.

چگونه به گروه انگیزه دهیم؟

- داشتن ظاهری پرنرژی، علاقه مند و هوشیار
- داشتن برخورد گرم با اعضا
- داشتن اخلاقی متعادل و سازگار
- اطلاع رسانی هدف به هر وسیله ممکن از قبیل بیان کردن، نوشتن روی تابلو و تکرار کردن به اعضا و اطمینان از این که همه متوجه مطلب شده اند.
- گوش دادن با دقت به نظرات افراد و توضیح کامل.
- مثبت بودن فرد و تشویق افراد با افراد با کلماتی مانند: متشکرم، آفرین، خیلی جالب است، عالی است و ...
- تقویت خلاقیت در وجود افراد.
- اطمینان از آمادگی فرد نسبت به وظایف، زمان انجام کار و نکات مرتبط .
- آگاهی از مرحله بعدی
- اطمینان از اینکه که هیچ جلسه ای بدون تصمیم گیری تمام نشود.

ویژگی های یک رهبر موفق گروه

مدیر و رهبر دو سمت و مفهوم جدا از هم هستند. که همیشه در یک نفر جمع نمی شوند. ممکن است فردی مدیر خوبی باشد، ولی توانایی رهبری یک تیم را نداشته باشد. برخی از ویژگی های مهم رهبری وجود دارد که اصلا در عنوان مدیر پوشش داده نمی شود. در بعضی دیگر از ویژگی های مشترک، رهبر باید یک پله بالاتر از مدیر بایستد.

مهارت های یک رهبر موفق تیم

- توانایی حل مسائل
- فهمیدن زبان اعضای تیم و داشتن ارتباط خوب
- برخورداری از هوش هیجانی بالا
- توانایی در سازماندهی تیم برای رسیدن به اهداف
- داشتن مهارت در واگذاری وظایف.
- داشتن دانش فنی به روز
- توانایی در نوآوری، الهام بخشی و خلاقیت
- در دسترس بودن رهبر برای اعضای تیم تا بتوانند قبل از اینکه برای اصلاح مشکل یا نگرانی شان دیر شود، به وی مراجعه کرده و موضوع را مطرح کنند. البته این فرهنگ اگر چه می تواند باعث افزایش اعتماد و احترام در تیم شود، ولی اگر با هوش هیجانی و ارتباط مؤثر همراه نشود، می تواند مشکلاتی را ایجاد کند.
- داشتن مهارت در نقش میانجی و شنونده
- آشنایی با روش های اعطای پاداش و قدردانی از اعضای تیم
- داشتن صداقت در تمام رفتار و گفتارها
- احترام گذاشتن به اعضای تیم
- شاد نگه داشتن فضای تیم با نگرش مثبت
- توانایی تصمیم گیری دقیق و سریع
- حضور سازگار و با ثبات در تیم
- شعله ور کردن انگیزه پیشرفت

مهارت های ارتباطی

مهارت های ارتباطی شامل همه مهارت ها و توانمندی هایی هستند که به ما کمک می کنند افکار، احساسات و اطلاعات خود را به دیگران منتقل کرده و متقابلاً افکار، احساسات و اطلاعات طرف مقابل را بهتر درک و دریافت کنیم.

ارتباط موثر چیست؟^{۱۱}

مفاهیم ارتباط مثبت و مهارت های ارتباطی، رابطه تنگاتنگی با یکدیگر دارند و برای شناخت هر کدام به ناچار باید دیگری را هم شناخت.

ارتباط انسانی نوعی از همان ارتباط مؤثر است که نه تنها آسان نیست، بلکه سخت و پیچیده است. این ارتباط بهترین شکل برای رساندن پیام و نیت به طرف مقابل است.

هر ارتباط مؤثری شامل این اجزا است:

- صریح باشد و بدون ابهام
- اعتماد در آن وجود داشته باشد
- جامع و مانا باشد
- شفاف باشد
- سطح عقاید، آگاهی و علایق مخاطب ارزیابی شود
- شرایط محیط در نظر گرفته شود
- در نهایت از طرف مقابل برای برقراری ارتباط اجازه گرفته شود

مهارت های ارتباطی چه نوع مهارتی هستند؟

این مهارت ها به شما کمک می کنند که ارتباطی مؤثر با سایر افراد برقرار کنید، واضح و دور از ابهام عمل کرده و نیت خود را به طرف مقابل برسانید و از ایجاد تنش و یا هر نوع احساس منفی دیگر جلوگیری کنید. به تمام اجزای ارتباط مثبت که قبل تر به آن ها اشاره کردیم، نگاهی دوباره بیندازید و همه آن شرایط را برای برقراری ارتباط های کاری، خانوادگی، دوستانه، تحصیلی و اجتماعی در نظر بگیرید. به عنوان مثال هنگامی که قصد انتقاد از فردی همچون مدیرتان را دارید، کوتاه و شفاف با او صحبت کنید و حتی شرایط مکان گفت و گو را ارزیابی کنید.

مکانی که در آن به گفت و گوهای حساس اقدام می‌کنید باید خلوت، عاری از سروصدا، دارای هوای مطبوع و متعادل باشد. در غیر این صورت، شرایط محیط بر جسم و سپس روان فرد مقابل و شاید خود شما هم تأثیر منفی بگذارد. این گونه نه تنها به نتیجه مورد نظر نمی‌رسید، بلکه راه مذاکرات و ارتباط های بعدی را ممکن است برای همیشه مسدود کنید.

انواع مهارت های ارتباطی

در حالت کلی کارشناسان حوزه ارتباطات فردی و اجتماعی، تکنیک های ارتباطی را به دو دسته تقسیم کرده اند: کلامی و غیر کلامی. در ادامه، همراه ما باشید تا با شناخت این دو نوع مهارت، ارتباطات قوی تر، مستحکم تر و ماندگارتری را بسازید و به بهبود رشد و توسعه فردی خود کمک کنید.

● مهارت های کلامی

این نوع مهارت مربوط به مکالمات، گفت و گوها، نوشتن و هر نوع ارتباطی از این دست می باشد. چه در فضای واقعی و چه در دنیای مجازی و از طریق رسانه های جمعی این شیوه ارتباطی را انتخاب کنید. آیا تا به امروز از مهارت کلامی در ارتباط های خود بهره برده اید؟!

● مهارت های غیر کلامی

ارتباط چشمی، زبان بدن و در کل، تمام پیام هایی که افراد خارج از کلام و نوشته ایجاد می کنند، در این دسته قرار می گیرند. فردی را تصور کنید که در حال صحبت با او هستید و بدون اینکه بگویند از حرف زدن مداوم شما خسته شده، از روی مبل بلند شده و به اتاق دیگری می رود. او تمام پیام خود، مبنی بر بی حوصلگی از حرف های مکرر شما را فقط با ترک محیط بیان کرده است.

راه های تقویت مهارت های ارتباطی مؤثر

- ابتدا باید تا حد لزوم، خودتان را بشناسید. همان طور که می دانید تفاوت های فردی و وجود تیپ های شخصیتی متنوع باعث شده، انسان ها در موقعیت های مختلف رفتارها و هیجانات متفاوتی داشته باشند. اگر فردی درونگرا هستید و انرژی غالب خود را از درون تان دریافت می کنید، هیچ گاه خود را در معرض استرس های حضور در جمع های متعدد قرار ندهید.
- اهل مدارا و خویشتن داری باشید. یعنی در مقابل سختی ها و اتفاقات غیر منتظره ارتباطی، فردی منعطف باشید. صبوری و تاب آوری از فاکتورهای اصلی هوش هیجانی هستند که بیشتر افراد آن ها را به کلی فراموش کرده اند.
- با دوست داشتن خود، در واقع دنیای پیرامون (طبیعت، انسان ها، حیوانات و حتی اشیا) را دوست خواهید داشت. به این شکل ارتباط مثبت تری را با دیگران تجربه می کنید.

- مسئولیت ها و تعهداتی که بر عهده گرفته اید را به خوبی و با دقت به پایان برسانید. این امر باعث جلب اعتماد افراد دیگر نسبت به شما می شود.
- لبخند زدن را هیچ گاه فراموش نکنید.
- از ارتباط چشمی غافل نشوید.
- زبان بدن خود را بشناسید و در مورد معانی حالات و زبان بدن سایر افراد مطالعه کنید.
- در گوش کردن فعال باشید و بدانید هنری به نام خوب گوش کردن وجود دارد.

مهم ترین مهارت های ارتباطی مورد نیاز در محیط کاری

همانطور که می دانید مهارت های ارتباطی در قسمت های مختلف زندگی هر فرد نقش مؤثری دارند. این مهارت ها عبارتند از:

۱- اعتماد به نفس^{۱۲}

یکی از ویژگی های روانی است که شخص در آن به دلیل تجربه های قبلی، به توانایی ها و استعداد های خود در موفقیت انجام کارها به طور موفقیت آمیز اعتماد و باور دارد. خصوصیت دارا بودن اعتماد به خویشتن، نقش حیاتی در توسعه و پیشرفت و موفقیت فرد دارد و موجب می گردد تا مهارت های ارتباطی افراد ارتقا یابد. مثال:

“من وقتی با دیگران یا طرف مقابلم در گروه صحبت می کنم، نمی تونم منظورم واضح و شفاف بیان کنم. مشکل دیگه ای که دارم اینه که، از صحبت کردن با سرگروه می ترسم. می دونم شاید به نظرتون مسخره به نظر بیاد ولی خب برای هر کسی ممکنه اتفاق بیفته و از گفتن ساده ترین خواسته هاش به خاطر ترس هاش بگذره.”

جملات بالا، زبان حال برخی از کارکنان تیم ها و گروه های مختلف است که از کمبود اعتماد به نفس در محیط کاری خود رنج می برند. هرچند به نظرمی رسد موضوع کمبود اعتماد به نفس، در ارتباطات اجتماعی نمود داشته و در دسر های زیادتری برای افراد ایجاد کند.

از این رو، برخورداری از اعتماد به نفس کافی مسئله ای بسیار مهم در ارتباطات اجتماعی و موفقیت شما است. تمرین برخی از نشانه های این مهارت همچون برقراری ارتباط چشمی هنگام گفتگو با هم تیمی، سرگروه و...، صاف نشستن، بالا نگه داشتن سر در هنگام مکالمه، نترسیدن از بیان انتقادات و نظرات، قدرت نه گفتن و... به شما کمک می کند، تا اعتماد به نفس خود را بالا برده و در ارتباط گیری با دیگران، لذت بیشتری را تجربه کنید.

مهارت نوشتاری

آیا می دانستید یکی از مهم ترین و البته قدیمی ترین روش های برقراری ارتباط انسان ها، نوشتن است؟ نوشتن صحیح و اصولی، باعث می شود بر مخاطبین خود تأثیری عمیق بگذارید و ارتباط خود را با آنان نیز گسترش دهید.

در محیط های کاری، ارتباطات نوشتاری شامل: ایمیل، نامه های اداری، گزارشات و خبرنامه می شود و شما بایستی در تمام مکاتبات خود اصول نوشتاری زیر را رعایت کنید تا بتوانید پیام خود را به صورت شفاف، دور از ابهام و با سرعت منتقل نمایید.

- هدف از مکاتبه روشن باشد.
- قواعد نگارش صحیح در متن نوشته شده، کاملاً رعایت شود.
- نوشته باید دارای مقدمه و شروعی مناسب باشد.
- لحن ارتباط در مکاتبه ها بسیار مهم است. لحن درخواستی که جهت افزایش حقوق به مدیرتان ارائه می کنید، بسیار اهمیت دارد؛ چرا که می تواند رئیس تان را نسبت به پذیرش این درخواست متقاعد کند و یا بسیار صریح با درخواست تان مخالفت نماید.

مدیریت زمان^{۱۳}

مدیریت زمان عبارت است از هماهنگی وظایف و فعالیت ها برای به حداکثر رساندن اثربخشی تلاش های فرد. اساساً، این مهارت به مردم این امکان را می دهد که کارهای بیشتر و بهتر را در زمان کمتری انجام دهند. شما می توانید زمان خود را بین حیاتی ترین وظایف خود با کمک مدیریت زمان خوب، برنامه ریزی کنید اگرچه مدیریت زمان میتواند بهره وری شما را در کار افزایش دهد، اما معنای آن این نیست که مرتباً کارهای بیشتری انجام دهید. مدیریت زمان به معنی توجه و تمرکز روی استفاده بهینه از زمان است. به یاد داشته باشید که زمان محدود است و در طول روز ساعات مشخص و محدودی برای انجام دادن کارهایی که باید انجام دهید، دارید.

مثالی ساده : فرض کنید در حال پر کردن صندوق عقب اتومبیل خود هستید. وقتی صندوق پر شد، دیگر نمی توانید چیز دیگری را در آن جای دهید. برنامه روزانه شما نیز همین طور است. شما فقط می توانید کارهای ضروری را در آن بگنجانید. سعی کنید، دید خود را نسبت به مفهوم زمان تغییر دهید و وقت خود را صرف انجام چیزهایی نکنید، که به شما در رسیدن به اهداف نهایی تان کمک نمی کنند.

تکنیک های برتر برای مدیریت زمان

مهارت های زیر در مدیریت زمان در زندگی می تواند مؤثر باشد.

- زمان لازم برای انجام کارها را تخمین بزنید: سعی کنید دقیقاً تخمین بزنید که انجام هر کار چه مدت طول می کشد. این کار را برای هر پروژه، درخواست یا وقفه ای که پیش می آید انجام دهید. از این اطلاعات استفاده کنید و تصمیم بگیرید در این مدت زمان چه کارهایی قابل انجام هستند.
- کارهای خود را برنامه ریزی کنید: برای کارهای مهم یک هفته آینده برنامه ریزی کنید. ۱۶۰ ساعت در هفته و ۲۴ ساعت در روز را در نظر بگیرید و فعالیت های خود را برنامه ریزی کنید، از جمله زمان بیداری و خواب. اگر در برنامه خود ساعات خالی داشته باشید، می توانید کارهای ناگهانی را در آن بگنجانید.
- برای خود اهداف مشخصی تعیین کنید: اهدافی را در نظر بگیرید که به شما اجازه می دهند پیشرفت خود را بسنجید. اهداف هدفمند خاص، قابل اندازه گیری، قابل دستیابی، واقع گرایانه و حساس به زمان هستند. در نظر گرفتن اهدا به جای امیدهای مبهم و واهی برای آینده شانس دستیابی به آنها را افزایش می دهد و به شما کمک می کند تا دقیقاً بدانید چه مدت طول خواهد کشید تا به اهداف خود برسید.
- نه گفتن را یاد بگیرید: از رد درخواستهایی که با اهداف نهایی شما مغایر هستند، دریغ نکنید. راضی نگه داشتن دیگران می تواند ناتوان کننده باشند. استفاده از کلمه “نه” بسیار رهایی بخش است. شما باید بتوانید، برای خود و دیگران مرزهایی تعیین کنید و کارها را الویت بندی کنید. این قانون در مورد هر پروژه ای صدق می کند. وقت خود را هدر ندهید.
- از قبل برنامه ریزی کنید: یکی از بزرگترین اشتباهات در مدیریت زمان، شروع روزها بدون برنامه ریزی آنچه باید انجام شود، خواهد بود. زمانی که برای برنامه ریزی صرف می کنید، در مقایسه با زمانی که برای انجام دادن کارها بدون هدف و برنامه لازم است، بسیار کمتر خواهد بود. در پایان هر روز لیستی

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

- از کارهایی که باید در روز بعد انجام شود، تهیه کنید. هر صبح لیست کارهای خود را اولویت بندی کرده و شروع به کار کنید.
- استراحت های کوتاه در نظر بگیرید: برای تداوم حرکت خود، باید هر چند وقت یکبار استراحت کنید. اگر روی چیزی کار می کنید، ۲۵ دقیقه وقت خود را صرف انجام آن کنید. بدون وقفه و سپس پنج دقیقه استراحت کنید. یک لیوان آب بنوشید یا به دستشویی بروید. برای احتیاط از یک زمان سنج استفاده کنید.
  - وقت خود را صرف انتظار نکنید: چه منتظر اتوبوس باشید و چه وقت دندانپزشکی، وقتتان گرفته خواهد شد. اما لازم نیست نگران باشید. فناوری به شما این امکان را می دهد که در هر کجا که هستید، کار کنید. از این زمان برای مطالعه یک گزارش، بررسی یک مقاله یا برنامه ریزی استراتژی تبلیغاتی بعدی خود استفاده کنید.
  - از انجام همزمان کارها خودداری کنید: بسیاری بر این باورند که انجام همزمان کارها روشی کارآمد برای مدیریت زمان است. اما حقیقت این است، که وقتی روی یک چیز متمرکز هستید، کار بهتری ارائه خواهید کرد. غالباً، هنگامی که سعی می کنید چند کار را همزمان انجام دهید، چندان موفق عمل نخواهید کرد و به نتیجه دلخواه نمی رسید. انجام چند کار به صورت همزمان، مانع بهره وری شما خواهد شد. بنابراین اگر می خواهید مدیریت زمان خود را بهبود ببخشید، باید از این کار پرهیز کنید.
  - زمان بازدهی خود را مشخص کنید: هر کس در طول روز در ساعات خاصی بازدهی بیشتری دارد. کارهای دشوار خود را برای این زمان ها برنامه ریزی کنید. همچنین، لیستی از کارهای مهم (اما غیر ضروری) کوچکتر که می توانید در آن ده یا پانزده دقیقه عجیب و غریب بین جلسات انجام دهید، تهیه کنید. مواردی از قبیل برنامه ریزی ملاقات با یک دوست یا پاسخ دادن به ایمیل.
  - درمورد چیزهایی که اهمیتی ندارند تصمیم سریع بگیرید: شما هر روز تصمیم های زیادی می گیرید، و اکثر آنها در درازمدت مهم نیستند. تصمیماتی که مهم هستند را شناسایی کنید. تصمیمات کوچک مانند: آنچه می پوشید یا می خورید روی یک روز شما تأثیر می گذارند، اما تصمیم های بزرگتر به مراتب تأثیرات بلند مدت تری خواهند داشت.
  - در مجموع، تعداد کمی از تصمیم های شما در درازمدت در زندگیتان تأثیر خواهند گذاشت. این تصمیم ها ارزش وقت، تأمل و تحقیق بیشتری را دارند.
  - حواس پرتی ها را از بین ببرید: در صورت امکان، تلفن خود را بیصدا کنید، درب را ببندید، رایانه را از برق بکشید. برای از بین بردن عوامل حواس پرتی هر کاری که باید انجام دهید، را عملیاتی سازید.
  - خواب کافی داشته باشید: برخی افراد فکر می کنند برای اینکه کار بیشتری در روز انجام دهند و بازدهی بیشتری داشته باشند، می توانند چند ساعت کمتر بخوابند. این درحالی است که اکثر افراد برای داشتن عملکرد مطلوب به حدود هشت ساعت خواب نیاز دارند. به بدن خود گوش فرا دهید و اطمینان حاصل کنید که به اندازه کافی می خوابید.

- با لیست کارهایی که باید انجام دهید، خود را خسته نکنید: یکی از مهمترین علل خستگی این است که به هر کاری که باید انجام دهید بیش از حد فکر کنید. باید بدانید که فکر کردن بیش از حد به امورات، آنها را ساده تر نمی کند. تنها کاری که می توانید انجام دهید این است، که روی کارها متمرکز شوید و اقدامات لازم را انجام دهید.
- از آخر هفته ها استفاده کنید: آخر هفته ها را صرف مراقبت از خود و معاشرت با دیگران کنید، اما اگر بتوانید در تعطیلات آخر هفته دو تا چهار ساعت به کارهای عقب افتاده تان برسید، بی نظمی کمتری در طول هفته خواهید داشت.
- کارهای مرتبط را با هم انجام دهید: کارهای مرتبط را با هم انجام دهید. کارهای مختلف به روش های متفاوت فکری نیاز دارند، بنابراین ساده ترین روش این است که، کارهای مشابه را با هم انجام دهید.
- کارها را به آینده موکول نکنید: همه ما گاهی تعلل می کنیم، اما برای برخی از افراد، این یک مسئله مزمن است که مانع موفقیت می شود. دلایل تعلل خود را بررسی کنید. آیا در انتظار زمان مناسب هستید؟ یا کم کردن دشواری کار؟ یا صرفا عادت، به امروز و فردا کردن دارید؟ برای ترک یک عادت، باید به طور مداوم با روش های جدید کار کنید، بنابراین تعلل را کنار بگذارید و به سراغ کار بروید.
- عادات سالم را در خود تقویت کنید: خوردن غذای سالم، کاهش تنش و ورزش به شما کمک می کند از انرژی، تمرکز و استقامت بیشتری برخوردار شوید و در نتیجه از زمان، استفاده بهینه تری داشته باشید.

تکنیک های مدیریت زمان در محل کار یا فعالیت

- یک محیط کارآمد ایجاد کنید: روی میز خود را مرتب کنید تا آنچه لازم دارید، در دسترس باشد. اطمینان حاصل کنید که صندلی راحتی دارید و ارتفاع میزتان مناسب است. اگر سر و صداهای بیرون حواس شما را پرت می کند، سعی کنید با استفاده از دستگاه نویز سفید، آن را خنثی کنید.
- برای کارهای خود بازه زمانی در نظر بگیرید: پروژه شما تا آنجایی که زمان داشته باشید، طول خواهد کشید. اگر بگویید، “من این کار را در سه ساعت به پایان می رسانم” احتمالاً چنین خواهد شد. از طرف دیگر، اگر بگویید “من اینجا می مانم و روی این پروژه کار می کنم تا به پایان برسد”،

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

ممکن است خیلی بیشتر طول بکشد. بازه زمانی، شما را مجبور می کند تا با کارآیی بیشتری تمرکز کرده و کار کنید.

- از جزئیات جزئی چشم پوشی کنید: اکثر افراد تمایل دارند که با توجه به جزئیات کم اهمیت، پروژه ها را خیلی بیشتر از حد معمول طولانی مدت جلوه دهند. بهتر است، ابتدا پروژه خود را تمام کنید و بعداً آن را یکبار دیگر مرور کنید.
- خود را سازماندهی کنید: آیا وقت زیادی را صرف جستجوی فایل های قدیمی یا ایمیل های مهمی که هفته گذشته دریافت کرده اید، می کنید؟ یک سیستم مدیریت پرونده، سازماندهی کنید تا مجبور نشوید وقت خود را صرف این مسائل کنید. طوری خود را سازماندهی کنید که بتوانید دقیقاً آنچه که لازم دارید را پیدا کنید.
- حذف کنید، به تعویق بیندازید، چشم پوشی کنید و واگذار کنید: از روش های زیر برای سازماندهی کارهای خود استفاده کنید.

✓ حذف کنید: پروژه های بی ارزش را حذف کنید.

✓ به تعویق بیندازید: هر چیزی که حساس به زمان نیست، را به تعویق بیندازید.

✓ چشم پوشی کنید: قسمت های غیرضروری یک پروژه یا جلسه را نادیده بگیرید.

✓ واگذار کنید: کارهایی که قابلیت واگذاری به دیگران را دارند، شناسایی کنید.

- هر روز سه کار مهم انجام دهید: نکته اصلی در اینجا انتخاب سه کار مهم و تعهد به انجام آنها است، مهم نیست که چه چیزی باشند. به این ترتیب، در پایان روز می توانید بگویید که به جای کارهای بی معنی، کارهای مهم را انجام داده اید. از آنجا که این کارها اولویت شما هستند، ابتدا آنها را انجام دهید. با تمرکز روی این کارها به خود انگیزه می دهید، آنها را تا قبل از پایان روز به اتمام برسانید. انجام کارهای "مهم و ضروری" در هر روز به شما حس موفقیت می دهد.

- از قانون ۸۰/۲۰ پیروی کنید: این قانون ادعا می کند که ۸۰٪ نتایج از ۲۰٪ از اقدامات شما حاصل می شوند. آگاهی از این قانون به شما کمک می کند، تا وقت خود را الویت بندی کنید. ممکن است تصمیم بگیرید که روی ۲۰٪ فعالیت های خود که با اهدافتان در ارتباط هستند، تمرکز کنید.

- مواردی که باعث اتلاف وقت می شوند را شناسایی کنید: بسیاری از افراد قربانی مسائل و چیزهایی می شوند، که وقت آنها را می گیرند و بازدهی را پایین می آورند. چیزهای مانند: گشت و گذار در اینترنت، رسانه های اجتماعی، پیام کوتاه و تماس تلفنی؛ از این موارد هستند. فعالیت های روزانه خود را در عرض چند روز بررسی کنید تا ببینید چقدر از وقت خود را صرف این نوع فعالیت ها می کنید. سپس تا جایی که می توانید آنها را حذف کنید.

- با هدف لذت بردن کار کنید: اکثر افراد آنقدر درگیر کار می شوند که فراموش می کنند، لذت بردن بخشی از کار است. اگر بیش از حد روی انجام کارها متمرکز هستید، بدنبال راه هایی برای لذت بردن

از کار خود باشید. طوری کار کنید که بتوانید از آن لذت ببرید. رضایت شغلی در بازدهی شما تأثیر می گذارد.

وقتی به مدیریت زمان توجه بیشتری کنیم، در واقع بدون اینکه کار بیشتری انجام داده باشیم، بازدهی بیشتری داریم

آشنایی با ویژگیهای خدمات و کار داوطلبانه^{۱۴}

داوطلب در جمعیت هلال احمر شخصی است که با پذیرش اساسنامه جمعیت به طور داوطلبانه توانمندی و خدمات هدایتی، حمایتی، مشارکتی و مهارتی خود را به صورت مستمر و غیر مستمر در جهت اهداف جمعیت بکار گیرد.

عضو در جمعیت هلال احمر شخصی است که به اصول بنیادین نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر پایبند بوده، به اساسنامه و قوانین جمعیت متعهد می باشد و با پرداخت حق عضویت مداوم، در راستای تحقق اهداف و مأموریت های جمعیت، مشارکت می نماید.

خدمات داوطلبانه در جمعیت به آن دسته از فعالیت هایی اطلاق می شود که توسط داوطلبان با اهداف انسان دوستانه و بدون هیچگونه چشم داشت مالی و مادی، بصورت ارادی در جهت کمک به هموعان، آسیب دیدگان و آسیب پذیران جامعه ارائه می شود.

فدراسیون بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، خدمت داوطلبانه را این گونه تعریف می کند:

خدمت داوطلبانه، خدمتی است که فرد داوطلب آن را با میل و اختیار انجام میدهد. نه به علت عوامل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی که بر او تحمیل شده و هدف از آن، ارائه خدمات به مردم آسیب پذیر جامعه است نه کسب منافع مادی و یا شخصی.

اهداف اصلی خدمات داوطلبانه عبارتند از:

- فراهم نمودن فرصت های عملی برای مشارکت هرچه بیشتر داوطلبان در فعالیت های بشردوستانه
- افزایش توانمندی ها و مهارت های اجتماعی داوطلبان در خلال فعالیت های بشردوستانه

ویژگیهای یک داوطلب:

- داوطلب باید دارای صفاتی مانند: احساس مسئولیت، قابل اعتماد بودن، فداکاری، تواضع، خوش خلقی و... باشد.

- وقت کافی برای ارائه خدمات داوطلبانه داشته باشد.
- وضع ظاهری مرتب و مناسبی داشته باشد. (ساده پوشی و پاکیزگی)
- هرگز افراد را از لحاظ سطح زندگی و رفتار مقایسه نکند.
- خوش بین و علاقه مند به پیشرفت دیگران باشد.
- دارای پشتکار و جدیت در کار باشد.
- در انجام خدمات خود اعتماد به نفس کافی داشته باشد
- انگیزه خیرخواهانه و بشردوستانه داشته باشد. (نه قصد منفعت طلبی)

انواع داوطلب:

داوطلبان را میتوان از جنبه های گوناگون تقسیم بندی نمود

- از نظر شکل انجام خدمات داوطلبانه

داوطلب منفرد: این داوطلب خدمتش را به صورت انفرادی انجام می دهد. خدمت این داوطلب بیشتر در مراکز خاص و براساس تجارب و توان فرد صورت می گیرد.
داوطلب عضو گروه: این داوطلب خدمت خود را در قالب گروه ارائه می دهد.
یادآوری: انجام خدمات داوطلبانه در سازمان جوانان به صورت گروهی است.

- از نظر زمان انجام خدمات داوطلبانه

داوطلب دائمی: داوطلبی است که به طور مستمر و مداوم ، قسمتی از اوقات فراغت خود را به فعالیت در زمینه خدمات بشردوستانه اختصاص می دهد. مثلاً دو یا سه روز در هفته و یا یک هفته در ماه فعالیت می کند.

داوطلب غیردائمى: داوطلبی است که در هنگام بروز حادثه و در مواقع لزوم از مهارت ها و تجارب آنان استفاده می شود و زمان مشخصی برای بهره گیری از آنان وجود ندارد.

انگیزه های خدمات داوطلبانه

در کشورهای پیشرفته آمارها نشان می دهد، داوطلبان یا از جوانان هستند و برای کسب تجربه کاری در زمینه های مورد علاقه خود و یاد گیری در آن زمینه ها (کارآموزی) برای سازمان و یا نهادی مردمی کار می کنند و یا افراد بازنشسته و بزرگسالانی هستند که برای منفعت جامعه از دانش، تخصص و یا مهارت هایی که داشته اند، بهره مبرند. برخی نیز برای گذراندن وقت آزاد خود و با نیت خیرخواهانه و یا نفع جامعه، هر جایی

که لازم باشد به انجام کار داوطلبانه می پردازند. در ایران کار داوطلبانه بیشتر زمینه کارهای خیریه ای دارد. در حال حاضر و با پیشرفت جامعه درصد افرادی که با انگیزه فعالیت های اجتماعی و رفاه عمومی (در همه زمینه ها) فعالیت های داوطلبانه انجام می دهند، رو به افزایش است.

مزایای خدمت داوطلبانه برای جامعه:

- داوطلب کارهایی را انجام می دهد که دولت نمی تواند به آن ها بپردازد و یا در برنامه کلی کار خود، آن را لحاظ نکرده است.
- سازمان های مردم نهاد و نیروهای داوطلب، بخشی از نیازهای مردم را بدون رفتارهای رسمی و دولتی، برآورده می کنند و به دلیل شیوه انعطاف پذیر و آزادانه راهبردی سازمان یا نهاد خود، سهم بسزایی در بالا بردن سطح آگاهی جامعه خود دارند.
- از طرف دیگر با محاسبه ساعت کاری داوطلبان و ارزش مادی که زمان صرف شده دارد، می توان دریافت که کار داوطلبانه به لحاظ رشد اقتصادی چه تأثیر بسزایی در یک جامعه دارد.
- از طرف دیگر سازمان های مردم نهاد می توانند به عنوان پلی میان مردم و دولت باشند و خواسته های آن ها را به شیوه های صحیح و قابل پذیرش به گوش دولت برسانند و برای رسیدن به آن ها به شکل منسجم تلاش کنند. نتیجه تمام این رفتارها بالا رفتن سطح آگاهی مردم، کمک به توسعه اقتصادی و بالا رفتن رفاه در جامعه است.

مزایای فردی خدمات داوطلبانه:

افرادی که در یک سازمان یا گروه به شکل داوطلبانه کار می کنند از مزایایی بهرمنند می شوند، مانند:

- تقویت مهارت های فردی و گروهی
- تقویت انگیزه های کار گروهی و مشارکت اجتماعی
- بالا رفتن آگاهی و دانش عمومی و فردی
- تجربه حس تعلق به گروه و دریافت پشتیبانی و حمایت از آن
- بالا رفتن میزان امید به زندگی و شادی در فرد و نیز در جامعه

خط مشی داوطلبان:

داوطلبی در نهضت صلیب سرخ و هلال احمر فعالیت است که:

- نه به خاطر خواسته های مادی و یا مالی و یا تحت فشارهای اجتماعی، اقتصادی و یا سیاسی، بلکه از اراده شخصی افراد شکل گرفته شده است.
- هدف آن سود رساندن به افراد آسیب پذیر و جوامع آنها و در راستای اصول بنیادین صلیب سرخ و هلال احمر می باشد.
- توسط جمعیت صلیب سرخ و هلال احمر سازماندهی شده است.
- یک داوطلب صلیب سرخ و هلال احمر، فردی است که برای جمعیت های صلیب سرخ و هلال احمر به طور منظم یا گاهگاه، فعالیت داوطلبی انجام می دهد.
- یک عضو هلال احمر و یا صلیب سرخ فردی است، که با شرایط عضویت خواسته شده تحت قوانین جمعیت ملی به طور رسمی موافقت نماید.
- داوطلبان صلیب سرخ و هلال احمر ممکن است عضو جمعیت های ملی خود بوده یا نباشند. این خط مشی، داوطلبان صلیب سرخ و یا هلال احمر را مدنظر قرار داده است.

کارهایی که داوطلب صلیب سرخ و هلال احمر نباید انجام دهد:

- بدون اختیار و دستور قبلی، امکانات جمعیت های هلال احمر یا صلیب سرخ را به امری خاص اختصاص دهند.
- از موقعیت خود در صلیب سرخ یا هلال احمر برای منافع شخصی استفاده کنند.
- از اعتبار بدست آمده از جمعیت هلال احمر یا صلیب سرخ، به منظور معاملات شخصی یا خرید و فروشی که سود حاصله از آن به نفع خود یا شخص ثالثی باشد، استفاده کنند.

نکات مورد توجه داوطلبان:

انتظارات از داوطلبان:

- فعالیت های خود را با اصول بنیادین نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر منطبق نموده، ترویج آنها را افزایش دهند.
- به آیین نامه های مربوط به استفاده از نشان احترام گذاشته، از سوء استفاده نمودن از آنها پرهیز نمایند.
- در جهت افزایش استانداردهای بالای کیفیت فعالیت نمایند.

مهارت های داوطلبی اجتماع محور

- منطبق با دستورالعمل های جمعیت ملی برای داوطلبان، قوانین یا اصول اخلاقی فدراسیون و اصول بنیادین خدمات داوطلبانه رفتار نمایند.
- در مواقع اضطراری و با موافقت جمعیت ملی و با توجه به مهارت ها و توانایی های خود در صحنه حضور داشته باشند.
- نیازهای استفاده کنندگان از خدمات را برآورد نموده، توانایی های خود را به منظور کمک فردی و فعالیت داوطلبانه تقویت نمایند.

حقوق داوطلبان:

- طبق آنچه که در اساسنامه تعریف شده، داوطلب ملی جمعیت هلال احمر محسوب می شوند.
- از آموزش های مناسب یا پیشرفت های شخصی که آنها را قادر می سازد تا وظایف و یا نقش خود را ایفا نمایند، بهره مند گردند.
- از تجهیزات لازم به منظور انجام وظایف و نقش خود بهره مند گردند.
- از بیمه حوادث ناشی از ارائه فعالیت داوطلبانه ابلاغ شده برخوردار شوند
- برخی هزینه های مربوط به فعالیت های داوطلبانه بر اساس مقررات مربوطه، توسط جمعیت برای آنان جبران می گردد.

مسئولیت های داوطلبان:

- داوطلبان باید با اصول اخلاقی، اصول بنیادین و فلسفه خدمات داوطلبانه هلال احمر یا صلیب سرخ آشنا شوند.
- در همه حال متوجه نیازهای دیگران باشند.
- اگر تردید دارند، قبل از هرگونه تصمیم گیری در مورد موضوعات صلیب سرخ یا هلال احمر، با جمعیت ملی خود مشورت کنند.
- درباره توانایی ها و محدودیت های خود، واقع بین باشند.
- سعی کنند در حد ظرفیت و توانایی خود کار کنند و در انجام وظایف خود، انعطاف و پشتکار داشته باشند.
- سعی کنند کار خود را ارزیابی کرده، بازخورد آن را بررسی کنند.
- بکوشند با آگاهی کامل از اهداف، آرمان ها و خط مشی ها، جمعیت ملی را تقویت کنند.
- سعی کنند شخصی مثبت و دارای شور و شوق باشند.
- با آگاهی از اهمیت رفتار متقابل و بهبود بخشیدن به ارتباطات خود با سایر داوطلبان ارتباط کاری مثبتی برقرار کنند.

حمایتها و مداخلات روانی

۵

چیستی کمک‌های اولیه روان‌شناختی

کمک‌های اولیه روان‌شناختی، روش کمک به افراد در زمان درد و اندوه و یاری آنها برای آرام شدن و نیز حمایت برای کنار آمدن با چالش‌ها است. این اقدامات به نیازهای احساسی و اجتماعی افراد می‌پردازد تا افراد را در استفاده از داشته‌های خود، بهبود تاب‌آوری و اتخاذ تصمیم‌های آگاهانه، توانمند سازد. اساس و پایه کمک‌های اولیه روان‌شناختی، اجرای یک رویکرد انسانی برای مراقبت و حمایت از افراد در زمان غم و اندوه است. این رویکرد شامل توجه به واکنش‌های افراد، گوش دادن فعال همراه با همدلی، تأمین کمک‌های عملی نظیر کمک به منظور دسترسی به نیازهای اولیه است. کمک‌های اولیه روان‌شناختی، بخش مبتنی بر تاب‌آوری هر مداخله بحران لازم بوده و جزئی از برنامه‌هایی نظیر مراقبت از آسیب‌دیدگان خشونت‌های جنسی و جنسیتی یا برنامه‌های رفاه و آسایش کارکنان و داوطلبان است.

دلیل ارائه کمک‌های اولیه روان‌شناختی

هر فردی در زندگی خود شرایط و رخداد‌های پراسترسی نظیر: درگیری و اختلاف نظر در محل کار، ماندن در ترافیک و یا دیر رسیدن به یک قرار مهم را تجربه می‌کند. بسیاری از افراد نحوه تعامل با چنین شرایطی را آموخته اند، با این حال، برخی تجربیات و شرایط چندان معمول نیستند و یا به شکلی ایجاد و تکرار می‌شوند که نحوه تعامل با آنها مشکل است. مثال‌هایی از این دست شامل شناسایی ابتلا به بیماری کشنده، تصادف با خودرو، از دست دادن یک عزیز یا خانه، خشونت‌های شدید، بلایای طبیعی و درگیری‌های نظامی است. زمانی که تجربه فرد غافلگیرکننده باشد، بسته به درک وی، مقیاس و تأثیرات رخداد، میزان حمایت‌های اجتماعی موجود و توانایی هر فرد برای مقابله همواره متفاوت خواهد بود.

هدف کمک‌های اولیه روان‌شناختی

قرار گرفتن در یک بحران می‌تواند منجر به کاهش عملکرد و ظرفیت تصمیم‌گیری به دلیل محرومیت‌ها و آسیب‌های ناشی از رخداد، و پاسخ‌های سریع و واکنش‌های فردی شود.

هدف کمک‌های اولیه روان‌شناختی، حمایت از خانواده‌ها یا جامعه‌های آسیب‌دیده به منظور دستیابی مجدد کنترل بر زندگی خود و کاهش تجربه غم و اندوه است. این روش، آن دسته از نیازهای عملی را در نظر می‌گیرد که معمولاً شامل برقراری ارتباط با افراد و کمک گرفتن از دیگران است.

به چه مواردی باید آگاهی داشته باشیم؟!

مهارت های کمک های اولیه روان شناختی شامل آگاهی نسبت به موارد زیر است:

- نحوه ارزیابی وضعیت
- الگوهای معمول واکنش به بحران ها
- نحوه مواجهه ایمن با افراد در شرایط اندوه و درد
- چگونگی حفظ آرامش و مدیریت احساسات غافلگیرکننده در زمان نیاز
- نحوه فراهم کردن حمایت های احساسی و کمک های عملی

استفاده از این مهارت ها در تلاش است تا راحتی و مراقبت از افراد در شرایط غم و اندوه و کمک به آنها برای احساس دیده شدن، شنیده شدن و حمایت را فراهم آورد.

کمک های اولیه روان شناختی و هلال احمر:

کمک های اولیه روان شناختی برای کارکنان و داوطلبان صلیب سرخ و هلال احمر که در شرایطی فعالیت می کنند که کمک های اولیه روان شناختی معمول بوده و در دسترس است، توسعه و گسترش یافته است. این رویکرد به صورت اختصاصی برای فدراسیون بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر مناسب است، چرا که اساس این سازمان ها بر همدلی بنا شده و با هدف کمک به پیشگیری و کاهش رنج و درد افراد انجام می شود.

کمک های اولیه روان شناختی چه مواردی را شامل می شود؟

همدلی و دلداری دادن به فردی که غم و اندوه را تجربه می کند

- کمک به افراد تجربه کننده غم و اندوه برای کسب احساس امنیت و آرامش
- ارزیابی نیازها و نگرانی ها
- حفاظت از افراد در برابر آسیب بیشتر
- تأمین حمایت های عاطفی
- کمک برای پاسخ به نیازهای اساسی فوری نظیر: غذا و آب، پتو یا مکان موقت جهت اسکان
- کمک به افراد برای دستیابی به اطلاعات، خدمات و حمایت های اجتماعی

کمک های اولیه روان شناختی چه مواردی را شامل نمی شود؟

کاری که تنها افراد حرفه‌ای می‌توانند آن را انجام دهند

- مشاوره یا درمان حرفه‌ای
- بیان جزئیات کامل رخداد و حادثه‌ای که منجر به بروز غم و اندوه شده است.
- درخواست از یک فرد برای تجزیه و تحلیل رخداد روی داده
- تحت فشار دادن فرد برای بیان جزئیات رویداد
- تحت فشار قرار دادن فرد برای به اشتراک گذاشتن احساسات و واکنش‌ها نسبت به یک واقعه

چه کسی می‌تواند کمک‌های اولیه روان‌شناختی را ارائه دهد؟

هر فردی که آموزش‌های مناسب دیده باشد، نظیر: داوطلبان، ارائه‌دهندگان کمک‌های اولیه و اعضای سازمان‌های عمومی می‌توانند کمک‌های اولیه روان‌شناختی را ارائه دهند. این مورد وابسته به تجربه متخصص بهداشت روان یا روان‌شناس حرفه‌ای نیست. یادگیری و دریافت آموزش‌های مرتبط با کمک‌های اولیه روان‌شناختی، فرد را قادر می‌سازد تا نسبت به پاسخ‌ها، به روش‌های حمایتی در افراد با غم و اندوه، آگاه باشد.

زمان‌های استفاده از کمک‌های اولیه روان‌شناختی

تجربه غم و اندوه در پاسخ به یک بحران، امری عادی و طبیعی است. بسیاری از افراد قادر به سازگاری و یا عملکرد مناسب در زمان بحران هستند و به همین دلیل همه افراد نیازی به کمک‌های اولیه روان‌شناختی ندارند. برای افراد با غم و اندوه شدید که به کمک نیاز دارند، کمک‌های اولیه روان‌شناختی می‌تواند به منظور فراهم کردن حمایت‌های عاطفی و کمک‌های عملی در زمان و یا بلافاصله پس از شرایط اضطراب آور، مفید باشد.

این روش‌ها می‌تواند روزها، هفته‌ها، ماه‌ها و یا حتی سال‌ها پس از بروز یک حادثه کمک‌کننده باشد. برخی افراد واکنش‌های اضطراب آور را در زمان بروز و یا بلافاصله پس از یک واقعه نشان می‌دهند، در حالی که برخی دیگر از افراد واکنش‌های شدید تأخیری را نشان می‌دهند. در برخی شرایط، تأثیرات طولانی مدت یک حادثه ممکن است از نظر عاطفی ناراحت‌کننده‌تر از لحظه بروز حادثه باشد و یا وضعیت استرس‌زا ممکن است به مدت طولانی ادامه داشته باشد.

کمک‌های اولیه روان‌شناختی در کجا ارائه می‌شود؟

کمک‌های اولیه روان‌شناختی می‌تواند در هر مکانی که برای افراد آسیب‌دیده و ارائه‌دهندگان کمک‌های اولیه، ایمن و راحت باشد، ارائه شود. این خدمات می‌تواند در خانه، مرکز اجتماعات محلی، مراکز خرید، ایستگاه‌های قطار، فرودگاه، مراکز نگهداری بیماران یا سالمندان و افراد توان‌خواه، بیمارستان، کلینیک یا در زیر یک درخت

و یا حتی در محل حادثه و بحران ارائه شوند. بهتر است، این خدمات در یک محیط آرام و ساکت که همه افراد احساس امنیت و آرامش دارند، ارائه شود. در صورتی که فردی یک تجربه بسیار احساسی نظیر خشونت جنسی را تجربه کرده است، حفظ حریم خصوصی برای رازداری و عزت فرد بسیار ضروری است.

سه اقدام عملی در کمک‌های اولیه روان‌شناختی

- نگاه کردن . دیدن
- گوش دادن . شنیدن
- ارتباط برقرارکردن

این بخش به تشریح سه اقدام عملی «دیدن، شنیدن و ارتباط» در کمک‌های اولیه روان‌شناختی با جزئیات بیشتر می‌پردازد. به این نکته مهم باید توجه داشت که در واقعیت، ارائه‌دهنده کمک‌های اولیه ممکن است از روش‌ها و ترتیب‌های مختلف برای اجرای این سه اقدام استفاده کند. این فرایند به صورت دوره‌ای در نظر گرفته می‌شود که در هر نقطه زمانی می‌تواند شروع شده و می‌تواند شامل تکرار یا چرخه کامل «دیدن، شنیدن و ارتباط» برای چندین مرتبه در طی یک فرایند باشد.

اقدام یکم: دیدن برای...

اطلاعات در رابطه با اتفاقات رخ داده و در حال رخ دادن

- چه کسی نیاز به کمک دارد؟
- خطرات ایمنی و امنیتی
- جراحات فیزیکی
- نیازهای اساسی و عملی آنی
- واکنش‌های احساسی
-

اقدام دوم: گوش دادن برای...

- به یک فرد نزدیک شود.
- خود را معرفی کند.
- توجه کرده و به صورت فعال گوش کند.
- احساسات دیگران را بپذیرد.
- فرد در شرایط غم و اندوه آرام کند.
- در رابطه با نیازها و نگرانی‌های فرد سؤال کند.

- به فرد یا افراد در شرایط غم و اندوه به منظور یافتن راه‌حلی برای نیازها و مشکلات ضروری، کمک کند.

اقدام سوم: ارتباط یعنی کمک به افراد...

- دسترسی اطلاعات
- تماس با یک عزیز و حمایت اجتماعی
- مقابله با مشکلات عملی
- دسترسی به خدمات و سایر کمک‌ها

اصول مداخله کمک‌های اولیه روان‌شناختی:

کمک‌های اولیه روان‌شناختی که توسط افراد آموزش‌دیده ارائه می‌شود، به عنوان ابزاری برای کمک به افرادی که حوادث و بلایای آسیب‌زا را تجربه کرده‌اند، به طور گسترده با نظر متخصص تشخیص، حمایت و ارجاع می‌شود.

اجماع و حمایت گسترده‌ای در مورد پنج اصل مداخله، به واسطه مشاهده و تجربه متخصص، وجود دارد که باید هرگونه مداخله حمایت‌روانی اجتماعی و تلاش‌های پیشگیری را در مراحل اولیه تا میانی یک بحران، راهنمایی و اطلاع‌رسانی کند. این اصول، سازگاری کوتاه‌مدت و سازگاری طولانی مدت بازماندگان را پس از یک بحران تسهیل می‌کند.

اصول مداخله:

پنج اصل شامل ارتقای موارد زیر است:

- آرامش
- امید
- همبستگی
- احساس امنیت
- احساس خودکارآمدی و کارآمدی جامعه

اصول و مبانی مشارکتهای اجتماعی و مردمی

اصول جمع آوری کمک های مردمی

در پیشامد ها و بلاایای مختلف طبیعی مانند سیل و زلزله و یا مواردی مانند: بیماری و فقر، معمولا در اکثر جوامع ممکن است برای گروه هایی از انسان ها مشکلاتی پدید آید. جذب و تشویق مردم به مشارکت در امور اجتماعی در چنین شرایطی می تواند باعث پیشرفت جدی در رفع معضلات و مشکلات شود. در اثر پیدایش این مشکلات به صورت طبیعی، این افراد در تهیه مواردی ابتدایی مانند: غذا، دارو و یا سرپناه، دچار مشکل می شوند و از طرفی دیگر ممکن است به لحاظ شغلی و درآمد نیز شرایط مناسبی نداشته باشند. در چنین شرایطی است که سازمان های بشردوستانه رسمی و غیر رسمی به کمک این افراد شتافته و تا حد امکان بخشی از مشکلات اساسی آن ها را برطرف می کنند.

راههای جذب خیرین

۱. مطالعات نشان داده است که مردم و افراد مختلف عکس العمل خوبی نسبت به فشار و تبلیغات مستقیم برای کمک به جمعیت ها را ندارند. بنابراین شما باید درک کنید که جذب و تشویق مردم به مشارکت در امور خیریه، مستلزم به کارگیری روش های دیگری است. یکی از این روش ها، سعی در درک و فهماندن مشکلات و فاجعه ها و برانگیختن احساسات انسانی افراد است. مستندهای تهیه شده در شرایط واقعی برای مشکلاتی مانند: فقر، سیل، زلزله و یا کمبود امکانات آموزشی، ورزشی و... می تواند بسیار تاثیر گذار باشد.
۲. تحقیقات صورت گرفته در دنیا تا به اینجا این اصل را به اثبات رسانده است که یکی از راه های درست و اصولی جذب و تشویق افراد به مشارکت های اجتماعی، گره زدن بخشش به یک هدف برای فرد بخشنده و اجتماع است. در این زمینه، گره زدن هر فرد کمک کننده به یک عنوان با اهدای یک منصب به او در سازمان های ذیربط می تواند بسیار کمک کننده باشد. برای مثال افرادی که کارت اهدای عضو و یا کارت اهدای خون خود را دریافت می کنند و یا به عنوان داوطلب در جمعیت هلال احمر فعالیت می کنند، به صورت تجربی مسئولیت های بیشتری را در این امور قبول کرده و خود را مسئول دانسته اند!
۳. یکی از بهترین راه ها برای جذب و تشویق مردم به مشارکت این است که افراد کمک کننده را همواره بخشنده بدانید و این حس را به آن ها القا کنید. در این زمینه انجام اقداماتی مانند: نشان دادن نتایج کمک های قبلی به صورت عینی و همچنین اعطای عناوین مختلف به این افراد بر اساس میزان فعالیت خود در سازمان های مختلف می تواند تاثیرگذار باشد. دکتر سامر آلن در این خصوص می گوید: مردم زمانی که بخشندگی را یک صفت و عضوی از وجود خود بدانند، کمک های بیشتری انجام خواهند داد.
۴. یکی دیگر از روش های موثر در جذب و تشویق مردم به مشارکت اجتماعی در امور خیریه این است، که قبل از کمک های آن ها، به صورت صمیمانه و ترجیحا تک به تک و رو در رو از آن ها تشکر کنیم. همچنین باید سعی نمود در فعالیت های رسانه ای و یا برنامه های تبلیغی، از لفظ هایی که کار خیر را اجباری نشان

می دهد، پرهیز نمود. در عوض می توان برای تأثیرگذاری بیشتر، کمک و انجام امور خیریه را کاملا اختیاری دانسته و حتی به داوطلب ها گفته شود که هر زمان که تمایل داشتند می توانند این کار را متوقف کنند. این مورد نیز به صورت علمی و تجربی به عنوان یک راه مطلوب برای جذب و تشویق مردم به مشارکت در امور خیریه شناخته شده است.

برنامه جذب کمک های مردمی چیست؟

برنامه جذب کمک های نقدی رویداد یا مراسمی است که با پشتیبانی یک گروه برای جمع آوری وجوه نقدی برای همان گروه و برنامه هایی که دارد، برگزار می شود. این کار معمولا مستلزم آن است که گروه محصول یا خدماتی ارائه کند و یا اینکه برنامه ای برگزار کند که مردم از طریق آن به سازمان یا گروه کمک کنند.

نمونه هایی از شیوه های جمع آوری کمک های مردمی عبارتند از: برپایی بازارچه های خیریه، جشن گلریزان زندانیان، حراج های خیریه آثار هنری، فروش غذاهای خانگی، نگهداری از سالمند و... در هر یک از این موارد گروه، وجوه نقدی را به ازای محصول مانند: فروش غذا و یا ارائه خدماتی همچون نگهداری از کودک یا سالمند یا رویدادی مانند جشن گلریزان برای زندانیان دریافت می کند.

داشتن یک برنامه مشخص و اصولی برای جمع آوری کمک های مردمی بسیار مهم است. علاوه بر سازمان های خیریه و جمعیت های بشردوستانه، برخی مردم خیر و نیکوکار نیز می دانند که چطور و از چه طریقی اقدام به جمع آوری کمک های مردمی کرده و آن ها را به موقع به دست نیازمندان برسانند. برای جمع آوری کمک های مردمی و افزایش مشارکت، ابتدا لازم است مردم را با اهداف خود آگاه ساخته و آنان را در برنامه های مورد نظر مشارکت دهید.

در جمعیت هلال احمر جمع آوری کمک های مردمی بیشتر در زمان رویداد حوادث و بلایای طبیعی یا جنگ ها و منازعات اتفاق می افتد. برای موفقیت در این امر دانستن و آگاهی از موارد و اصول این فعل لازم و ضروری است

گام های زیر را دنبال کنید تا بتوانید در امر جمع آوری کمک های مردمی موفق باشید

گام اول: دلیل خود را شفاف و واضح توضیح دهید

از هر روش تبلیغاتی که برای معرفی خود به دیگران استفاده می کنید، باید اهداف و مقاصد خود را به راحتی آنان در میان بگذارید تا بدانند که درخواست مشارکت و جمع آوری کمک سازمان شما به چه منظور است.

افرادی که به طور دائم با شما همکاری می کنند را در تصمیمات خود سهیم کرده و به آنان بفهمانید که برای جامعه کوچک، شما یک عضو خاص محسوب می شوند.

اگر مردم بدانند که اهداف شما چیست، به چه کسانی کمک می کنید و مخاطبین شما چه افرادی هستند، قطعا کمک های بیشتری دریافت خواهید کرد. با اهدای کمک بیشتر نیز نیازمند برنامه ای قوی برای جمع آوری کمک است.

گام دوم: انتظار دارید چقدر کمک دریافت کنید؟

بر اساس اهدافتان، تعیین کنید تا چه حد از نیاز جمعیت را خودتان می توانید برآورده کنید و تا چه میزان به کمک نیاز دارید؟ برای تامین نیاز جمعیت، لازم است اقدام به جمع آوری کمک از افراد نیکوکار نمایید. از راه های مختلف می توانید اعلام نیاز خود را به اطلاع آن ها برسانید. از طریق ایمیل، پیامک کوتاه، یک جلسه توجیهی حضوری برای خیرین فعال، استفاده از بنر و تراکت و هر

روش دیگری که خودتان می دانید بهتر نتیجه خواهید گرفت. اگر آن ها بدانند که شما به چه نوع کمکی نیاز دارید و قرار است در کجا صرف شود، قطعا از کمک کردن دریغ نخواهند کرد.

گام سوم: مشخص کنید که قرار است به چه کسانی و در کجا کمک برسانید!

سیل آمده است و منطقه ای ویران شده است؟ نیازهای مردم سیل زده چیست؟ آن ها در این شرایط بحرانی به چه چیزی نیاز دارند؟ خوراک؟ آب؟ پوشاک؟ پول نقد؟ آیا میز کامپیوتر قدیمی که خیری به موسسه خیریه شما اهدا کرده است، در چنین شرایطی که خانه مردم ویران شده است، می تواند یک کمک کاربردی و مفید به مردم سیل زده باشد؟ بنابراین لازم است مشخص کنید برای چه منظوری دست به جمع آوری کمک زده اید تا خیرین نیز بدانند که چه چیزهایی می توانند به کار بیایند. برای حمایت از کودکان با بیماری های خاص، که نیازمند دارو و هزینه برای درمان هستند، آیا جمع آوری کمک هایی مانند کتاب و دفتر و مداد، انتخاب درستی است؟ جمع آوری کمک باید اصولی و بر اساس نیاز باشد! به موقع و به جا کمک کردن یک هنر است.

مردم سیل زده نیاز به کمک مخصوص به خود را دارند. مردم زلزله زده کمک های خاص خود را نیاز دارند. مردم مناطق محروم نیازهایی متفاوت با مردم شهرهای بزرگ دارند. نیازهای کودکان ساکن در مناطق محروم با نیازهای کودکان در کلان شهرها متفاوت است. حتی نیازهای مردمی که به کمک نیاز دارند و در یک شهر زندگی می کنند، با یکدیگر متفاوت است و تقریبا می توان گفت که نیازها در میان افراد نیازمند مورد به مورد با یکدیگر متفاوت است. علاوه بر نیازهای مردمی که گرفتار بلایای طبیعی می شوند و ناخواسته به کمک نیاز پیدا می کنند، نیازهای افراد با هم متفاوت است. ممکن است یک خانواده کودک بیماری داشته باشد و یک خانواده حتی از پس مخارج نیازهای اولیه خود مانند غذا و پوشاک برنیاید.

گام چهارم: برای روش جمع آوری کمک ها تصمیم بگیرید

لازم است برای نحوه جمع آوری کمک هایی که به جمعیت شما می شود، یک برنامه ریزی داشته باشید. چه کمک‌هایی را قبول می‌کنید و کمک‌هایی از چه دست را قبول نخواهید کرد؟ جمع آوری کمک به صورت مستقیم انجام خواهد شد و یا از طریق واسطه این کار را خواهید کرد؟

خیرین داوطلب باید بدانند که برای اهدای کمک‌های خود به جمعیت شما از چه طریقی اقدام کنند. آیا با مراجعه مستقیم می‌توانند با شما در ارتباط باشند یا ترجیح می‌دهید حضور فیزیکی نداشته و غیر حضوری، کمک‌هایشان را برای شما بفرستند؟ نحوه جمع آوری کمک های نقدی جمعیت شما به چه صورت است؟ برای جمع آوری کمک های نقدی حضور فیزیکی خیرین در جمعیت را ترجیح می‌دهید و یا از طریق یک حساب بانکی با آن‌ها در ارتباط خواهید بود؟

گام پنجم: مجموعه و کارتان را خوب معرفی کنید و گسترش دهید

تا کنون برای شناساندن جمعیت هلال احمر به دیگران چه اقداماتی انجام داده‌اید؟ از چه نوع تبلیغاتی استفاده کرده‌اید؟ تا چه حد در جذب مخاطب موفق بوده‌اید؟ به خوبی می‌دانید که دنیای امروز، دنیای اینترنت و حضور آنلاین در فضای مجازی است. برای جذب مخاطب علاوه بر دنیای واقعی، لازم است در دنیای مجازی نیز فعالیت داشته و مخاطبین بیشتری برای خود جذب کنید. مخاطب بیشتر یعنی اهدای کمک‌های بیشتر و کمک‌های بیشتر نیاز به جمع آوری کمک به صورت اصولی تری دارد.

بنابراین حضور خود را در صحنه‌های مختلف را پررنگ تر کنید. در دنیای مجازی و شبکه های مختلف اجتماعی فعالیت داشته و مخاطبین زیادی به خود جذب کنید و جامعه خود را گسترش دهید. چالش راه بیندازید و مردم را به مشارکت فرا بخوانید. از فعالیت های خود عکس و فیلم تهیه کنید و اعتماد مخاطبان را به خود جلب کنید. بگذارید تا آن‌ها از فعالیت های شما مطلع باشند.

از افراد مشهور و مؤثر که مطمئن هستید طرفداران زیادی دارند و مردم به پیام آنان گوش می‌کنند، تقاضا کنید تا با شما همکاری داشته باشند و در برنامه‌های جمع آوری کمک های مردمی، از دنبال کنندگانشان بخواهند تا جمعیت شما را در رسیدن به اهدافتان یاری دهند.

گام ششم: برای جمع آوری کمک های غیر نقدی چه خواهید کرد؟

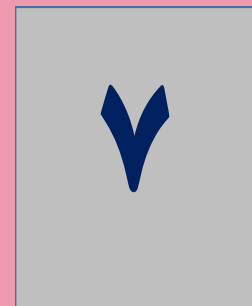
برای کمک‌های غیر نقدی مانند: خوراک، پوشاک، مواد بهداشتی و غیره، برنامه جمعیت شما چیست؟ چه تدابیری برای جمع آوری کمک هایی از این دست اندیشیده‌اید؟ هیچ فضایی برای این کار در نظر گرفته‌اید؟

کمک‌های دریافتی را نمی‌توان به محض دریافت به دست نیازمند رساند و لازم است برای مدت کوتاهی که مشخص شود لوازم اهدایی برای چه کسی مناسب است، آن‌ها را در مکان مناسبی ذخیره کرد. آیا چنین فضایی در اختیار دارید؟ از فضا که بگذریم، نیروی انسانی کارآمد برای جمع‌آوری کمک‌هایی که به جمعیت شما ارسال می‌شود، در اختیار دارید؟

اگر نیروی انسانی کافی برای کمک گرفتن در توزیع کالاها نداشته باشید، نمی‌توانید مطمئن باشید که به موقع به داد نیازمندان می‌رسد. اگر با همین روند پیش بروید، به زودی اعتبار کاری خود را با از دست دادن خیرین فعالی که با شما مشارکت دارند، از دست خواهید داد.

هرگز از یاد مبرید که مردم هیچ وظیفه‌ای در انجام امور خیر ندارند و اگر با شما همکاری می‌کنند، از روی لطف و انسانیت آن‌هاست. بی‌انصاف نباشید و بابت همکاری آنان، تشکر صمیمانه به جای آورید. با تشکر خود به آن‌ها می‌فهمانید که قدرتان لطفی که به شما دارند، هستید. همین تشکر صمیمانه باعث می‌شود همیشه با میل و علاقه به کمک شما بشتابند.

کار داوطلبانه

کار داوطلبانه

کارداوطلبانه از جمله فعالیت های بشردوستانه وخیرخواهانه بشمارمیرود که کاملاً با اختیار فرد داوطلب و به دور از اهداف اقتصادی انجام میشود. امروزه هر فردی بدون در نظر گرفتن محدودیت هایی مانند: سطح تحصیلات، سن و... میتواند در جامعه با توجه به علاقه خود به انجام فعالیت داوطلبانه بپردازد.

این فعالیت پدیده ای است که اثرات مهمی بر جامعه می گذارد. افرادی که تمایل به انجام کارداوطلبانه دارند، سهم قابل ملاحظه ای در رفاه اقتصادی دارند. وجود و حضور این افراد، باعث بهتر شدن جامعه از لحاظ اجتماعی و اقتصادی خواهد شد. کار داوطلبانه هیچگونه منفعت مالی ندارد و در مقابل، احساس ارزشمند بودن و احترام را به وجود می آورد. هنگامی که شخص کار داوطلبانه انجام میدهد هم به خود و هم به دیگران می آموزد که زندگی یک عمل خودخواهانه و بی هدف نیست. مزایا و محاسنی که در خدمت داوطلبانه صورت می گیرد، بیش از هرکسی متوجه خود شخص داوطلب می شود. زیرا در کنار کمک به هم نوع، شخص کمک کننده می تواند مهارت های جدید کسب کند و استعدادهای نهفته خود را نیز کشف و با افراد بیشتری ملاقات کند، دامنه ارتباطات خود را گسترش دهد و زمان خوبی را در هنگام انجام کار داوطلبانه بگذراند؛ صرف نظر از اینکه چرا این کار را انجام میدهد!!!

تاثیر مثبت کار داوطلبانه از گذشته بر عموم مردم ثابت شده است و حس مفید واقع شدن همیشه برای انسانها لذت بخش بوده است. ناگفته نماند که افراد ممکن است برای کسب احترام و توجه دیگران دست به فعالیت هایی بزنند که از جمله آنها می تواند کارهای داوطلبانه باشد. چون مورد احترام قرار گرفتن یکی از نیازهای بشر بوده و می باشد و حس رضایت را در فرد بالا می برد.

خیلی از داوطلبان در زمینه ای که می خواهند کار داوطلبانه انجام دهند، دارای تخصص مرتبط هستند. مانند پزشکی، آموزشی و یا فعالیت های اورژانسی. باقی کارها بیشتر بخاطر نیاز در یک شرایط خاص بوجود می آیند. مثلاً بعد از یک فاجعه طبیعی مثل سیل یا زلزله که به کمک افراد زیادی نیاز می باشد.

اگر می خواهید بدانید چرا انجام دادن کار داوطلبانه اهمیت دارد، باید ابتدا دلیل داوطلب شدن را توضیح بدهیم.

آیا تابه حال برایتان پیش آمده است که هنگام ناراحتی دوست خود، سنگ صبور او شوید و او در ازای این کار به شما هدیه ای بدهد؟ شما کار بسیار ساده ای انجام داده اید، اما حس قدردانی او به اندازه ای بوده که لطف شما را جبران کرده است. ممکن است موضوع کاملاً این طور نبوده باشد، اما احتمالاً با همین مثال متوجه منظورمان شده اید.

شاید با داوطلب شدن هر هفته مقداری از زمان خود را صرف انجام کارهای رایگان کنید، اما در واقع، به رشد و بهبود جامعه کمک کرده‌اید و همین به تنهایی برای ایجاد احساس رضایت در شما کافی است، البته موضوع به همین جا ختم نمی‌شود.

آنچه با داوطلب شدن به دست می‌آورید بسیار ارزشمند است. با انجام کارهای داوطلبانه می‌توانید با افراد جدید ملاقات و در شغل‌تان پیشرفت کنید. یا حتی مهم‌تر از آن، سلامت جسمی و روانی‌تان را بهبود بخشید. فرقی نمی‌کند در محله خود داوطلب شوید یا برای این کار به خارج از کشور سفر کنید، به هر حال قطعاً زمانتان به بهترین شکل سپری خواهد شد. در پایان نیز احساس می‌کنید که مزد زحمات‌تان را گرفته‌اید.

کار داوطلبانه را از کجا شروع کنیم؟

برای داوطلب شدن، باید ابتدا مشخص کنید که به کدام رشته یا زمینه کاری علاقه دارید. کار داوطلبانه انواع مختلفی دارد و بهتر است پیش از اقدام، بدانید چه کاری متناسب با استعدادها و توانایی‌های شماست.

در مرحله بعد، باید دنبال مراکز و سازمان‌هایی باشید که نیروی داوطلب بکار می‌گیرند. با این مراکز تماس بگیرید و درباره موقعیت‌های داوطلبانه آنها پرس و جو کنید. پس از آن می‌توانید کارتان را شروع کنید.

کار داوطلبانه در جمعیت هلال احمر

در ایران اسلامی، جمعیت هلال احمر یک بستر مطلوب اجرای فعالیت‌های داوطلبانه است. این فعالیت‌ها در سازمان جوانان، سازمان داوطلبان، معاونت آموزش و سازمان امداد و نجات تجلی پیدا می‌کنند.

شیوه ارائه خدمات داوطلبانه

- دریافت کمک‌های مردمی
- توزیع بسته‌های معیشتی
- طرح‌های توان‌بخشی
- طرح‌های آموزشی (ارائه آموزش‌های مختلف به کودکان و نوجوانان منطبق با تخصص و مهارت‌های شخصی)
- پروژه‌های بشردوستانه مرتبط با سالمندان
- پروژه‌های بشردوستانه مرتبط با معلولین
- پروژه‌های بشردوستانه مرتبط با سلامت و بهداشت عمومی
- آموزش داوطلبانه

بدیهی است فعالیت های فوق متناسب با نیازهای مخاطبان صورت می گیرد. یک کار داوطلبانه صرفا پرداخت مبلغ نیست بلکه هر فرد متخصص که از مهارت خاصی برخوردار است، به صورت بالقوه یک داوطلب محسوب می شود. فرد داوطلب می تواند یک آموزگار، پزشک یا روانشناس، نجار، نقاش و... باشد.

اولویت های محل اجرای کار داوطلبانه

۱. مرکز امور جوانان و داوطلبان در شعب جمعیت هلال احمر
۲. پایگاه های امداد و نجات (جاده ای، کوهستان یا ساحلی)
۳. مجتمع های امدادی - آموزشی

مراحل اجرا

ردیف	اقدامات
1	تهیه لیست فراگیران طرح
2	تکمیل فرم درخواست کار داوطلبانه به منظور شناسایی تخصص و علاقه
3	برگزاری جلسات مشترک در خصوص برنامه ریزی اجرایی
4	هماهنگی با کارشناسان جوانان، داوطلبان ، امداد و آموزش
5	اطلاع رسانی و توجیه فراگیر در خصوص روش و مقررات انجام کار داوطلبانه
6	انجام فعالیت
7	مستند سازی فراگیر (عکس و گزارش)
	ارائه و تایید مربی

فرم ثبت و تایید فعالیت داوطلبانه						
ردیف	نام و نام خانوادگی فراگیر	تاریخ اجرای فعالیت	عنوان فعالیت	تاریخ بازدید	مستندات (عکس، فیلم، گزارش))	امتیاز
جمع						

شرایط و ضوابط طرح

۱. رعایت کامل اصول اخلاقی و نظم و ضوابط اداری در تمام مراحل کار الزامی است.
۲. کلیه فراگیرانی که بخش غیرحضور و حضوری پایه داوطلبی را گذرانده باشند، می بایست الزاماً یک کار داوطلبانه را انتخاب و اجرا نمایند .
۳. در صورت تأیید مربی ۲ امتیاز در آزمون پایان دوره برای فراگیران لحاظ خواهد شد.

منابع :

- گلشن فومنی، محمد رسول، پویایی گروه و سنجش آن، انتشارات شیفته، چاپ دوم ۱۳۷۹
- الگوی تدریس بارش مغزی. حمید رضا ترکمندی، فصلنامه روش های فعال تدریس، سال پنجم، شماره دوم، ۱۳۹۹
- تمنایی فر، محمدرضا و قاسمی، المیرا، تبیین اهمال کاری تحصیلی براساس صفات شخصیت و مهارت مدیریت زمان، دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری، سال پنجم، شماره هشتم، بهار و تابستان ۱۳۹۶
- آقای، محسن و شیبانی، علی اکبر، بررسی الگوی مدیریت تیم سازی ، نهمین کنفدرانس شبکه های توزیع نیروی برق، دانشگاه زنجان ، ۱۳۸۳
- جعفرپور، محمود، آسیب شناسی کار گروهی در سازمانهای کشور، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات مدیریت(بهبود و تحول)، سال بیستوهفتم، شماره ۸۷، بهار ۹۷
- گریفین، مورهد، رفتار سازمانی، ص ۳۷۵، مهدی الوانی و غلامرضا معمارزاده، تهران، مروارید، ۱۳۸۶، چاپ دوازدهم.
- روحنواز، امیرالدین و اسفندیار، حسن، خدمات داوطلبانه، انتشارات موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، ۱۳۸۹
- مارک منچینی/ترجمه موسی زمان زاده دربان، مریم زیباکلام/انتشارات نوژین
- پالیزوان، خدیجه و دهقان وحید، رهبری و راهنمایی گروه(فدراسیون بین المللی صلیب سرخ و هلا احمر):ترجمه، انتشارات موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، ۱۳۸۹
- آیین نامه عضویت مصوب شورایعالی جمعیت هلال احمر ، بهار ۱۴۰۲
- اعتماد به نفس، کلید موفقیت/سید مجتبی حورایی
- رافع، فرحناز و آرمین، امیر و نخ ساز ،مریم ، کار داوطلبی، انتشارات موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، ۱۳۹۱
- رافع، فرحناز و آرمین، امیر و نخ ساز ،مریم ، مدیریت داوطلبان در فعالیتهای بشردوستانه، انتشارات موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران، ۱۳۹۴
- آسیب شناسی روانی براساس dsm5 (جلد ۱ و ۲) مترجم و مولف مهدی گنجی ویراست سوم نشر ساوالان ۱۳۹۷
- گایدلاین کمک های اولیه روان شناختی فدراسیون بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر IFRC Reference Centre for Psychosocial Support (۲۰۲۰)
- آیین نامه امداد و نجات جمعیت هلال احمر
- مکارم ، شهرام و جهانلو ،ناهد، آموزه های مهارتهای پایه داوطلبی ،انتشارات ارکان دانش ، ۱۳۹۱

حقوق بين الملل بشر دوستانه

بازپيوند خانواده

آيين نامه عضويت جمعيت هلال احمر

ضمائم

آن چه در این بخش می خوانیم:

- تعریف و هدف های حقوق بین الملل بشردوستانه
- ضرورت وجود حقوق بشردوستانه
- زمان کاربرد حقوق بشردوستانه
- تاریخچه ی حقوق بین الملل بشردوستانه
- اصل های بنیادین حقوق بین الملل بشردوستانه
- تفکیک میان مخاصمه مسلحانه بین المللی و غیر بین المللی
- حقوق بین الملل بشردوستانه و حقوق بشر؛ تفاوت ها و پیوندها
- برخی معاهده های مهم حقوق بین الملل بشردوستانه
- برخی معاهده های مهم حقوق بشر
- فن آوری های نوین در حوزه ی جنگ افزارها
- ایران و حقوق بشردوستانه (جمعیت هلال احمر؛ نهادی بشردوستانه برای زمان سانحه و مخاصمه؛ کمیته ملی حقوق بشردوستانه ایران؛ نهاد آموزش، ترویج و زمینه سازی برای رعایت و اجرای حقوق بشردوستانه)

۱. تعریف و اهداف حقوق بین الملل بشردوستانه

«حقوق بین الملل بشردوستانه، شاخه یا بخشی از حقوق جنگ یا حقوق بین الملل مخاصمه های مسلحانه است که امروزه با توجه به توسعه، تحول و تکامل مقرر و قواعد، باید آن را شاخه ای مستقل از شاخه های حقوق بین الملل و سیستمی جامع تلقی کرد. حقوق بشردوستانه، مجموعه قواعد و مقرره هایی است که ضمن تعیین حقوق حمایت از افراد انسانی - اعم از غیر رزمنده (غیر نظامی) و اموال غیر نظامی و حقوق طرف های متخاصم در مخاصمه های مسلحانه - اعم از بین المللی و غیر بین المللی - تکالیف افراد انسانی و طرف های متخاصم را نیز در آن مخاصمه ها مشخص می کند». حقوق بشردوستانه هدف های زیر را دنبال می کند:

- محدود کردن ابزارها و شیوه های جنگی: طرف های درگیر در هر مخاصمه مسلحانه نمی توانند از هر شیوه و ابزاری برای جنگیدن استفاده کنند. مثال: استفاده از سلاح های شیمیایی و به طور کلی، سلاح های کشتار جمعی، ممنوع است.
- تضمین حمایت و رفتار انسانی با افرادی که در مخاصمه های مسلحانه مشارکت مستقیم ندارند یا دیگر مشارکت ندارند، به این معنا که پیش از این، در مخاصمه مشارکت مستقیم

(دبیرخانه و کتابخانه کمیته ملی حقوق بشردوستانه (محسن روزبهان¹⁵

داشته‌اند، ولی به هر دلیلی، از جمله زخمی یا بیمار شدن، دیگر در مخاصمه مشارکت ندارند و به اصطلاح، خارج از نبرد قرار دارند.

قواعد مربوط به حفاظت از محیط زیست طبیعی، تفکیک میان نظامیان و غیرنظامیان، ممنوعیت حمله به مکان‌ها و اموال غیرنظامی، همچون مدرسه‌ها، مکان‌های مذهبی، اموال فرهنگی و غیره، از جمله قواعد حقوق بشردوستانه‌اند.

۲. ضرورت وجود حقوق بشردوستانه

پدیده جنگ و مخاصمه مسلحانه، غیراخلاقی و ناپسند است، ولی واقعیت گریزناپذیر آن، اعضای جامعه انسانی را در گذر تاریخ و بنا به تجربه‌های تلخی که از سر گذرانده‌اند است، بر آن داشته تا به مرور، اصول و قواعدی را برای آن وضع کند. از این رو، «چون امکان روی دادن جنگ یا دیگری مسلحانه در هر لحظه، به دلیل نقض تعهدهای مربوطه از جانب هر یک از کشورها، باقی است، بنابراین، لازم است تا دست کم جریان جنگ یا درگیری مسلحانه را تابع قواعد و مقرره‌های حقوقی، از جمله حقوق بشردوستانه، کرد که تا آنجا که بتوان خطرها و لطمه‌های ناشی از آن را تا حدود زیادی محدود ساخت». با این که سایه شوم «جغد جنگ» همواره بر سر زندگی بشر بوده است، ولی با این حال، می‌توان شاهد رعایت برخی اصول و قواعد حقوق بشردوستانه از سوی طرف‌ها در مخاصمه‌ها بود، اگرچه نه به صورت کامل.

۳. زمان کاربرد حقوق بشردوستانه

حقوق بشردوستانه، به طور عمده، در زمان مخاصمه (یا درگیری) مسلحانه، اعم از بین‌المللی و غیربین‌المللی، به کار بسته می‌شوند و رفتار طرف‌های درگیر را قاعده مند می‌کند. حقوق بشردوستانه در موارد زیر به کار برده می‌شود: ۱. درگیری میان دو دولت با همدیگر، ۲. درگیری میان نیروهای مسلح یک دولت با یک گروه مسلح، ۳. درگیری میان گروه‌های مسلح با همدیگر در درون سرزمین یک کشور.

برخی از قواعد حقوق بشردوستانه در زمان صلح و یا پس از مخاصمه نیز کاربرد دارند؛ مانند، قواعد مربوط به آموزش و ترویج حقوق بشردوستانه در میان نیروهای نظامی، جمعیت‌ها و نهادهای امدادی و کمک رسانی، روحانیان و مقاطع مختلف تحصیلی، برخی از قواعد مربوط به اسیران جنگی (مانند: رفتار انسانی با آنها، قواعد مربوط به بازگشت آنها به میهن‌شان، آب آشامیدنی و اقلام بهداشتی و درمانی)؛ و نیز قواعد مربوط به تعهدهای دولت‌ها مبنی بر مین‌زادایی منطقه‌های مین‌گذاری شده اشاره کرد.

۴. تاریخچه حقوق بین‌الملل بشردوستانه

جنگ همزاد نوع بشر است و تمام تمدن‌ها و ادیان تلاش کرده‌اند تا پیامدها و اثرهای ویرانگر جنگ را با تابع ساختن جنگجویان به رویه‌های عرفی، کدهای رفتاری و موافقت‌نامه‌های محلی یا موقتی با

دشمن، محدود کنند. این شیوه‌های سنتی قاعده‌مند کننده جنگ، با افزایش جنگ‌افزارهای انبوه به کار گرفته شده و تولید صنعتی جنگ‌افزارهای قدرتمند در طول قرن نوزدهم همراه با پیامد غم‌انگیز در میدان جنگ، تا اندازه زیادی، بی‌اثر شده است. خدمات پزشکی نظامی چندان مجهز نبودند تا بتوانند از عهده شمار انبوه تلفات ناشی از جنگ‌افزار مدرن بریبایند؛ در نتیجه، پس از نبرد، ده‌ها هزار سرباز زخمی، بیمار و کشته شده بدون مراقبت روی زمین باقی می‌ماندند. این روند که با جنگ‌های ناپلئونی در اروپا (۱۸۱۵-۱۸۰۳) آغاز و با وقوع جنگ داخلی آمریکا (۱۸۶۱-۱۸۶۵) به اوج خود رسید، صحنه را برای طرح ابتکارهای بشردوستانه تأثیرگذار در اروپا و آمریکای شمالی که هدف آنها کاهش درد و رنج قربانیان جنگ و به حرکت انداختن جریان تدوین نظام‌مند حقوق بین‌الملل بشردوستانه مدرن بود، فراهم کرد.

در اروپا، حرکت به سوی تدوین حقوق بین‌الملل بشردوستانه به ابتکار هانری دونان، تاجری از ژنو، آغاز شد. در سال ۱۸۵۹، دونان طی سفری در ایتالیای شمالی، نبرد سختی را میان نیروهای فرانسوی و اتریشی دید و متأثر از نبود کمک و حمایت برای بیش از ۴۰/۰۰۰ سرباز زخمی، با همکاری مردم محلی آنجا، کمک‌های پزشکی را برای زخمیان ترتیب داد. دونان، پس از بازگشت به ژنو، کتاب «خاطره‌ای از سولفرینو» را نوشت، که در آن، دو پیشنهاد اساسی ارائه کرد: نخست این که، باید سازمان‌های امدادرسان مستقلی برای مراقبت و درمان سربازان زخمی در میدان نبرد تأسیس شوند. دوم آنکه، یک توافقنامه بین‌المللی باید منعقد شود تا در آن، از چنین سازمان‌هایی، به عنوان سازمان بی‌طرف، حمایت به عمل آید. ایده‌های او به خوبی پذیرفته شد و سرانجام، به تأسیس کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در سال ۱۸۶۳ و تصویب نخستین کنوانسیون ژنو برای بهبود شرایط زخمیان در میدان نبرد در سال ۱۸۶۴ از سوی ۱۲ دولت، انجامید. این کنوانسیون، نشان صلیب سرخ روی زمینه سفید -برگردان رنگ‌های پرچم ملی سوئیس- را به عنوان یک نشان حمایتی بی‌طرف برای بیمارستان‌ها و افرادی که در میدان نبرد به زخمیان و بیماران کمک می‌کنند، پذیرفت. توسعه همزمان در این باره با فجایع جنگ داخلی آمریکا آغاز شد و سرانجام به پذیرش کد لیبر یا دستورهایی برای هیأت حاکمه‌ی نیروهای نظامی ایالات متحده در میدان نبرد از سوی حکومت ایالات متحده آمریکا انجامید (۱۸۶۳). گرچه کد لیبر، سندی داخلی بود و نه معاهده‌ای بین‌المللی، ولی بر توسعه و تدوین حقوق بشردوستانه‌ی مدرن در فراسوی مرزهای ایالات متحده آمریکا، تأثیر بر جای گذاشت.

از زمان تصویب این نخستین اسناد، نظام حقوق بین‌الملل بشردوستانه‌ی معاهده‌ای، همزمان با تحول صورت گرفته در جنگ، توسعه یافت و اکنون به یکی از مهم‌ترین شاخه‌های تدوین شده حقوق بین‌الملل امروزی تبدیل شده است. در سال ۱۹۰۶، نخستین کنوانسیون ژنو ایجاد شد تا شرایط سربازان بیمار و زخمی را بیشتر بهبود بخشد، و در سال ۱۹۰۷، مقررات لاهه در مورد قوانین و رسوم و عرف‌های جنگ زمینی، قواعد اساسی حاکم بر حق بهره‌مندی از مزایای رزمنده [بودن] و وضعیت اسیر جنگی، استفاده از ابزارها و شیوه‌های جنگی در هدایت مخاصمه‌ها، و حمایت از ساکنان سرزمین‌های اشغالی در برابر رفتار غیرانسانی را تنظیم و صورت‌بندی کرد. پس از ترس و وحشت ناشی از جنگ شیمیایی و تجربه

غم‌انگیز میلیون‌ها سرباز اسیر شده در جنگ بزرگ (جنگ جهانی اول)، اسناد یاد شده با پروتکل ممنوعیت استفاده از گازهای خفه‌کننده، سمی و سایر موارد (۱۹۲۵) و شیوه‌های جنگی باکتریولوژیکی (۱۹۲۵) و چند سال بعد، با یک کنوانسیون دیگر درباره رفتار با اسیران جنگی (۱۹۲۹)، تکمیل شدند. پس از فاجعه جنگ جهانی دوم، که جهان شاهد جرم‌های ارتكابی گسترده‌ای نه تنها علیه رزمندگان زخمی، اسیر و تسلیم‌شده، بلکه علیه میلیون‌ها غیرنظامی در سرزمین‌های اشغالی بود، کنفرانس دیپلماتیک ۱۹۴۹ مجموعه بازبینی‌شده و تکمیل‌شده چهار کنوانسیون ژنو را که در بالا به آنها اشاره شد، تصویب کرد (نگاه کنید به: معاهده‌های اصلی حقوق بین‌الملل بشردوستانه). هر چهار کنوانسیون ژنو ۱۹۴۹ هنوز هم امروزه لازم‌الاجرا به شمار می‌روند و به معاهده‌هایی با تصویب گسترده، تبدیل شده‌اند.

با تأسیس سازمان ملل متحد و تثبیت نظم جهانی دوقطبی جنگ سرد، جنگ‌ها دیگر بیشتر نه میان دولت‌های حاکم مستقل (مخاصمه‌های مسلحانه بین‌المللی)، بلکه میان حکومت‌ها و گروه‌های مسلح سازمان‌یافته (مخاصمه‌های مسلحانه غیربین‌المللی) روی می‌دادند. از یک سو، قدرت‌های استعماری سابق، به طور فزاینده‌ای، با خواسته‌های مردمی برای استقلال و تعیین سرنوشت خویش (خودمختاری) تقابل پیدا می‌کردند که این منجر به جنگ‌های آزادی‌بخش ملی - از شبه‌جزیره مالایا در خاورمیانه گرفته تا مغرب و منطقه‌های جنوب صحرای آفریقا- می‌شد، و از سوی دیگر، سیاست‌های بازدارندگی متقابل هسته‌ای، بن‌بستی نظامی میان ایالات متحده آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی را در پی داشت که این، منجر به افزایش جنگ‌های نیابتی غیربین‌المللی میان حکومت‌ها و گروه‌های مسلح سازمان‌یافته می‌شد که در آن‌ها، هر طرف مخصوصاً، از سوی یکی از ابرقدرت‌ها، پشتیبانی و حمایت می‌شد.

تا کنون، تنها مقرره حقوق معاهده‌ای قابل اعمال در مخصوصاً، غیربین‌المللی، ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های ژنو بوده است که در اصل، مستلزم حمایت و رفتار انسانی با تمامی افرادی است که یا در مخصوصاً مشارکت فعال ندارند یا اصلاً حضور ندارند. در سال ۱۹۷۷ بود که به منظور توسعه بیشتر حقوق بشردوستانه، معاهده‌ای با دو پروتکل الحاقی در کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹ به تصویب رسیدند. پروتکل الحاقی اول «درباره حمایت از قربانیان مخصوصاً، غیربین‌المللی»، نه تنها حمایت‌هایی را که پیش‌تر، توسط کنوانسیون‌های ژنو ارائه شده بودند، بهبود بخشید و روشن می‌ساخت، بلکه همچنین دربردارنده نخستین تدوین نظام‌مند حقوق بین‌الملل بشردوستانه حاکم بر هدایت مخصوصاً، پروتکل همچنین برخی جنگ‌های آزادی‌بخش ملی علیه سلطه استعماری، اشغال بیگانه و رژیم‌های نژادپرست را با مخصوصاً، غیربین‌المللی، همانند می‌کند و این گونه، برای اعضای نیروهای شورشی، حقوق و مزایایی مانند: آنچه که رزمندگان نماینده دولت حاکم مستقل از آن بهره‌مند می‌شوند، در نظر می‌گیرد. پروتکل الحاقی دوم «درباره حمایت از قربانیان مخصوصاً، غیربین‌المللی»، تضمین‌های بنیادین ایجاد شده توسط ماده ۳ مشترک برای وضعیت‌های جنگ داخلی را تقویت و بیش از پیش، توسعه می‌دهد.

در همان حال، تلاش برای جلوگیری از درد و رنج غیرضروری میان رزمندگان و برای به حداقل رساندن میزان آسیب‌های جانبی به غیرنظامیان، منجر به انعقاد طیفی از کنوانسیون‌ها و پروتکل‌های بین‌المللی شد که توسعه، ذخیره‌سازی یا استفاده از جنگ‌افزارهای گوناگون، از جمله جنگ‌افزارهای شیمیایی و بیولوژیک، جنگ‌افزارهای آتش‌زا، جنگ‌افزارهای لیزری کورکننده، مین‌های زمینی و مهمات خوشه‌ای را ممنوع یا محدود می‌کردند. افزون بر اینها، اکنون دولت‌ها متعهدند که سازگاری هر جنگ‌افزار پیشرفته جدید را با قواعد و اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه، مورد بررسی قرار دهند.

رویه دولت‌ها، به مجموعه قابل توجهی از قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه عرفی قابل اعمال در تمامی مخاصمه‌های مسلحانه انجامیده است، و رویه قضایی محکمه‌های نورمبرگ و توکیو، دیوان بین‌المللی دادگستری، محکمه‌های ویژه برای یوگوسلاوی سابق، رواندا و سیرالئون، و در همین اواخر، دیوان کیفری بین‌المللی، به طور بسیار قابل توجهی، در توضیح و تفسیر هماهنگ حقوق بین‌الملل بشردوستانه عرفی و معاهده‌ای، سهم داشته‌اند.

۵. اصل‌های بنیادین حقوق بین‌الملل بشردوستانه ۱۶

تمامی قواعد و مقرره‌های حقوق بشردوستانه از اصل‌های بنیادین ریشه می‌گیرند و «در موارد شک و تردید، به تفسیر قواعد حقوق بشردوستانه کمک می‌کنند». این اصل‌ها عبارتند از:

۵.۱. اصل انسانیت و اصل ضرورت نظامی، تلاش برای برقراری تعادل

اصل انسانیت تلاش می‌کند تا اداره و هدایت جنگ را با وضع محدودیت‌هایی بر ابزارها و شیوه‌های جنگی، اعطای حمایت به برخی از افراد، الزامی ساختن رفتار انسانی نسبت به افراد دستگیرشده، و به طور کلی، با محدودسازی یا کاهش درد و رنج غیرضرور، انسانی کند. (انسانی سازی جنگ و مخاصمه).

این اصل، نخستین بار به صورت رسمی از سوی پروفیسور مارتنس، نماینده روسیه در کنفرانس‌های صلح لاهه در سال ۱۸۹۹، اعلام شد. به زعم دیوان بین‌المللی کیفری برای یوگوسلاوی سابق، در پرونده «دادستان علیه کوپرسکیچ و دیگران»، شرط مارتنس اکنون به «بخشی از حقوق بین‌الملل عرفی» تبدیل شده است.

بنا بر اصل ضرورت نظامی، ستیزه‌جویان می‌توانند (مجازند) از ابزارها و شیوه‌های قانونی جنگی برای از پا درآوردن و شکست دشمن خود استفاده کنند. در کد لیبر ۱۸۶۳، آمده است که: «ضرورت نظامی ... عبارت است از: ضرورت آن دسته از اقدام‌هایی که برای دستیابی به هدف‌های جنگ، مهم و ضروری‌اند، و بنا بر حقوق مدرن و کاربردهای جنگ، قانونی‌اند».

16 نکته‌ی بسیار مهم:

اصول بنیادین حقوق بشردوستانه نباید با اصول بنیادین نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر که حاکم بر کارها و فعالیت‌های بشردوستانه‌ی ارکان این نهضت، همچون جمعیت‌های هلال احمر و صلیب سرخ و کمیته بین‌المللی صلیب سرخ است، اشتباه گرفته شود که عبارتند از: انسانیت یا بشردوستی (Humanity)، بی‌غرضی (Impartiality)، بی‌طرفی (Neutrality)، استقلال (Independence)، خدمت داوطلبانه (Voluntary Service)، یگانگی (Unity) و جهان‌شمولی (جهان‌روایی) (Universality).

حقوق بین‌الملل بشردوستانه بر تعادل بین ملاحظه‌های مربوط به ضرورت نظامی و انسانیت استوار است؛ از یک سو، می‌پذیرد که به منظور غلبه بر دشمن، کشتن، آسیب زدن و تخریب کردن می‌تواند ضرورتی نظامی باشد، و در پیش گرفتن تدبیرهای امنیتی بسیار شدید نسبت به زمان صلح، مجاز است و از سوی دیگر، جای تردید باقی نمی‌گذارد که ضرورت نظامی، به متخصصان چک سفید نمی‌دهد تا جنگی نامحدود و تمام عیار به راه بیندازند. ملاحظه‌های انسانی، محدودیت‌های خاصی را بر ابزارها و شیوه‌های جنگی وضع می‌کند و مقرر می‌کند: با کسانی که به دست دشمن افتاده‌اند، همیشه به طرز انسانی رفتار شود. مسأله برقراری تعادل میان ضرورت نظامی و انسانیت، در شماری از اصول اساسی که در زیر، به طور کوتاه و بسیار کلی به آنها اشاره شده، بیان دقیق‌تری یافته است.

۵,۲. اصل تفکیک

سنگ بنای حقوق بین‌الملل بشردوستانه، اصل تفکیک است. بنا بر این اصل، «تنها هدف مشروعی که دولت‌ها باید در طول جنگ برای دست‌یابی به آن تلاش کنند، تضعیف نیروهای نظامی دشمن است»، ضمن این که «جمعیت غیرنظامی و افراد غیرنظامی بایستی از حمایت کلی در برابر خطرهای ناشی از عملیات نظامی بهره‌مند شوند.» بنابراین، «طرف‌های مخاصمه مسلحانه باید همیشه بین جمعیت غیرنظامی و رزمندگان و بین اشیای غیرنظامی و اهداف نظامی تفکیک قائل شوند و بر این اساس، باید عملیات خود را فقط و فقط علیه اهداف نظامی هدایت کنند.»

۵,۳. اصل تدبیرهای احتیاطی یا پیشگیرانه

اصل تفکیک همچنین مستلزم تکلیفی مبنی بر پرهیز یا به حداقل رساندن کشتن، آسیب و نابودسازی تصادفی و جانبی افراد و اشیای مورد حمایت در برابر حمله‌های مستقیم است. بر این اساس، حقوق بین‌الملل بشردوستانه مقرر می‌دارد که «در هدایت عملیات نظامی، بایستی نسبت به جمعیت غیرنظامی، غیرنظامیان و اشیای غیرنظامی مراقبتی مداوم صورت گیرد.» این اصل، هم بر طرف حمله‌کننده اعمال می‌شود که بر مبنای آن باید هر آن چه در توان دارد را برای پرهیز از ورود خسارت و آسیب جانبی ناشی از عملیات خود، انجام دهد (تدبیرهای احتیاطی در هنگام حمله)، هم بر طرفی که مورد حمله قرار گرفته است اعمال می‌شود که بنا بر آن، بایستی تمامی تدبیرهای لازم را، به بیشترین میزان ممکن، برای حفاظت از جمعیت غیرنظامی تحت کنترل خود در برابر اثرهای ناشی از حمله‌های انجام‌شده از سوی دشمن (تدبیرهای احتیاطی و پیشگیرانه در برابر اثرهای ناشی از حمله) در پیش گیرد.

۵,۴. اصل تناسب

بنا بر اصل تناسب، هر گونه زیان و آسیب ناشی از عمل نظامی که به غیرنظامیان و اشیای غیرنظامی وارد می‌شود نباید فراتر از مزیت نظامی پیش‌بینی شده‌ای باشد که از عملیات نظامی موردنظر انتظار

می‌رود. به سخنی دیگر، در جایی که وارد کردن آسیب جانبی به غیرنظامیان یا اشیای غیرنظامی گریزناپذیر است و چاره‌ای نیست، مشروط به رعایت اصل تناسب است. بر اساس این اصل، کسانی که درباره حمله، طرح ریزی یا تصمیم‌گیری می‌کنند باید از دست زدن به «هرگونه حمله‌ای که ممکن است باعث از دست رفتن زندگی غیرنظامی، آسیب زدن به غیرنظامیان، خسارت زدن به اشیای غیرنظامی یا ترکیبی از آن‌ها به صورت تصادفی شود که نسبت به مزیت نظامی قطعی و مستقیم پیش‌بینی‌شده، بیش از اندازه باشد، خودداری کنند، یا حمله را به حالت تعلیق دریاورند.»

۵.۵. اصل ممنوعیت وارد ساختن درد و رنج غیر ضروری (بیهوده)

حقوق بین‌الملل بشردوستانه نه تنها از غیرنظامیان در برابر اثرهای مخاصمه‌ها حمایت می‌کند، بلکه برخی از ابزارها و شیوه‌های جنگی را که باعث وارد کردن درد و رنج غیر ضروری یا آسیب بیش از اندازه به رزمندگان می‌شود را ممنوع یا محدود می‌سازد. بنابراین، در هنگام هدایت مخاصمه‌ها، «به‌کارگیری جنگ‌افزارها، موشک‌ها و ابزارها و شیوه‌های جنگی که ماهیت آن‌ها به گونه‌ای است که باعث آسیب بیش از اندازه یا درد و رنج غیر ضروری و بیهوده می‌شود، ممنوع است.»

۵.۶. اصل رفتار انسانی

یکی از بنیادی‌ترین قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه این است که همه افرادی که به دست دشمن افتاده‌اند، حق بهره‌مندی از رفتار انسانی را صرف نظر از جایگاه، عملکرد یا کارهای قبلی‌شان دارند. بر همین اساس، ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو که بازتاب‌دهنده معیارهای حداقلی عرفی برای حمایت تلقی می‌شود و در هر مخاصمه مسلحانه‌ای الزام آور است، می‌گوید: «با افرادی که هیچ گونه مشارکت فعالی در مخاصمه‌ها ندارند، از جمله اعضای نیروهای مسلحی که اسلحه را به زمین گذاشته‌اند و کسانی که به علت بیماری، زخم، بازداشت، یا هر علت دیگری، خارج از میدان نبرد قرار گرفته‌اند، در همه شرایط، بایستی بدون هیچ گونه تبعیض ناروایی بر مبنای نژاد، رنگ، مذهب یا عقیده، جنس، اصل و نسب یا ثروت، یا هر ملاک مشابه دیگری، به طرز انسانی رفتار شود.» گرچه حقوق بین‌الملل بشردوستانه آشکارا به طرف‌های مخاصمه اجازه می‌دهد که «تدابیرهای نظارتی و امنیتی را که ممکن است به خاطر جنگ ضرورت داشته باشند در رابطه با افراد تحت کنترل‌شان در پیش بگیرند»، ولی بهره‌مندی از رفتار انسانی، مطلق است و نه تنها نسبت به افراد محروم از آزادی خویش، بلکه، به طور کلی، برای ساکنان منطقه‌های در کنترل دشمن نیز کاربرد دارد.

۶. تفکیک میان مخاصمه مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی

معاهده‌های حقوق بین‌الملل بشردوستانه دو گونه مخاصمه مسلحانه را از هم تفکیک کرده‌اند:

الف) مخاصمه مسلحانه بین‌المللی، که بین دو یا چند دولت به وقوع می‌پیوندد،

ب) مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی، که بین دولت‌ها و گروه‌های مسلح غیردولت، یا بین خود این گروه‌ها روی می‌دهد.

علی‌رغم شباهت‌های عملی، تفاوت‌های مهمی بین مخاصمه مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی وجود دارد، و همین امر، حفظ تفکیک بین آنها را ضروری می‌سازد. مهمترین تفاوت، مربوط به آستانه خشونت لازم برای یک وضعیت است تا بتوان آن را مخاصمه مسلحانه تلقی کرد. با توجه به این که حقوق بر جنگ ممنوعیت کلی توسط به زور میان دولت‌ها را مقرر می‌کند، هرگونه استفاده از زور می‌تواند به طور قانونی، بیان‌کننده قصد ستیزه جویانه فرض شود و یک وضعیت مخاصمه مسلحانه بین‌المللی را ایجاد کند که باید ذیل حاکمیت قواعد حقوق بین‌الملل بشردوستانه قرار گیرد. البته، دولت‌ها به منظور اجرای قانون داخل قلمروی خود باید قادر به استفاده از زور علیه گروه‌ها و اشخاص باشند و در خصوص توسل به زور از سوی این گروه‌ها و اشخاص علیه یکدیگر یا علیه مقامات دولتی، به طور کلی، موضوع حقوق کیفری داخلی، به قوت خویش باقی خواهد ماند. در نتیجه، آستانه خشونت لازم که باعث پدیداری یک مخاصمه مسلحانه غیربین‌المللی می‌شود و بدین وسیله قابلیت اعمال حقوق بین‌الملل بشردوستانه را فراهم می‌سازد، بسیار بالاتر از یک مخاصمه مسلحانه بین‌المللی است. یک دلیل مهم دیگر برای حفظ تمایز میان مخاصمه مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی، موضع بسیاری از دولت‌هاست مبنی بر این که یکسان شمردن دو نوع مخاصمه مسلحانه می‌تواند به عنوان اعطای وضعیت حقوقی بین‌المللی به گروه‌های مخالف مسلح تلقی شود و بنابراین، ممکن است منجر به تضعیف حاکمیت دولت شده و شورش را تشویق کند.

۷. حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بشر؛ تفاوت‌ها و پیوندها

در حالی که حقوق بین‌الملل بشردوستانه هدایت مخاصمه و شیوه رفتار در آن و حمایت از افراد در این وضعیت‌ها را قاعده مند می‌کند، حقوق بشر از فرد در برابر استفاده نابجا یا خودسرانه از قدرت از سوی مقامات دولتی، حمایت می‌کند. با این که هم پوشانی قابل توجهی میان این دوشاخه از حقوق وجود دارد، ولی تفاوت‌های بسیاری با یکدیگر دارند. باید در نظر داشت که، بر خلاف تصور برخی، در زمان مخاصمه مسلحانه، افزون بر اصول و قواعد حقوق بشردوستانه، بسیاری از قواعد حقوق بشر نیز به کار بسته می‌شوند و بنابراین، این دو یکدیگر را تکمیل می‌کنند و به یکدیگر بسیار نزدیک شده‌اند.

۷.۱. قلمرو کاربرد

در حالی که کاربرد حقوق بین‌الملل بشردوستانه، به وجود ارتباط با مخاصمه مسلحانه بستگی دارد، حمایت‌های حقوق بشری بستگی به این دارد که آیا فرد مربوطه در حیطه «صلاحیت» کشور درگیر در مخاصمه است یا خیر. برای مثال، در طول مخاصمه مسلحانه بین‌المللی، حقوق بین‌الملل بشردوستانه نه تنها در سرزمین‌های کشورهای متخاصم، بلکه در هر جا که نیروهای نظامی آنها باهم برخورد کنند، همچون قلمرو کشورهای ثالث، حریم هوایی بین‌المللی، دریاها و آزاد و حتی فضای سایبری نیز به کار

بسته می‌شود. بنا بر تفسیر غالب، حقوق بشر فقط در جایی اعمال می‌شود که افراد خود را در قلمرو تحت کنترل یک دولت ببینند، از جمله سرزمین‌های اشغال شده (صلاحیت سرزمینی)، یا جایی که یک دولت بر افراد خارج از حیطه صلاحیت سرزمینی خود، کنترل مؤثر دارد (صلاحیت شخصی). تفسیرهای بیشتری از صلاحیت ارائه شده‌اند که حمایت‌های حقوق بشری را به هر فردی که به طور ناروا، توسط دولت متأثر شده است، گسترش می‌دهد.

۷,۲. قلمرو حمایت و تعهد

حقوق بین‌الملل بشردوستانه گاهی، به نادرست، با عنوان «نظام حقوق بشر حاکم بر مخاصمه‌های مسلحانه»، معرفی می‌شود. بر خلاف نظام حقوق بشر، حقوق بشردوستانه، به طور کلی، حق‌هایی را به افراد قرار نمی‌دهد تا بتوانند آنها را با استفاده از رویه‌های شکایت‌های فردی، به اجرا بگذارند. حقوق بشر، به طور ویژه، بر افراد انسانی تمرکز دارد، در حالی که حقوق بشردوستانه، علاوه بر انسان، برای مثال: دام‌ها، اشیای غیرنظامی، اموال فرهنگی، محیط زیست و نظم سیاسی سرزمین‌های اشغال شده را هم به طور مستقیم، مورد حمایت قرار می‌دهد. سرانجام، نظام حقوق بشر تنها برای دولت‌ها الزام‌آور است، در حالی که حقوق بین‌الملل بشردوستانه برای همه طرف‌های مخاصمه مسلحانه، از جمله گروه‌های مسلح غیردولت هم الزام‌آور است.

۷,۳. قابلیت تعلیق

به طور بسیار ویژه، حقوق بین‌الملل بشردوستانه فقط در درگیری‌های مسلحانه اعمال می‌شود و به طور ویژه، برای چنین وضعیت‌هایی، طراحی شده است. بنابراین، به جز در مواردی که پیش‌بینی شده باشد، قواعد و اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه را نمی‌توان به حالت تعلیق درآورد. برای مثال، نادیده گرفتن ممنوعیت حمله علیه جمعیت غیرنظامی، بر اساس استدلال‌هایی مانند: ضرورت نظامی، دفاع از خود و یا وضعیت اضطرار، روا و پذیرفته نیست. در سوی دیگر، نظام حقوق بشر، بدون توجه به این که آیا یک مخاصمه مسلحانه در جریان است یا خیر، اعمال می‌شود. با این حال، در وضعیت‌های اضطراری عمومی، نظام حقوق بشر، تعلیق حق‌های حمایت شده را تا اندازه ای که در عمل، لازمه ضروریات ناشی از وضعیت پیش آمده است، روا می‌دارد. برای مثال، در طول یک مخاصمه مسلحانه یا یک سانحه طبیعی، دولت ممکن است، به طور قانونی، حق بر آزادی رفت و آمد را به منظور حفاظت از جمعیت در منطقه‌های دچار مخاصمه یا سانحه محدود کند و کار و فعالیت دولت را با هدف بازگرداندن امنیت عمومی، قانون و نظم، تسهیل کند. فقط برخی از حق‌های اساسی بشر، مانند حق بر زندگی، ممنوعیت شکنجه و رفتار یا مجازات غیرانسانی یا تحقیرآمیز و ممنوعیت بردگی، حتی در وضعیت‌های اضطراری عمومی، همچنان غیرقابل تعلیق باقی می‌مانند.

۷,۴. پیوندها و اشتراکها

بر خلاف این تفاوت‌های اساسی، حقوق بشردوستانه و حقوق بشر در «هسته مشترکی از حق‌های غیرقابل‌رنقض و هدف مشترک حمایت از زندگی و کرامت انسانی»، با هم اشتراک دارند. به عنوان یک قاعده کلی، در جایی که حقوق بین‌الملل بشردوستانه و نظام حقوق بشر، به طور هم‌زمان، بر یک وضعیت همسان، اعمال می‌شوند، مقرره‌های خاص مربوط به آنها با یکدیگر تعارضی ندارند، بلکه، به طور متقابل، یکدیگر را تقویت می‌کنند. بر این اساس، حقوق بشردوستانه و حقوق بشر، شکنجه یا رفتار غیرانسانی و تحقیرآمیز را ممنوع می‌کنند و امکان بهره‌مندی از تضمین‌های دادرسی عادلانه را برای هرکسی که متهم به یک جرم است، فراهم می‌کنند.

در برخی حوزه‌ها، پیوند میان حقوق بشردوستانه و حقوق بشر ممکن است خیلی روشن و ساده نباشد. برای مثال، در رابطه با افرادی که به طور مستقیم در مخاصمه‌ها شرکت ندارند یا اگر هم داشته‌اند، دیگر ندارند، حقوق بشردوستانه، خشونت نسبت به زندگی و علیه شخص، به ویژه، کشتن را در تمامی شرایط، ممنوع می‌کند. با این حال، به دلایلی روشن، حقوق بشردوستانه چنین حمایتی را از رزمندگان و غیرنظامیانی که به طور مستقیم، در مخاصمه‌ها شرکت می‌کنند، به عمل نمی‌آورد. در سوی دیگر، نظام جهانی حقوق بشر از همه افراد در برابر محروم شدن «خودسرانه» از زندگی، محافظت می‌کند؛ در نتیجه، بر آن است که استانداردهایی همسان را برای همه، فارغ از وضعیت حقوقی آنها در حقوق بشردوستانه، اعمال شود. در چنین مواردی، مقرره‌های مربوطه، از راه اصل قاعده خاص که می‌گوید قانونی که به طور ویژه، به دقت وضع شده است تا به وضعیت موردنظر بپردازد (قاعده خاص)، قانون عام‌تر (قاعده عام) رقیب را کنار می‌زند، در کل، با یکدیگر سازگار شده‌اند. بر همین مبنا، دیوان بین‌المللی دادگستری گفته است که با این که ممنوعیت حقوق بشری علیه محرومیت خودسرانه از زندگی در مخاصمه‌ها نیز کاربرد دارد، ولی معیار چپستی محرومیت خودسرانه از زندگی در مقایسه با مخاصمه‌ها را حقوق بین‌الملل بشردوستانه تعیین می‌کند؛

قاعده خاصی که به طور ویژه، برای قاعده‌مند کردن چنین وضعیت‌هایی طراحی شده است. به همین سان، این مسأله که آیا دستگیری و نگاهداشت یک غیرنظامی یا اسیر جنگی از سوی یکی از دولت‌های طرف مخاصمه مسلحانه بین‌المللی، هم‌سنگ بازداشت خودسرانه ممنوع شده در حقوق بشر است یا خیر، بایستی بر اساس کنوانسیون‌های سوم و چهارم ژنو ۱۹۴۹ تعیین شود؛ کنوانسیون‌هایی که قاعده خاص به طور ویژه طراحی شده برای قاعده‌مند کردن نگاهداشت در چنین شرایطی، قلمداد می‌شوند. در سایر حوزه‌ها، مسأله مناسبت‌های حقوق بشردوستانه و حقوق بشر، ممکن است پیچیده تر باشد. برای مثال، در حالی که حقوق بشردوستانه معاهده‌ای در حوزه نگاهداشت امنیتی در مخاصمه‌های مسلحانه غیربین‌المللی را می‌پذیرد، ولی هیچ گونه از تضمین‌های آیین دادرسی برای بازداشت شدگان را ندارد. بنابراین، این پرسش مطرح می‌شود که در چنین شرایطی، ممنوعیت حقوق بشری بازداشت خودسرانه، چگونه باید تفسیر شود.

سرانجام این که هرچند در مخاصمه‌های مسلحانه، به طور کلی، حقوق بشردوستانه و حقوق بشر، هم زمان اعمال می‌شوند، ولی برخی از مسأله‌ها، ممکن است فقط ذیل حاکمیت این یا آن شاخه دیگر حقوق، قرار بگیرد. برای مثال، تضمین‌های دادرسی عادلانه (مانند حق داشتن وکیل، حق دارا بودن مترجم و ...) برای شخصی که مرتکب یک سرقت بانکی عادی در منطقه متأثر از مخاصمه مسلحانه، ولی به دلایلی غیرمرتبط با آن مخاصمه، شده است، ذیل حاکمیت حقوق بشردوستانه قرار نمی‌گیرد، بلکه فقط و فقط در ذیل نظام حقوق بشر و آیین‌های دادرسی کیفری داخلی کشورها قرار می‌گیرد. در سوی دیگر، بمباران هوایی هر منطقه خارج از کنترل سرزمینی کشور حمله‌کننده، یا هر عمل ستیزه‌جویانه‌ی صورت‌گرفته از سوی گروه‌های مسلح سازمان‌یافته‌ای که به یک کشور تعلق ندارند، ذیل حاکمیت حقوق بشر قرار نمی‌گیرد، بلکه فقط و فقط ذیل حقوق بین‌الملل بشردوستانه قرار می‌گیرند.

۸. برخی معاهده‌های مهم حقوق بین‌الملل بشردوستانه

حقوق بین‌الملل بشردوستانه، در نزدیک به ۱۶۰ سال گذشته تا کنون، به مرور، توسعه یافته است تا با شتاب تغییر و تحول در زمینه ساخت سلاح‌ها و جنگ‌ها و درگیری‌های مسلحانه، هماهنگ باشد. برخی از مهم‌ترین اسناد حقوق بشردوستانه عبارتند از:

- ❖ کنوانسیون‌های ۱۸۹۹ و کنوانسیون ۱۹۰۶ لاهه؛
- ❖ کنوانسیون‌های چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو: کنوانسیون بهبود وضعیت زخمیان و بیماران نیروهای مسلح در میدان نبرد، کنوانسیون بهبود وضعیت اعضای زخمی، بیمار و کشتی شکسته نیروهای مسلح در دریا، کنوانسیون شیوه رفتار با اسیران جنگ، کنوانسیون حمایت از غیرنظامیان در زمان جنگ.
- ❖ پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷ به چهار کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو (که این کنوانسیون‌ها را توسعه دادند.
- ❖ کنوانسیون لاهه درباره حفاظت از اموال فرهنگی در هنگام درگیری مسلحانه ۱۹۵۴ و پروتکل آن.
- ❖ کنوانسیون ممنوعیت ساخت، تولید و ذخیره سلاح‌های میکروبی (بیولوژیکی) و سمی و انهدام آنها ۱۹۷۲.
- ❖ کنوانسیون ممنوعیت یا محدودیت بکارگیری برخی سلاح‌های متعارف در سال ۱۹۸۰ که تصور می‌شود آسیب‌های بیش از اندازه به بار می‌آورند یا نتایج کنترل‌نشده به همراه دارند و سه پروتکل الحاقی آن.
- ❖ ۱۹۹۳: کنوانسیون ممنوعیت ساخت، تولید یا ذخیره و کاربرد سلاح‌های شیمیایی و انهدام آنها.
- ❖ ۱۹۹۷: کنوانسیون ممنوعیت بکارگیری، ذخیره، تولید و انتقال مین‌های ضد نفر و انهدام آنها.
- ❖ ۱۹۹۸: اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی (اساسنامه‌ی رُم).

- ❖ ۲۰۰۰: پروتکل اختیاری الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک درباره مشارکت کودکان در درگیری های مسلحانه
  - ❖ ۲۰۱۷: معاهده ممنوعیت سلاح های هسته ای: این معاهده، جدیدترین سند حقوق بشردوستانه و نخستین سند حقوقی الزام آور و جامع است که سلاح های هسته ای را ممنوع کرده است و در تاریخ ۲۲ ژانویه ۲۰۲۱ اجرایی شده است. طبق ماده ی ۱ این معاهده، توسعه، آزمایش، تولید، ساخت، به دست آوردن، در اختیار گرفتن یا انبار کردن، انتقال، کاربرد یا تهدید به کاربرد ... سلاح های هسته ای یا سایر وسایل انفجاری هسته ای، در هر شرایطی، ممنوع شده اند.
۹. برخی معاهده های مهم حقوق بشر
- مهم ترین اسناد حوزه ی حقوق بشر که از آنها به عنوان «منشور بین المللی حقوق بشر» یاد می شود، عبارتند از:
- ❖ اعلامیه جهانی حقوق بشر، ۱۹۴۸.
  - ❖ میثاق حق های مدنی و سیاسی، و میثاق حق های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ۱۹۶۶.
  - ❖ کنوانسیون حقوق پناهندگان، ۱۹۵۱.
  - ❖ کنوانسیون مربوط به وضعیت افراد بی تابعیت، ۱۹۵۴.
  - ❖ کنوانسیون رفع تمامی شکل های تبعیض نژادی، ۱۹۶۵.
  - ❖ کنوانسیون رفع تمامی شکل های تبعیض علیه زنان، ۱۹۷۹.
  - ❖ کنوانسیون علیه شکنجه و سایر رفتارهای بی رحمانه، نانسانی یا اهانت آمیز، ۱۹۸۴.
  - ❖ کنوانسیون حقوق کودک و پروتکل های اختیاری الحاقی به آنها، ۱۹۸۹.
  - ❖ کنوانسیون حمایت از حق های کارگران مهاجر و خانواده های آنها، ۱۹۹۰.
  - ❖ کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، ۲۰۰۶.
  - ❖ اعلامیه حقوق مردمان بومی، ۲۰۰۷.
- افزون بر اینها، در سطح منطقه ای نیز اسنادی به تصویب دولت ها رسیده است که در میان سایر موارد، می توان به موارد زیر اشاره کرد:
- ❖ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و آزادی های بنیادین، ۱۹۵۰ (و سایر اسناد).
  - ❖ کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر، ۱۹۶۹ (و سایر اسناد).
  - ❖ منشور آفریقایی حقوق بشر و خلق ها، ۱۹۸۱ (و سایر اسناد).

۱۰. فن آوری های نوین در حوزه جنگ افزارها

در بسیاری از مخاصمه های مسلحانه معاصر، عملیات نظامی و سیستم های جنگ افزاری، به سطح بی سابقه ای از پیچیدگی دست یافته اند، از جمله هماهنگی طیف گسترده ای از منابع انسانی و فن آورانه ی به هم وابسته که در موقعیت های مختلفی در سراسر جهان، پخش شده اند. پیدایش فن آوری های نوین

مانند: جنگ افزارهای کنترل از راه دور، وسیله‌ها و ابزارهای جنگ سایبری، فناوری نانو و جنگ افزارهای خودکار روبه افزایش این توسعه، چالش قابل توجهی را نسبت به تفسیر و کاربست حقوق بین‌الملل بشردوستانه مطرح می‌کند.

۱۰,۱. پهنادهای کنترل از راه دور

برای مثال، استفاده نظام مند از پهنادهای کنترل از راه دور برای عملیات ضد تروریست در کشورهای نظیر افغانستان، پاکستان و یمن، پرسش‌هایی را درباره کاربست حقوق بین‌الملل بشردوستانه بر این عملیات و به دنبال آن، درباره قواعد حاکم بر استفاده از نیروی کشنده علیه افراد مورد هدف قرار گرفته، پیش می‌کشد. استفاده نظام‌مند از پهنادهای که نگرانی‌هایی را در رابطه با قابلیت اطمینان اطلاعات استفاده شده درباره هدف ایجاد می‌کند، در معرض آسیب‌های جانبی بودن جمعیت غیرنظامی، و ناتوانی مهاجم برای مراقبت از زخمیان، یا دستگیری به جای کشتن، همان جاهایی است حقوق بین‌الملل بشردوستانه، کاربردپذیر است.

۱۰,۲. جنگ سایبری

یک پیشرفت به نسبت جدید دیگر، گسترش عملیات نظامی به فضای سایبری، معروف به «پنجمین قلمرو جنگ»، در کنار زمین، دریا، هوا و فضا، است. با این که در کل، تردیدی نیست که حقوق بین‌الملل بشردوستانه بر عملیات سایبری انجام شده در پیوند با یک مخاصمه مسلحانه جاری، اعمال می‌شود، ولی مشخص نیست که آیا عملیات سایبری، به خودی خودی، می‌تواند منجر به یک مخاصمه مسلحانه و در نتیجه، باعث کاربرد حقوق بین‌الملل بشردوستانه شود یا خیر.

هنگامی که عملیات سایبری ذیل حاکمیت حقوق بین‌الملل بشردوستانه قرار می‌گیرد، پرسش‌هایی در این باره که دقیقاً چه چیزی [مصدق] «حمله» در فضای مجازی به شمار می‌رود، آن گونه که در حقوق بین‌الملل بشردوستانه به عنوان «اعمال خشونت‌بار» تعریف شده است؟ تناسب «آسیب جانبی» به زیرساخت‌های غیرنظامی چگونه باید سنجیده شود، به ویژه، از نظر این واقعیت که شبکه‌های رایانه‌ای نظامی و غیرنظامی، در کل، به هم پیوسته‌اند؟ چه تدبیرهای احتیاطی می‌تواند و باید در پیش گرفته شود تا از خطر وارد شدن آسیب اتفاقی به اشیای غیرنظامی که کارکردشان به سیستم‌های رایانه‌ای (دستگاه‌های آبی-برقی و هسته‌ای، بیمارستان‌ها، و...) وابسته است، پرهیز شود؟ چطور تضمین می‌شود که این آسیب و خسارت، سرانجام، باعث اشتباه یا آسیب بیش از اندازه به افراد و اشیای مورد حمایت در برابر حمله مستقیم نشود؟ وظیفه رزمندگان برای متمایز ساختن خودشان از جمعیت غیرنظامی در فضای سایبری به چه معناست؟

افزون بر اینها، جنگ سایبری همچنین مسأله‌هایی حقوقی را در مورد اهمیت اساسی سایر حوزه‌های حقوق بین‌الملل، مانند حقوق بر جنگ (jus ad bellum) و حقوق بی‌طرفی، مطرح می‌کند. این مسأله‌ها، باید از راه تفسیر دقیق معاهده‌های موجود حقوق بین‌الملل بشردوستانه و قواعد عرفی، حل

شوند. بحث کنونی درباره تفسیر و کاربست حقوق بین‌الملل در فضای سایبری، شمار روزافزونی از سیمنا‌های دانشگاهی، ملی و بین‌المللی را دربرمی‌گیرد و بی‌تردید، دستیابی به اجماع درباره آن، زمان خواهد برد.

۱۱. ایران و حقوق بشردوستانه

ایران به عنوان کشوری که درون‌مایه بسیاری از قواعد و اصول حقوق بشردوستانه‌ی معاصر را در آموزه‌ها، سنت‌ها و رویه‌های گذشته و اکنون خود دارد، در زمره نخستین کشورهای امضاکننده کنوانسیون‌های چهارگانه ۱۹۴۹ (۱۳۲۸) ژنو قرار دارد. ایران در سال ۱۹۵۷ (۱۳۳۶)، به این کنوانسیون‌ها پیوسته است. افزون بر این، ایران به عضویت برخی از اسناد دیگر حقوق بشردوستانه نیز درآمده است یا آنها را امضاء کرده است. بر همین مبنا، ایران متعهد به رعایت حقوق بشردوستانه و آموزش و ترویج آن در میان نیروهای نظامی، روحانیان و مقاطع مختلف آموزشی است. ایران در رویه خود پایبندی‌اش به قواعد و اصول حقوق بشردوستانه را نشان داده است. باید در نظر داشت که امروزه بسیاری از مقررهای حقوق بشردوستانه ویژگی عرفی پیدا کرده‌اند و دولت‌ها، فارغ از عضویت یا عدم‌عضویت‌شان در اسناد حقوق بشردوستانه، ملزم به رعایت این مقرره‌ها هستند.

۱۱,۱. جمعیت هلال احمر؛ نهادی بشردوستانه برای زمان سانحه و مخاصمه

جمعیت هلال احمر ایران، به عنوان عضوی از نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، و به عنوان عضو کمیته ملی حقوق بشردوستانه که ریاست و دبیری آن را هم بر عهده دارد، جدا از وظایف و اختیاراتی که در زمان سانحه‌های طبیعی و انسان‌ساخت بر عهده دارد، بنا بر اساسنامه خود، آیین‌نامه کمیته ملی حقوق بشردوستانه و سایر اسناد بین‌المللی مربوطه، اختیارات و وظیفه‌هایی را هم در زمان جنگ و مخاصمه و در حوزه حقوق بشردوستانه بر عهده دارد. بر اساس ماده واحده قانون وظایف و مسئولیت‌های جمعیت هلال احمر، مصوب ۲۰/۱۰/۱۳۶۲ مجلس شورای اسلامی، و ماده ۱ اساسنامه کنونی، «جمعیت هلال احمر (شیر و خورشید سرخ سابق) دارای شخصیت حقوقی مستقل است و به تمامی تعهدات و قراردادهای مصوب بین‌المللی مربوط به اهداف، وظایف و مسئولیت‌های جمعیت‌های ملی هلال احمر و صلیب سرخ و مقررات اتحادیه جهانی صلیب سرخ و هلال احمر که با سیاست‌ها و قوانین جمهوری اسلامی ایران مغایرت نداشته باشد، پای‌بند است.»

طبق ماده ۲ قانون اساسنامه، جمعیت هلال احمر ایران، هدف‌های زیر را دنبال می‌کند:

«تلاش برای تسکین آلام بشری، تأمین احترام [به] انسان‌ها و کوشش در جهت برقراری دوستی و تفاهم متقابل و صلح پایدار میان ملت‌ها و همچنین حمایت از زندگی و سلامت انسان‌ها بدون در نظر گرفتن هیچ‌گونه تبعیض میان آنها». بنا بر ماده ۹ (بند ۷) این سند، یکی از وظایف و اختیاراتی که برای رئیس جمعیت هلال احمر برشمرده شده است عبارت است از: «مراقبت بر حسن اجرای اساسنامه و نظارت بر اجرای مقررات بین‌المللی انسانی».

همچنین، بنا بر ماده ۴ «در زمان جنگ و در تصادمات و برخوردهای مسلحانه، جمعیت و عوامل امدادی آن، طبق مقررات ملی و بین‌المللی و مصون از هرگونه ممانعت و یا تعرض گروه‌های متخاصم، بی‌طرفانه به کمک مجروحین، آسیب‌دیدگان، پناهندگان، آوارگان، اسرا و جستجوی مفقودالایرها شتافته و به طرفین درگیر، به نحو یکسان و بدون هرگونه تبعیضی، کمک‌های انسانی خود را عرضه می‌نماید و طرفین متخاصم مکلف به احترام و همکاری با جمعیت و عوامل آن می‌باشند».

طبق ماده ۵ این قانون «کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی، به خصوص هواپیمایی و کشتیرانی و شرکت سهامی راه آهن و گمرک ج.ا.ا، موظفند به هنگام بروز حوادث و یا در زمان جنگ در اجرای وظایف جمعیت همکاری و تشریک مساعی لازم را بنمایند».

در ماده ۱۰ نیز گفته شده است که یکی از چهار نماینده رئیس جمهور در شورای عالی جمعیت هلال احمر باید «از شخصیت‌های برجسته و صاحب نظر کشور، مطلع و مسلط به امور امدادی، بهداشتی، درمانی، امور جوانان و حقوق بشردوستانه» باشد.

جمعیت‌های هلال احمر و صلیب سرخ، به عنوان یکی از ارکان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر، بنا بر ماده ۳ اساسنامه این نهضت، «به ترویج حقوق بشردوستانه می‌پردازند و به دولت‌های خود در این حوزه، کمک می‌کنند و در این زمینه، به ابتکار عمل دست می‌زنند. در تضمین رعایت حقوق بشردوستانه و حفاظت از نشان‌ها و علائم متمایزکننده که در کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی به رسمیت شناخته شده‌اند، با دولت‌هایشان همکاری می‌کنند». بنا بر ماده ۴ این سند، برای آن که نهادی به عنوان «جمعیت ملی» یک کشور شناسایی شود، بایستی شرایطی را دارا باشد، از جمله این که «اصول بنیادین نهضت انسانیت، بی‌طرفی، بی‌غرضی، استقلال، خدمت داوطلبانه، یگانگی، جهان‌شمولی» را رعایت کند و اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه را، راهنمای کار خود قرار دهد».

افزون بر این، جمعیت هلال احمر ایران عضو فدراسیون بین‌المللی صلیب سرخ است که یکی از کارکردهای آن، در میان سایر موارد، طبق اساسنامه «امدادسانی به قربانیان مخاصمه‌های مسلحانه و ناآرامی‌های داخلی، کمک به پیشبرد و توسعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه و ترویج این حقوق و اصول بنیادین، مطابق با موافقت‌نامه‌های بسته شده با سایر ارکان نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر» است.

۱۱،۲. کمیته ملی حقوق بشردوستانه؛ نهاد آموزش، ترویج و زمینه‌سازی برای رعایت و اجرای حقوق بشردوستانه

۱۱،۲،۱. مبنای حقوقی و فرایند تأسیس کمیته

کنوانسیون‌های چهارگانه ۱۹۴۹ ژنو، ترویج و آموزش حقوق بین‌الملل بشردوستانه به نظامیان و دیگر افراد در زمان صلح و جنگ را در زمره تعهدهای بین‌المللی دولت‌های عضو قلمداد کرده‌اند. دولت ایران نیز به عنوان یکی از اعضای کنوانسیون‌های یاد شده، افزون بر سایر موارد، متعهد گردیده است تا در کنار سایر تعهدها، اجرای این تعهد را در سطح ملی در دستور کار خویش قرار دهد. ماده‌های ۴۷

کنوانسیون اول ژنو، ۴۸ کنوانسیون دوم، ۱۲۷ کنوانسیون سوم و ۱۴۴ کنوانسیون چهارم از این تعهد دولت‌ها سخن به میان آورده‌اند. افزون بر اینها، در سایر اسناد حقوق بشردوستانه، مانند پروتکل‌های الحاقی شماره‌ی ۱ و ۲ به این کنوانسیون‌ها (در سال ۱۹۷۷) نیز از تعهد به آموزش و ترویج سخن گفته شده است. آموزش و ترویج نه به عنوان هدفی در خود، بلکه به عنوان ابزاری مهم و اثرگذار برای از میان بردن موارد نقض حقوق بشردوستانه در میدان نبرد یا زمینه سازی برای رعایت و اجرای آگاهانه اصول و قواعد آن قلمداد می‌شود.

برای مثال، بنا بر ماده ۴۷ کنوانسیون اول: «طرف‌های متعاقد، متعهد می‌گردند تا در زمان صلح، همچون زمان جنگ، نسبت به انتشار متن کنوانسیون حاضر در کشور مربوطه خویش به گسترده ترین حد ممکن اقدام کنند و به ویژه، مطالعه آن را در برنامه‌های آموزشی نظامی و در صورت امکان، در برنامه‌های آموزشی غیرنظامی بگنجانند، به طوری که اصول مندرج در آن به اطلاع همه مردم، به ویژه نیروهای مسلح در حال جنگ، کارکنان پزشکی و روحانیون برسد».

در همین راستا، در قطعنامه بیست‌وششمین کنفرانس بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر از دولت‌های عضو خواسته شد تا اقدام‌هایی را در زمینه «ترویج اصول و ارزش‌های بشردوستانه و ترویج و انتشار حقوق بین‌الملل بشردوستانه» به انجام رسانند. از این رو، آقای «کورنلیو سوماروگا» رئیس وقت کمیته بین‌المللی صلیب سرخ در سال ۱۳۷۵، به طور رسمی، از طریق وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران درخواست کرد که نسبت به تشکیل یک «تهاد ملی حقوق بشردوستانه» اقدام کند. پس از این، مجوز تشکیل کمیته ملی حقوق بشردوستانه ایران در سال ۱۳۷۶ صادر شد و به دنبال آن، آیین نامه کمیته ملی به تصویب رسید.

۱۱،۲،۲. ارکان کمیته

مطابق فصل دوم آیین‌نامه، کمیته ملی متشکل از دو رکن است: ۱. کمیته ۲. دبیرخانه کمیته متشکل از اعضای زیر است: رئیس و دبیر کل جمعیت هلال احمر (به عنوان رئیس و دبیر کمیته ملی)، نمایندگان تام‌الاختیار وزارتخانه‌های امور خارجه، دادگستری، کشور، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح.

۱۱،۲،۳. هدف‌ها، وظیفه‌ها و اختیارات کمیته

اهداف کمیته ملی حقوق بشردوستانه عبارت است از: «ترویج و تکامل و زمینه‌سازی برای اجرای حقوق بشردوستانه در سطح ملی و مشارکت در تحکیم و رعایت حقوق بشردوستانه در سطح بین‌المللی» (ماده ۲).

وظایف و اختیارات کمیته، عبارتند از: تصمیم‌گیری در خصوص نحوه اجرای مقررات بین‌المللی بشردوستانه در سطح ملی در چارچوب قوانین و مقررات جاری، نظارت بر رعایت حقوق بشردوستانه در سطح ملی، آموزش و ترویج مفاهیم بشردوستانه در میان نیروهای مسلح، عموم مردم و در مقاطع تحصیلی مختلف، تهیه و ارائه پیشنهاد تصویب قوانین و مقررات در جهت رعایت و اجرای حقوق

بشردوستانه و همچنین پیشنهاد الحاق جمهوری اسلامی ایران به معاهدات بین‌المللی مربوط، ارائه نظرات مشورتی در زمینه تبیین و تفسیر مقررات بشردوستانه، پیگیری امور حمایت از تمامی اشخاص مشمول مقررات حقوقی بشردوستانه بین‌المللی (از جمله الف. پیگیری امور مربوط به ورود، اقامت و خروج یا اخراج پناهندگان و آوارگان، ب. پیگیری امور مربوط به اسرای خارجی در ایران و اسرا و زندانیان ایرانی در خارج از کشور؛ پ. پیگیری امور مربوط به مجروحان جنگی به ویژه قربانیان سلاح‌های کشتار جمعی شیمیایی، هسته‌ای، میکروبی و بیولوژیکی)، تشریح و ترویج نقطه نظرات و عملکرد جمهوری اسلامی ایران در قبال حقوق بشردوستانه برای ارائه به مجامع و نهادهای ملی و بین‌المللی با هماهنگی وزارت امور خارجه، همکاری با سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی به منظور ترویج و اجرای حقوق بشردوستانه با هماهنگی وزارت امور خارجه، پیگیری موارد نقض مقررات بشردوستانه در سطح بین‌المللی و ارائه گزارش به مجامع بین‌المللی ذی ربط؛ هماهنگی و تبادل اطلاعات علمی و تحقیقاتی با مراجع داخلی و خارجی در زمینه حقوق بشردوستانه (ماده ۳ (بند های ۱ تا ۱۰).

۱۱،۲،۴. دبیرخانه و کتابخانه تخصصی

دبیرخانه، رکن اجرایی کمیته ملی است و دارای یک کتابخانه تخصصی حقوق بشردوستانه است. این کتابخانه، دارای کتاب‌ها و نشریه‌هایی به زبان‌های فارسی، انگلیسی، فرانسه و عربی در زمینه‌های: حقوق بین‌الملل، حقوق بین‌الملل بشردوستانه، حقوق بین‌الملل بشر، حقوق بین‌الملل کیفری، سازمان‌های بین‌المللی و... است. کمیته برنامه‌های آموزشی، ترویجی و پژوهشی خود، همچون چاپ کتاب‌ها، مجموعه مقاله‌ها، حمایت از پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی و ترجمه‌ها، و برگزاری همایش‌ها، کارگاه‌ها و نشست‌ها داخلی و بین‌المللی، را با همکاری نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی به اجرا درمی‌آورد. مهم‌ترین برنامه‌های کنونی دبیرخانه برگزاری مدرسه‌های فصلی، همکاری در تهیه دستورعمل رعایت و اجرای حقوق بشردوستانه، و برگزاری دوره‌ها و نشست‌های آموزشی و ترویجی برای گروه‌های مختلف هدف است.

فهرست منابع

در نوشتن این بخش، از منابع زیر استفاده شده است:

۱. نیلس ملزر، درآمدی فراگیر بر حقوق بین‌الملل بشردوستانه، گروه مترجمان (دکتر نگین شفیعی بافتی، دکتر خدیجه شجاعیان، دکتر فاطمه فتح‌پور، دکتر هیوا حاجی‌ملا، لادن افشاری، شکیبا بختیاری، شهربانو کوشا، دکتر علی گرشاسبی، محسن روزبهان)، بازبینی و ویرایش: دکتر پوریا عسکری، محسن روزبهان، انتشارات کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، در دست انتشار.
۲. محمد رضا ضیایی بیگدلی، حقوق بین‌الملل بشردوستانه، چ سوم، تهران: گنج دانش، ۱۳۹۴.

۳. کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، پرسش‌ها و پاسخ‌هایی در مورد حقوق بین‌المللی بشردوستانه،
آبان ۱۳۹۵.

۴. اساسنامه جمعیت هلال احمر.

۵. آیین‌نامه کمیته ملی حقوق بشردوستانه.

۶. Emily Crawford, Alison Pert, International Humanitarian Law,
Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

۷. Nicolas Tsagourias and Alasdair Morrison, International
Humanitarian Law, Cases, Materials and Commentary, Cambridge
University Press, 2018.

"The Core International Human Rights Instruments," at:
<https://guides.ll.georgetown.edu/c.php?g=273364&p=6066284#:~:text=They%20include%20a%20treaty%20on,workers%2C%20and%20persons%20with%20disabilities>

بازپیوند خانواده

بازپیوند خانوادگی یکی از فعالیت های معاونت امور بین الملل و حقوق بشردوستانه زیر نظر کمیته بین المللی صلیب سرخ و تحت چتر «حمایت» عمومی می باشد. حمایت، طبق سند خط مشی سازمانی کمیته بین المللی صلیب سرخ با هدف «تضمین آن که مقامات و دیگر کنشگران به منظور حفظ امنیت، صحت جسمی و کرامت افرادی که متأثر از مخاصمات مسلحانه و دیگر شرایط خشونت آمیز هستند به تعهداتشان عمل کرده و حقوق اشخاص را در این زمینه محترم شمارند» تعریف شده است.

هدف از بازپیوند خانوادگی، بازیابی و حفظ پیوندهای خانوادگی میان آنهایی است که در نتیجه مخاصمه یا همچنین بلایا و مهاجرت از یکدیگر جدا شده اند. این فعالیت عموماً به صورت مشترک با جمعیت های ملی انجام می شود.

باز پیوند در عمل چگونه انجام می شود؟

نهضت بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر از شبکه ای جهانی بهره می برد، هر جمعیت ملی نیز در مقابل معمولاً یک شبکه کشوری دارد. با استفاده از این شبکه در هم تنیده جهانی، کمیته بین المللی صلیب سرخ و جمعیت های ملی قادرند در سراسر جهان به جستجو بپردازند.

روش جستجو به شرایط از دست دادن تماس، زمینه و محیط آن بستگی دارد و بر پایه یک ارزیابی برای تعیین کارآمدترین روش انجام جستجو (برای مثال پوستر، اعلامیه های عمومی، از طریق رهبران اجتماعی و اماکن عبادتی، از طریق مقامات و...) می باشد.

برنامه بازپیوند و حفظ پیوندهای خانوادگی در ایران در جمعیت هلال احمر ایران انجام می شود. هم کمیته بین المللی صلیب سرخ و هم جمعیت هلال احمر ایران افرادی را که تماس خود با بستگانشان را از دست داده اند و تمایل به بازپیوند دارند در دفاتر خود می پذیرند. سپس کارشناس مربوطه درخواست آنان را بررسی می کند تا مطمئن شود اطلاعات حداقلی برای شروع جستجو وجود دارد و این که این اطلاعات با شرایط سازگار است. اگر فرد مورد نظر نشانی پستی داشته باشد، آنها می توانند یک پیام صلیب سرخ یا هلال احمر در کشور دریافت کننده بفرستند. اگر به هر حال اطلاعات کلی باشد، آنگاه ممکن است به فرد مزبور پیشنهاد گشودن یک درخواست جستجو بدهند. فرمی که با پر کردن آن بیشترین اطلاعات ممکن را دربرخواهد داشت تا امکان شروع جستجو فراهم گردد. سپس کمیته بین المللی صلیب سرخ و جمعیت هلال احمر ایران از طریق شبکه فراگیری که نهضت در اختیارشان قرار داده است، فرم مربوطه را به دفتر کمیته بین المللی صلیب سرخ یا جمعیت ملی در کشور مربوطه برای جستجو خواهند فرستاد.

درخواستها تنها زمانی قابل قبول خواهند بود که جستجو کننده از اعضای درجه یک خانواده باشد، و هرگونه جستجوی اطلاعات مشترک باید به طور شفاف برای جستجو کننده توضیح داده شده و مورد توافق او باشد. به طور مشابه، چنانچه لازم باشد موقعیت فرد تعیین گردد، انتخاب با فرد تحت جستجو است که برقراری مجدد پیوند خانوادگی را قبول کند یا نکند. رضایت در مرکز هر فعالیت انجام شده از طرف هر مددجویی قرار دارد.

کودکان به طور ویژه آسیب پذیر هستند و موارد مربوط به آنها در نتیجه وضعیت آنها مورد توجه خاص قرار می گیرد. در آخر، کمیته بین المللی صلیب سرخ و جمعیت هلال احمر ایران همچنین تماس میان بازداشت شدگان در خارج از کشور و خانواده های ایشان در ایران، یا بازداشت شدگان در ایران و خانواده های آنها در خارج از کشور را از طریق تبادل پیام های صلیب سرخ که توسط سازمان زندانهای ایران توزیع می شود تسهیل می کنند.

اداره جستجوی مفقودان جمعیت هلال احمر در ابتدای جنگ تحمیلی ایران-عراق در سال ۱۳۵۹ طبق ماده ۴ اساسنامه تشکیل تا طبق مقررات ملی و بین المللی و مصون از هرگونه ممانعت و یا تعرض دستجات متخاصم، بی طرفانه به کمک مجروحین، آسیب دیدگان، پناهندگان، آوارگان، اسرا و جستجوی مفقودان آنها شناخته و به طرفین درگیر به نحو یکسان و بدون هرگونه تبعیضی کمک های انسانی خود را عرضه می نماید.

این اداره یک مرکز اصلی برای کسانی است که در جستجوی عزیزان گمشده خود در جنگ و یا در کشور های مختلف می باشند. این جستجو ها بنا به درخواست متقاضی انجام می شود و از طریق جمعیت های ملی، کمیته بین المللی صلیب سرخ، نمایندگی کمیته بین المللی صلیب سرخ در تهران، شعب جمعیت و یا مراجعه حضوری متقاضی دریافت می گردد و مختص به سن خاص و ملیت خاصی نیست.

حوزه های فعالیتی این اداره عبارتند از:

- ✓ جستجوی مفقودان جنگ و مخاصمات
  - ✓ مهاجرت و امور مهاجران
  - ✓ جستجوی مفقودان در سوانح طبیعی
- از اقدامات این حوزه میتوان به موارد زیر اشاره نمود:
- ✓ تشکیل پرونده جهت مفقودان و اسرا
  - ✓ تبادل پیام های خانوادگی میان اسرا
  - ✓ اخذ وکالتنامه و شهادت از اسرا
  - ✓ ارسال کتب گوناگون (کتب درسی، علمی، تاریخی، فرهنگ لغت و ....) از طریق کمیته بین المللی صلیب سرخ به اردوگاه های اسرا
  - ✓ پیگیری وضعیت اسرای بیمار و مجروح و مبادله اسیران معلول و مجروح زیر نظر کمیته بین المللی صلیب سرخ
  - ✓ بازپیوند خانواده اتباع مختلف با هماهنگی با سازمان های مرتبط
  - ✓ دریافت درخواست های جستجو از طریق جمعیت های ملی، دفتر نمایندگی کمیته بین المللی صلیب سرخ در تهران، شعب جمعیت و یا مراجعه حضوری متقاضی به اداره جستجو
  - ✓ ارسال درخواست های جستجو به جمعیت های ملی، دفتر نمایندگی کمیته بین المللی صلیب سرخ، سازمان های مرتبط داخلی

جمعیت حلال احمر
جمهوری اسلامی ایران

آیین نامه عضویت
جمعیت حلال احمر جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۲

رئیس انجمن
۱۴۰۲/۹/۱۵

مصدور: شورای عالی جمعیت حلال احمر
شماره: ۱۴۰۲

فهرست

مقدمه ۲

اهداف ۲

ماده ۱- تعاریف ۲

ماده ۲- شرایط عضویت اعضا و داوطلبان ۳

ماده ۳- نحوه جذب ۳

ماده ۴- وظایف و حقوق اعضا و داوطلبان جمعیت ۴

ماده ۵- ساماندهی و بهره‌مندی از خدمات اعضا و داوطلبان ۵

ماده ۶- ایجاد انگیزه و حفظ سرعایه اجتماعی ۶

ماده ۷- وظایف واحدهای تابعه ۶

ماده ۸- مدیریت تعارض منافع ۶

ماده ۹- منشور اخلاقی ۶

ماده ۱۰- خانه عضویت ۶

مقدمه :

در اجرای مواد ۶ و ۲۲ قانون اساسیله جمعیت خلال احمر جمهوری اسلامی ایران از به منظور ارتقاء بهره همکاری انجمن و داوطلبان و بررسی صلاحیت و جایگاه آنان به عنوان یکی از ارکان جمعیت که موسسات خیریه و عام المنفعه می باشد، بر اساس قوانین ملی و مقررات بین المللی در جایگاه نهادت بین المللی مستند سرخ و خلال احمر و در راستای اجرای وظایف قانونی و نیز به عنوان معین دولت در فعالیت های بشردوستانه در سطح ملی و بین المللی، آیین نامه عضویت جمعیت خلال احمر به شرح ذیل ابلاغ می گردد:

اهداف :

- ۱) توسعه و افزایش سرمایه انسانی و اجتماعی مورد نیاز جمعیت خلال احمر
- ۲) ترویج فرهنگ خدمات داوطلبانه و افزایش مشارکتهای مردمی
- ۳) ایجاد وحدت رویه و یکپارچگی در عضویت و فعالیتهای اجتماعی و بشردوستانه انجمن و داوطلبان
- ۴) تعیین شرایط عمومی و اختصاصی برای عضویت و داوطلبی در جمعیت خلال احمر
- ۵) تعیین نحوه جذب، آموزش، سازماندهی و نگهداشت انجمن و داوطلبان

ماده ۱ - تعاریف:

داوطلبی: شخصی است که با پذیرش اساسیله جمعیت به طور داوطلبانه توانایی و خدمات خود را در حمایت، مشارکت و مهارتی خود را به صورت مستمر و غیر مستمر در جهت اهداف و منویات انجمن و داوطلبان

حامی (خیر): اشخاص، مؤسسات و سازمان های دولتی یا غیردولتی که در برابرمعا انجمن و داوطلبان، اهداف و خیریه جمعیت مشارکت داشته و از آن حمایت می نمایند، به عنوان حامی (خیر) شناخته می شوند.

عضو: شخصی است که به اصول بنیادین نهادت بین المللی مستند سرخ و خلال احمر پایبند بوده، به اساسنامه و قوانین جمعیت متعهد می باشد و با پرداخت حق عضویت معازم، در راستای تحقق اهداف و مأموریت های جمعیت، مشارکت می نماید.

کارکنان: کلیه کارکنان دستگاه های اجرایی شامل کارکنان رسمی، پیمانی، قراردادی و عناوین مشابه و کلر که مشمول قانون کار که با فراخوان جمعیت و موافقت دستگاه مربوطه در عملیات انجمن و بشردوستانه شرکت می کنند.

حق عضویت: مبلغی است که برای یک سال و به منظور کمک به تحقق اهداف، مأموریتها و توسعه سازمانی جمعیت بنا به پیشنهاد مشترک سازمان های جوانان و داوطلبان و تأیید تمرکز کل جمعیت تعیین و توسط اعضاء پرداخت می گردد.

خدمات داوطلبانه: خدمات داوطلبانه در جمعیت به آن دسته از فعالیت های اطلاق می شود که توسط اعضاء و داوطلبان یا اهداف انسان دوستانه و بدون چشمداشت مالی و مادی، بصورت زانی در جهت کمک به هموطنان، آسیب پذیران، چاره و توسعه سازمانی جمعیت ارائه می شود.

۱- بنام اساسیله مرکزی از زن و مرد و کوچک و بزرگه بشری باصفاست سرمایه گذاری، زانی و با رعایت این اساسنامه و حقوق انجمنه عضویت جمعیت می تواند پذیرفته شود.
ماده ۲۲ اساسنامه اساسیله در جمعیت انجمنی است مگر در مورد پست هایی که به به دلیل انجمن و انگارگی و یا به موجب قانون و سازمان انجمن و داوطلبان لازم داشته باشد.

2

جذب: فرایندی است که طی آن اشخاص به عنوان عضو یا داوطلب در گروه‌های مختلف بسیج جامعه به منظور مشارکت در انجام وظائف و مسوولیت‌های جمعیت هلال احمر پذیرفته شده و آماده ارائه خدمات می‌باشند.

سازماندهی: فرایندی است که طی آن بر مبنای علاقه‌مندی، مهارت، میزان استعداد و داوطلبان با تقسیم کار و ایجاد صمیمیتی میان آن‌ها به منظور تدوین برنامه، عالی و ارتقاء ابرخشی فعالیتها و خدمات تشکلهای منطقه و سرپرستخانه توسط جمعیت هلال احمر صورت می‌پذیرد.

روسته: طبقه‌بندی مجموعه‌ای از فعالیت‌های داوطلبانه که بر اساس شرح وظایف، نوع و فواید جمعیت، فعالیتها و خدمات قابل ارائه، تخصص و مهارت اعضاء و داوطلبان سازماندهی می‌گردد.

آموزش: به مجموعه فعالیتها، برنامه‌ها و تمرین‌ها با هدف ارتقاء سطح دانش و مهارت اعضاء و داوطلبان در راستای مسوولیت‌های جمعیت اطلاق می‌شود.

بکارگیری: بهره‌گیری از خدمات و توانمندی‌های اعضاء و داوطلبان فعال در جمعیت در چارچوب سازماندهی آنها بر اساس رسته و در راستای اهداف و برنامه‌های جمعیت می‌باشد.

رتبه‌بندی: نظام ارزشیابی عملکرد اعضاء و داوطلبان بر اساس معیار حضور، میزان صحتکاري و اقدامات شاخص ارزنده در فعالیت‌های عام‌المنفعه و امدادی است.

تحلیل: برنامی است که سازمان جوانان به منظور تدوین طرح عضویت و ارزشگذاری سرمایه‌های داوطلبی جمعیت از طریق برود گفتای واجد شرایط سازمان جوانان به سازمان داوطلبان و با سازمان امداد و نجات برگزار می‌شود. جایزه جایز، انتقال و تعیین جریزه فعالیت اعضاء و داوطلبان از سازمان جوانان به سازمان‌های داوطلبان امداد و نجات بر اساس مقررات و شرایط بسیج تعیین شده و در صورت جمعیت صورت می‌پذیرد. سایر اعمال اجرایی مربوطه حسب مورد توسط حرکت از سازمان‌های داوطلبان جوانان و امداد و نجات طرف مدت ۶ ماه از تاریخ تاریخ این آیین‌نامه، تعیین و توسط دبیرکل جمعیت ابلاغ می‌شود.

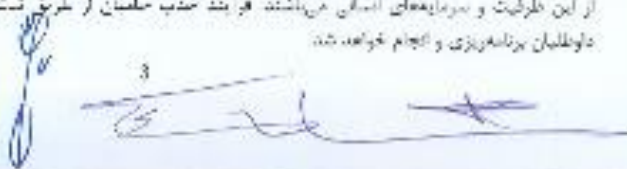
ماده ۲- شرایط عضویت اعضاء و داوطلبان

هر کس از زن و مرد بدون هیچ شکلی از تبعیض بر حسب چندینده، قومیت، ملیت، دین، سن، زبان، معلولیت و دیدگاه‌های سیاسی می‌تواند با قبول شرایط زیر عضو یا داوطلب جمعیت شود.

- 1) پذیرش اساسنامه، اصول، ارزش‌ها و اهداف جمعیت هلال احمر و مفاد این آیین‌نامه
- 2) علاقه‌مندی و توانایی لازم متناسب با فعالیت‌های واگذار شده از سوی جمعیت
- 3) پایبندی به اصول بنیادین نهضت بین‌المللی صلیب سرخ و هلال احمر و آماده آن
- 4) پایبندی به اصل درستی مندرج در اساسنامه فدراسیون بین‌المللی جمعیت‌های صلیب سرخ و هلال احمر
- 5) پایبندی و احترام به قوانین جاری کشور
- 6) پایبندی به منشور اخلاقی جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران.

ماده ۳- نحوه جذب

جذب، ازبانه اعضاء و داوطلبان صرفاً توسط سازمان‌های جوانان یا داوطلبان و از طریق ثبت نام اینترنتی و آشنایی با اطلاعات در سامانه جامع امداد و داوطلبان جمعیت صورت می‌پذیرد و سایر بخش‌های جمعیت به عنوان بهره‌بردار مجاز به بهره‌مندی از این فرآیند و سرمایه‌های انسانی می‌باشند. فرآیند جذب حملات از طریق استخدام حضوری و الکترونیکی توسط سازمان داوطلبان برنامه‌ریزی و انجام خواهد شد.

ماده ۴- وظایف و حقوق اعضاء و داوطلبان جمعیت

۴-۱- وظایف اعضاء و داوطلبان

- 1) پرداخت حق عضویت سالانه ۹۹۹۰۰ ریالی به حساب مشترک نهاد ملی سلامت
- 2) کمک به ارتقاء روحیه نیکوکاری، تعاون و اخلاقیات در میان افراد مختلف جامعه
- 3) ارائه خدمات داوطلبانه در چهارچوب اشتغال نهضت و جمعیت عدالت اخبر
- 4) مشارکت در فعالیتها و اجرای برنامههای انسانی، اجتماعی و عام المنفعه
- 5) کمک به جذب سازماندهی و توسعه منابع مالی، مادی و انسانی جمعیت برای پیشبرد اهداف بلندپروستانه آن
- 6) ارتقای دانش، تغییر نگرش و رفتارهای داوطلبی با مشارکت و حضور در دورههای آموزشی
- 7) مشارکت در تحقق سایر وظایف داوطلبانه

۴-۲- خدمات داوطلبان:

الف: خدمات داوطلبان در مواقع عادی:

- 1) ارائه خدمات داوطلبانه در چهارچوب ماده ۲۲ قانون اساسی جمعیت
- 2) کمک به جذب و توسعه منابع مورد نیاز جمعیت (مالی، علمی، آموزشی و ...)
- 3) ارائه خدمات تخصصی شامل: خدمات پزشکی، مهندسی و مشاوره‌ای و مشارکت در انجام فعالیت‌های آموزشی، فرهنگی و ترویج حقوق بلندپروستانه
- 4) مشارکت فعال در اجرای برنامههای ملی و بین‌المللی سازماندهی جمعیت
- 5) ارائه فعالیتها و خدمات داوطلبانه سفیری و غیر حضوری، مبتنی بر روشهای بین‌المللی

ب: خدمات داوطلبان در شرایط اضطراری و بحرانها

- 1) هماهنگی با نصاب و واحدتهای جمعیت برای حضور بسویج زلزله زدگان، آسیب دیده و محاطرات و مشارکت در ارائه خدمات امداد و نجات و بهداشت و درمان در رخدادهای اجتماعی، فرهنگی، انسانی، بهداشتی و اکتوسی-سیسی به اجداد جامعه و آسیب دیدگان
- 2) مشارکت در برنامههای جمعیت به منظور جمع‌آوری، حساسیت و ترویج کمکهای نقدی و غیرنقدی و امداد در زمان بروز مخاطرات در شرایط اضطراری
- 3) مشارکت در اجرای پروژهها و فعالیتهاى خیریه و داوطلبانه به منظور کاهش آسیبها و خسارت ناشی از مخاطرات و بحرانها در مناطق آسیب دیده.

۴-۳- حقوق اعضاء:

- 1) حضور در انتخابات مجامع عمومی جمعیت
- 2) حضور در ارکان جمعیت
- 3) برخوردارى از بیمه حوادث ناشی از ارائه فعالیتهاى داوطلبانه بلاغ شده
- 4) برخوردارى از فرصتهای آموزشی و مهارتی به منظور رفاهى نشی مورد توفیق با جمعیت

۴-۴- حقوق داوطلبان:

- 1) برخوردارى از بیمه حوادث ناشی از ارائه فعالیتهاى داوطلبانه بلاغ شده
- 2) برخوردارى از فرصتهای آموزشی و مهارتی به منظور ارتقای دانش مورد توفیق با جمعیت

۱. ماده ۲۲ اساسنامه خدمت در جمعیت انسانی است. مگر در مورد جمعیتهاى که ماه به تالیف افکار و تشکیلاتی و یا با وجود توانی و مهارت کار نایب و معوق بشر لازم داشته باشد.

- 3) ارائه مشوق های مختلفی و با جبران برخی هزینه های مربوط به فعالیت های داوطلبانه براساس مقررات مربوطه؛
- 4) جلسه آیین نامه اجرایی تبصره ۲ الحاقی ماده ۲۲ قانون اساسنامه جمعیت آردر قالب کمک هزینه های؛ اما و با اعتبار سخنان، جبران خدمات و خدمات و مدار نمودن مبلغ ۷ آیین نامه اجرایی مذکور؛
- 5) مشارکت داوطلبان در ارتکان جمعیت در چارچوب برنامه انتخاباتی مجمع جمعیت تعیین می شود.

۵-۴- تعهدات جمعیت خلال احمر:

- 1) توسعه و حمایت از کار داوطلبی با تعویب قوانین داخلی و کشور
- 2) فراهم نمودن تسهیلات لازم برای عضویت افراد جامعه (اولین ماده ۶ اساسنامه)
- 3) تأمین حقوق اعضا و داوطلبان با رعایت مفاد این آیین نامه
- 4) تکریم و احترام به اعضا و داوطلبان براساس مستند اخلاقی جمعیت
- 5) ایجاد زمینه مناسب به منظور مشارکت حداکثری تشاه و داوطلبان در ارائه خدمات و فعالیت های داوطلبانه ابتدای اجتماعی و عام المنفعه
- 6) در اختیار قراردادن تجهیزات و امکانات ضروری متناسب با مأموریت های داوطلبانه و انگار شده به اعضا و داوطلبان با تاکید بر حفظ سلامت و ایمنی آنان بر اساس امکانات جمعیت
- 7) پوشش بیمه حوادث برای اعضا و داوطلبان در زمان اجرای فعالیت های داوطلبانه (مطلق تبصره ذیل ماده ۷ آیین نامه اجرایی تبصره ۲ الحاقی ماده ۲۲ اساسنامه)
- 8) ارائه آموزش های عمومی، رایج و تخصصی متناسب بران اعضا و داوطلبان
- 9) صدور گواهی تأیید مشارکت داوطلبان پس از ارائه خدمات داوطلبانه
- 10) سازماندهی و استانداردسازی اعضا و داوطلبان به منظور انجام خدمات داوطلبانه
- 11) تهیه و تدوین ضوابط حفظه اسرار و نگهداری اعضا و داوطلبان

ماده ۵- ساماندهی و بهره مندی از خدمات اعضا و داوطلبان

- هرگونه بهره مندی از خدمات اعضا و داوطلبان در تمامی واحدهای تابعه جمعیت از طریق هماهنگی با سازمان های جوانان داوطلبان و استاد و نجات و یا واحد مشاوره استستی براساس دستورالعمل های مربوطه امکان پذیر می باشد.
- تبصره ۱) خدمات داوطلبانه برای کسب منافع مالی نیست و بهره مندی از خدمات اعضا و داوطلبان در تمامی واحدهای جمعیت براساس تبصره ۲ الحاقی به ماده ۲۲ قانون اساسنامه جمعیت و آیین نامه اجرایی آن، به منزله رابطه کاری و کارفرمایی یا هرگونه رابطه استخدامی دیگر تلقی نمی گردد و لذا بکارگیری آنها در جمعیت با رعایت آیین نامه مربوطه باطل است.
  - تبصره ۲) در صورت نیاز به حضور داوطلبان و اندوگران خلال در دستگاه های اجرایی، در برنامه ها و عملیات های ابتدای و ضروری در چارچوب آیین نامه اجرایی تبصره ۲ الحاقی ماده ۲۲ قانون اساسنامه جمعیت اقدام خواهد شد.
  - تبصره ۳) اتباع قانونی دارای مجوز فعالیت در کشور، می توانند به عنوان عضو یا داوطلب در جمعیت خلال احمر فعالیت نمایند و در صورت برخورداری از شرایط قانونی و سازمانی مجاز خواهند بود در انتخابات مجامع جمعیت نیز حضور یابند.

۲- آیین نامه اجرایی تبصره ۲ الحاقی ماده ۲۲ قانون اساسنامه جمعیت مصوب هیات برابری مورخ ۱۳۹۵/۰۹/۱۵ شماره ۱۳۲۱-۱۳۹۵/۰۹/۱۵ در مورخ ۱۳۹۵/۰۹/۱۵ می باشد.

۱- تبصره ذیل ماده ۷ آیین نامه اجرایی تبصره ۲ الحاقی ماده ۲۲ اساسنامه

جمعیت موظف است داوطلبان جوانان موضوع این آیین نامه را براساس فرمت و جواز صادره از وزارت کشور که گواهی صادره از سوی سازمان بهزیاری و امور معلولین و امور معلولین، فلسطینی و غیره باشد، مطابق ضوابط مربوطه سازمان را در جریان خود

ماده ۶- ایجاد انگیزه و حفظ سرمایه اجتماعی

به منظور افزایش بهره‌مندی از خدمات داوطلبانه، دستورالعمل اجرایی لیچن انگیزه و حفظ سرمایه‌های انسانی و اجتماعی از سوی هیئت از سازمان‌های داوطلبانه جوانان و اسناد و نمود صرف مدت ۶ سال از تاریخ پلان این آیین‌نامه تعیین و توسعه دینورگی جمعیت ابلاغ می‌شود.

ماده ۷- وظایف واحدهای تابعه

تماس واحدهای تابعه جمعیت هلال احمر متعلق به مقام این آیین‌نامه و در صورت درخواست سازمان‌های جوانان، داوطلبان و اسناد و نجات، موظفند شرح وظایف و دستورالعمل‌های مربوطه را مورد بازنگری قرار دهند.

ماده ۸- مدیریت تعارض منافع:

کلیه کارکنان، اعضا و داوطلبان نباید از موفقیت، نشان، امکانات جمعیت و هرگونه صلاحیتی که به موجب اساسنامه آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های داخلی جمعیت برای انجام وظایف قانونی به آنها عطا شده است، برای منافع شخصی خود و همچنین سازمان متبوع خود (در اعضا حقوقی)، استفاده کرده یا به نحوی اقدام کنند که توجاً نقض اصل بی‌طرفی قلمداد شود یا به نقض اصل مذکور منجر شود. موفقیت تعارض منافع می‌تواند ناشی از وابستگی‌های فردی، سازمانی و ارتباط حرفه‌ای و ضررهای فراوان بوده و مادی یا معنوی باشد.

ماده ۹- منشور اخلاقی

به منظور پایداری اصول و ارزش‌های اخلاقی و ارزش‌های سازمان، منشور اخلاقی کارکنان، اعضا و داوطلبان با همکاری سازمان‌ها و سازمان‌های جمعیت تعیین و توسعه دینورگی جمعیت ابلاغ می‌گردد.

ماده ۱۰- خاتمه عضویت

عضویت داوطلبانه در جمعیت در موارد زیر خاتمه می‌یابد:

الف) استعفا کتبی

ب) عدم پرداخت حق عضویت (این بند فقط مشمول اعضا خواهد بود)

ج) لغو عضویت به دلیل سوء استفاده از نشان، اعتبار، آیهه جمعیت و یا عدم پایبندی به اصول و اهداف جمعیت هلال احمر و تعهد بین‌المللی صلح سرخ و هلال احمر اساسنامه و منشور اخلاقی جمعیت بر اساس دستورالعمل‌های ذیل این آیین‌نامه که طرف مدت یکسال پس از تصویب این آیین‌نامه توسط شورای عالی جمعیت ابلاغ می‌گردد.

د) فوت

این آیین‌نامه در ۱۰ ماده و ۳ تبصره در تاریخ ۱۴۰۲/۴/۱۹ مورد تصویب شورای عالی جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت و لازماً اجرا می‌گردد و کلیه تعاریف، ضوابط و مفاد آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های متغیر با مفاد این آیین‌نامه ملغی می‌گردد.

